

KURDNAME

Ulusal Sınıfsal ve İdeal Yurtseverliğin Kaynakları

Mehmet Salih Özalp

KURDNAME

Ulusal Sınıfsal ve İdeal Yurtseverliğin Kaynakları

Mehmet Salih Özalp

İÇİNDEKİLER

İkinci Baskıya Önsöz.....	3
Önsöz.....	3
Giriş.....	5
I. Kürt Tarihinin Kaynakları.....	7
II. Başlangıçlar.....	14
III. Kürt Kavramı.....	17
IV. Kürdistan'a Giriş.....	19
V. Kürdistan'da Aryailer.....	24
VI. Ulusal Mücadele: Demirci Kawa.....	27
VII. Medyalı Peygamber: Zerdeşt.....	32
VIII. Bir Çoban: Kürt Sasan.....	38
IX. Babil Fırtınası: Mani.....	40
X. İlk Sosyalist Manifesto: Mazdek.....	44
XI. İslam Kuşatması.....	47
XII. Bir Devrim: Ebû Müslüm-î Xorasanî..	51
XIII. Kızıl Bayrak: Hürremist Düşünce.....	54
XIV. Dağ Gerillası: Babek.....	60
XV. İsyân Ateşi: Hamdan Bin Eş'as.....	63
Hülasa!.....	66
Yazar Hakkında.....	69

İkinci Baskıya Önsöz

Önemli şahsiyetler, semboller, aktörler, motifler ve tarihi karakterler üzerinde tarihi okumak farklı bir etkinliktir; çünkü tarih derken neyin tarihi ve hangi tarih sorusu aklımıza gelir. Kurdname'de işlediğim ana konu tarihe yön veren ya da yön vermiş şahsiyetlerden ziyade tarihin ruhuna işlenmiş şahsiyetler hakkındadır. Bazı şahsiyetler perde arkasında durmasına rağmen tarihin ta kendisini temsil ederler; Mani, Mazdek ve Babek bu türden kimselerdir. Bazen sıra dışı kabul edilmiş kişiliklerin toplumdaki etkileri daha derindir, çünkü onlar alt benlikten gelirler. Kurdname bir resmi tarihten ya da halk tarihinden ziyade aynı zamanda bir düşünce tarihidir. İkinci baskısı için Alter Yayınevi'ne teşekkür ediyorum.

Mehmet Salih Özalp

09 Ocak 2018, VAN

Önsöz

Üzerinde mücadele verilen dağlar; insanlığın, medeniyetin, uygarlığın kökeni ile ışığın vücut bulduğu yuvadır. İdeolojilerin, zihniyetlerin, inançların bir bir yıkıldığı çağımızda, çözümlenmesi gereken en önemli konulardan biri insanlığın beşiği olan Kürdistan yurdudur. Işığın kaynağını, ateşin tarihini, cinlerin neslini, süregelen mücadelenin tarihidir Kurdname. Kawa'dan Ortaçağ'a kadar önemli Kürt düşünürlerini, ışık ve hürremist ideolojiyi; Kawa'dan Ortaçağ tarihine kadar ortaya çıkan tüm İshrâki hareketlerin öyküsünü okuyacaksınız. Kawa, Zerdeşt, Mani, Mazdek, Ebu Müslüm, Babek ve bu şahısların üzerinde birleştiği ışığın, ezilen sınıfların, yurtseverliğin öyküsünü bütünlük hâlinde savunan Hürremist düşünceyi anlatıyoruz. Geçmişten günümüze yıkılan zalimliğin, zihniyetlerin Ehrimenvari karanlığında nasıl da çöküşe girdiğini, demir yumruk istilaların ne denli savaş alanı olduğu yasaklı yurdun hikâyesini göreceksiniz. Kürt ulusunun süregelen direniş hareketlerini, inanç önderlerini, düşüncesini; Kurdname başlığı altında, günümüzde yaşayan Kürt halkına örnek olabilecek önemli ve akış içerisinde gelişen Kürt ulusunun önemli ve hiç değişmeden akan hikâyesini konu aldık. Bu nedenle konumuz açısından, çalışmanın sınırlarına sığamayacağı için Kürt devletlerini, Hanedanlıklarını, Yakınçağ tarihini işlemedik. Bu çalışmam, kentli, kodaman ve kral olan Kürtlerin değil; dağlı, inançlı ve Zagros kodlarını taşıyan Kardunya ülkesinin hikâyesidir.

Kaleme almış olduğum Kurdname'yi okurken her sayfada dipnot trafiği estirdiğimi görmeyeceksiniz. Çünkü bu bir tarih tezi veya akademik bir metin olmadığı için, benim nesnel verilerden yola çıkarak oluşturduğum 'sübjektif' tarih yorumumdan ileri gelir. Eski kaynaklar, Arap-İslam, klasik Kürt metinleri ile yeni verilerden yola çıkarak ve o verileri tarayarak -genel kabulleri- ve Kürt tarih tezinden hareketle bilim çevrelerince kabul görmüş temel görüşleri esas almaya çalıştım. Bilimsel ve tarihsel veriler

konusunda daha değişik yorumlar yapılabilir, farklı verilerler de olabilir. Ancak ben tarihe 'statik' (metne dayalı veya metin tapıcılığı perspektifinden) değil, 'dinamik'; ve aynı zamanda tarihi bir bütün olarak gördüğüm için, bu tarih felsefemden hareketle -Kurdname'yi kendi öznel görüşlerimle sentezleyip oluşturduğumu kabul ediyorum ki, okurun zihninde meydana gelen eleştirileri anlamlı buluyorum. Bir nevi kıssalardan 'hisse'ler olarak; tarihten anladıklarım veya okuyup oluşturduğum kendi tarih görüşüm olarak görülebilir. O nedenle, okur için tarih konusunda ileri okumalar tavsiye ediyorum; elimden geldikçe kitabın akışı içerisinde eserlere ve tarihçilere atıfta bulunmaya çalıştım. Yanı sıra kitaba giriş yapmadan önce "Kürt Tarihinin Kaynakları" başlığı altında yorumlamalı bir kaynakça sundum. Böylece okurun, söyleyeceğim her tarihsel yoruma 'mutlak' bakmaması adına, bilimin doğasından kaynaklanan değişime ve gelişime -bir nebze de olsa baştan belirtmeyi görev bildim. Unutulmaması gereken başka bir konu ise bütün tarihlerin kısmen ve bize ulaştığı kadar yorumlardan ibaret olduğudur. Tarih reelde yaşanır, masada ise yazılır! Onu bir cümle doğru anlamanın yolu; sınıfsal gelişmeleri, yurtseverlik gerçeğini, din ve inanç olgusu ile günümüzden hareketle oluşturulan bir takım yöntemlerden geçer.

Kitabın adını son aşamada bıraktım; ilk başlarda Kurdanî, daha sonra Kürt Tarihi vb... isimler öngörmüştüm. Ancak son aşamada; "Şahname", "Şerefname", "Siyasetname" geleneğinden esinlenerek "Kurdname" ismini uygun gördüm. İyi okumalar dilerim...

Mehmet Salih Özalp

2014

Giriş

Araştırmacıların "Verimli Hilal" dedikleri Coğrafyanın sakinleri, bugünkü İran, Irak, Suriye ve Türkiye sınırlarına yayılmış ve Kadim Tarihte Yukarı Mezopotamya'da yaşayan kavim, Kürtler. Dilleri Kürtçe, bugün 30 ile 40 milyon arası bir nüfusa sahip oldukları tespit edilir. Kürtçe, Hint-Avrupa Dil Grubu Ailesine mensuptur; Hint-Avrupa kavimleri Hindistan'dan Avrupa'ya uzanan milletleri kapsar ve bu milletlere Mitolojide Ariler (Arı, Pak) denilmiştir. Hint Arilerinin İrani kolları arasında Farslar, Partlar ve Kürtler yer alır, böylece Kürtlerin yaklaşık MÖ: 1000'li yıllardan itibaren Farslardan (Perslerden) ayrılarak Batı'ya yayıldıkları saptanır. Urmiye ve Van Gölü çevresine yayılan Medler (Mada) Proto Kürtler ile sentezlenerek Kürt kavmini oluşturmuşlar. Yunanlı Tarihçiler Herodotos'da Medler anlatılır. Yunanlı komutan Ksenophon "Anabasis" adlı eserinde Karduxi olarak anlattığı savaşçı milletin Kürtler olduğu söylenir. Bu kavmin kimseye baş eğmedikleri anlatılır. Daha eski metinler, Sümer tabletlerinde Kur-ti (Dağlı) bir kavimden söz edildiği ve dağlılardan kastın Kürtler olduğu, Kürt isminin bu tabletlerden kaldığı anlaşılabilir. Kürt ismi, yabancıların Kürtlere verdiği bir isimdir. Eski Kürtler tıpkı diğer Ari Kavimlere benzer inançlara sahipler. En eski Kürtler Yazdanizm (Bugünkü: Yezidilik) inancına sahip iken, daha sonra MÖ: 600'dan sonra Urmiyeli Kürt Peygamber Zerdüş'tün tebliğiyle din değiştirmişlerdir. Din değiştirmeyen Kürtler, bugün kendilerine Êzidi diyen topluluk, Adi Bin Misafir tarafından dinleri reforme (islamize) edilmiştir. Bunlar Müslüman dahi olmadılar ve Şengal, Laleş, son zamanlara kadar Türkiye ve Kürt coğrafyasında sayıları kayda değerdir, bugün için yaklaşık 2.000 civarı bir nüfusa sahip oldukları var sayılır. Kürt coğrafyası Hz. Ömer ile Hz. Osman döneminde tümüyle fetih edilmiştir. Nitekim Kuran-ı Kerim'de bir ayetin bu fethetme işaret ettiği iddia edilmiştir, *"Siz, ileride çok zorlu savaşçı bir kavimle savaşmaya çağrılacaksınız. Onlarla savaşacaksınız ve Müslüman olurlar."* (Fetih Suresi, 16) Tarihçiler ve Müslüman Seyyahlar, Hz. Ali döneminde tüm Kürtlerin Müslüman olduğunu anlatırlar. İslam öncesi dönemde Mittani, Hurri, Elam ya da Proto Kürt milletler kapsamına alınan Zagros Halkları, Kürt orijininin dayandırıldığı has Kürt Ataları Med İmparatorluğunun egemenliği altında birleşerek Kürtleri kendine özel bir kavim kıldığı bilinir. Nitekim Sasani döneminde Pehlevi yazıtlarında Kürt kralları, Kürt savaşları ve bugünkü biçimiyle Kürt ismi açıkça geçmektedir. Medlerden sonraki dönemde Kürtler daha ziyade Federal veya Özerk konumda olmuşlar. İslam Fetihleri sırasında Kürtler bağımsız devlet değildiler. Kürt halkının ve diğer bölge halklarının "Başımızda kardinal külâhı görmektense, Müslüman sarığı görmeyi tercih ederiz." diyerek Müslümanların egemenliğine girdikleri aktarılır. İslam sonrası dönemde en önemli Kürt portresi Selahaddin el-Eyyubi'dir; Selahaddin-i Eyyubi'nin Kürtlüğü sabit olup o dönemde "Kürt Devletinin Tarihi" (Tarîxa Dewleta Kurdan) ismiyle müstakil bir eser bile yazılmıştır. M.Emin Narozi bu eseri Kürtçe'ye tercüme etmiştir. Kürtler hakkında Hz. Peygamber'in şöyle dediği söylenir, *"Ümmetimden bir taife (kavim) Allah'ın emri gelinceye kadar/kıyamete kadar üstün bir şekilde hak üzere-mücadelelerine devam ederler."* (Buharî, İtisam, 10). Rivayetlere binaen

Kürtlerin kıyamete kadar (ya da zuhura kadar) din değiştirmeyeceği, Müslüman kalacağı saptanabilir. Zuhura yakın bir sürede Kürtlerin Irak ve hatta Horasan'a kadar hüküm süreceği de rivayetlerde geçer, Hz.Ali, "Irak'ı Kürt liderler yönettiğinde, Mehdi'nin zuhurunu bekleyin." (Biřaret'ul İslam s.104) dedi. Başka bir öngörü, *'Kürtler Baędat'ı Horasan'a kadar yönetecekler ve haykırmaya sesini işittiğinde o zaman hiç kimse kurtulamayacak.'* (Şeyh Muhyiddin, *İşaretlerin Özeti*) Tac adlı hadis kitabında -bir haşiyede- Mehdi'nin ordusunun Berzenciler veya Kürtler olduğu belirtilir. Zaten üstünlük takvadadır ve Kürtler takvalı bir millettir. Bunu bilmeyen yoktur.

I. Kürt Tarihinin Kaynakları

Kürt tarihinin kaynakları konusunda; Mezopotamya ve Ortadoğu'yu kapsayan İlkçağ, Ortaçağ ve Yakınçağ ile alakalı olarak bu konuda daha ileri okumalar yapmak isteyen Kürt gencine ve meraklısına bazı kitap önerilerim olacaktır. Çünkü eserin içerisinde sıkı dipnot trafiği yaratmadığım için, bu konuda bazı okuyucular kendini daha ileri düzeyde geliştirmek isteyebilirler. O nedenle elimden geldiğince ve aklıma geldiği kadar bir "yorumlu kaynakça" listesi oluşturmaya çalışacağım.

Kürt tarihi konusunda ilk 'müstakil' eser meydana getiren kişi, ona selam olsun, Bitlisli Şerefhan'dır. O 'Şerefname' adı altında Kürt tarihini yazmaya çalıştı ve kendisinin de ifadesiyle bu bir ilkti. Ancak; ondan çok önce Kürtler konusunda 'müstakil' eser yazarların olduğuna dair haberler vardır. Bunlardan biri Ebu Hanife Dineveri'dir. Dineveri'nin "Kürt Ataları (Bab û Kalê Kurdan) " ismiyle bir eser yazdığına dair bilgiler mevcut olmasına rağmen, çok aramama ve sormama rağmen böyle bir esere ulaşamadım. Muhtemelen günümüze kadar ulaşmamıştır. Lakin onun günümüze ulaşan en önemli eseri ki çalışmamda da birkaç alıntıda bulundum, Kürt tarihine değinen "Exbar'u-Tival" adlı tarih çalışmasıdır. Bu eseri çok önceleri okuyup notlar almıştım, o notlardan faydalandım. Çünkü Dineveri'nin bu şahane eserini kaybettim. Kürt tarihine dair çok güzel bilgiler gördüm orada. Şerefhan'ın Şerefname'sinde Kürt tarihine ilişkin bilgiler bulunabilir; ancak eser Ortaçağ Kürt-İslam tarihi dışına çıkmamıştır. Özellikle Kürtlerin eski tarihine inmek oldukça güçtü o zamanlarda. Dineveri'de ise doğrudan ve dolaylı biçimde, İslam öncesi Kürt tarihine ilişkin ipuçları bulunabilir. Kürd-İslam tarihini incelemek isteyen, Mehmet Emin Zeki Beg'in "Kürtler ve Kürdistan Tarihi"ne bakmalarını şiddetle tavsiye ediyorum. Çalışmamda hiç değinmediğim ve alıntı yapmadığım bu kitap Kürt-İslam tarihi konusunda kendini geliştirmek isteyen birinin mutlaka okuması gereken eşsiz bir eserdir. Yakınçağ ve Ortaçağ konusunda "tarih" kitabı isteyenler için, bu üç eser, başucu kaynaklar olarak değerlendirilebilir.

Yanı sıra Feqî Teyran'ın "Kela Dimdim" ile Ereb Şemo'nun "Dimdim Kalesi"; Seydayê Xanî'nin "Mem ile Zîn" aşkı üzerinde yazılan eseri ile onun yorumu niteliğinde Faik Bulut'un Ehmedê Xanî üzerindeki sosyolojik-tarihi eseri olan "Ehmedê Xanî'nin Kaleminden Kürtlerin Bilinmeyen Dünyası" adlı araştırması ile klasik ve post klasik Kürt edebiyatçıları incelenebilirler. Özellikle Osmanlı arşivleri, Osmanlı dönemindeki Kürtler için kaynak sağlar niteliktedir. Bu konuda güzel bir çalışma kaleme alan Sinan Hakan'ın Osmanlı Arşivlerinde "Kürt ve Kürt Direnişleri" (18017-1867) kanımca, bu konuda, yazılmış metne dayalı ve yorumlayıcı tarzıyla en kapsamlı eserdir. Osmanlı Arşivleri konusunda pek çok eser vardır ayrıca. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'si de bu konuda çeşitli bilgiler sunabilecek niteliktedir. Sedat Ulugana'nın derlediği "Şikari Metinleri", Mela Mehmudê Bayezîdî'nin yazdığı değerli ve kaynak eseri "Adat û Rasûmatname'ê Ekradiye" ile Osmanlı döneminde yazılan diğer eserler bu

konuda okunabilir. Yalnız Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet sonrası Kürtlerin tarihi konusunda olabildiğince geniş bilgi ve belgeler mevcuttur. Bu noktada fazla uzatmayacağım, çünkü eserimin ve inanıyorum ki, okurun da öğrenmek istediği daha çok antik Kürt tarihidir.

Kürt tarihine kaynak sağlayan ilk metinler Sümer Tabletleridir. Özellikle Kürt isminin kökenini öğrenmek isteyenler için bu tabletler Kürt kavramı konusunda vesika niteliğindedir. Başarılı Sümerolog Samuel Noah Kramer'in "Tarih Sümer'de Başlar" adlı eseri, Sümeroloji alanında kaleme alınan, kanımca, en başarılı eserdir. Orada Sümer tabletlerinin özü yakalanabilir. Kürt tarihiyle ilgili diğer Antikçağ metinleri daha kolay elde etmenin yolu, bu konuda gayet başarılı bir eser sunan Hasan Barankılıç'ın "Kürdistan Uygarlığı" adlı eseridir. Burada Hurriler ve daha sonraki Kürt Uygarlığını, Kürtlerden söz eden Antik metinlerin bir takım çevirilerini okuyabilirsiniz. Kürtlerin has ataları olan Medler konusuna gelince; bu konuda ilk bilgi veren ve biraz ayrıntılarla sunan tarihçi Yunanlı Herodotos'tur. Herodot'un "Tarihi"nde yer alan "Klio" adlı kitabı bu konuda kaynak bilgiler içerir. Med Krallığını çözümleyip çeşitli metinlerden istifade ederek kaleme alan çağdaş araştırmacılara gelince; bu noktada George Rawlinson'un "Med Krallığı" adlı eseri ile her defasında söz etmemiz gerekmeyen Rus Kürdolog Minorskiy ile meşhur Kürdologların eserlerine müracaat edilebilir. Kürdolojide muhalif yorumlarıyla tanınan ve Kürt kültürü üzerinde gayet başarılı bir çalışma sunan Bazil Nitikine'nin "Kürtler" adlı çalışması, temel tarih tezine karşı olmama rağmen, gayet başarılı bir araştırmadır. Genel Kürt tarihi hakkında R.Izady'nin yazmış olduğu "Kürtler: Bir El Kitabı" adlı tarih çalışması da Kürt tarihi alanında tercih edilen bir kitaptır. Büyük İskender'in Med, dolayısıyla Kürtler üzerine yürüyüşünü en sade biçimde kaleme alan yine Yunanlı tarihçi ve komutan Ksenophon'dur. Ksenophon'nun kaleme aldığı "Anabasis" adlı eserinde; IV. Bölüm'den itibaren (ki IV. Kitap denir) doyurucu bilgiler mevcuttur. Kitapta Kürtler için "Karduklar" ismi kullanılır. Bölüme giriş yapmadan önceki birkaç sayfayı okuyarak, bölümün başlangıcından sonra, on sayfalık doğrudan ve doyurucu bilgilere sahiptir. Medlerle ilgili Kitab-ı Mukkades'te ve diğer kaynaklarda "detay" bulunmaz, sadece araştırmacıları ilgilendiren ayrıntılar ile etimolojiyi ilgilendiren kapalı kavramlar vardır, aynısı Talmut için de geçerlidir. "Nahum Bölümü"nde Asurîlerin zulmüne dair güzel betimlemeler sunulduğu için herkesin okuyabileceği türdendir.

Charles Keith Maisels'in Mezopotamya, özellikle Zagros ve Kürdistan coğrafyası üzerinde ciddi bir çalışması vardır. Bu çalışma olabildiğince ağır, aynı zamanda başucu kitabıdır. "Urgarlığın Doğrusu" olarak isimlendirdiği kitabında; insanlığın beşiği Kürdistan üzerinde okunabilecek en doyurucu bilgilerle donanmıştır. Ayrıca Kürt tarihi üzerinde araştırma yapmak isteyenlerin başucu eserlerden biri ise Avesta'dır. Zarathuştra'nın dolayısıyla Zerdüş'tün öğretisi ve Medlilerin sosyal yaşamı hakkında başat kaynaktır; yerel olması itibarıyla da kaçınılmazdır. Avesta'yı okumadan önce okunması gereken birçok yorum ve tefsir vardır. Yalnız, kanımca bütün araştırmaları, 'bilgi' elde etmek isteyenler için toparlayan, Kürt tarihini

ince bir biçimde ve detaylı çözümleyip yorumlayan, en güzel biçimde ortaya koyan araştırmacı kuşkusuz Sıraç Bilgin'dir. Hem yerel olması, hem de vakıf olması nedeniyle bu kitabı mutlaka bulup okumanızı tavsiye ediyorum. Onun "Zarathustra" ve "Newroz" üzerine yazdığı çok değerli eserleri vardır. Yanı sıra Gathalar'ı çevirip en güzel biçimiyle yorumlamıştır. Faik Bulut ise başka birden yönden objektif/yerel bir araştırmacıdır. Tarihi, sınıfsal perspektifse yorumlama gücüne sahip, Kars doğumlu, değerli bir Kürt araştırmacıdır. Ortadoğu tarihi konusunda güvendiğim bir alimdir. "Kürt Dilinin Tarihçesi" ile "Horasan Kimin Yurdu?" adlı eserleri başta olmak üzere; Ebu Müslüm ve Karmatiler konusunda yazdığı eserler önemlidir. Faik Bulut'a benzer ama farklı bir bakış açısıyla olsa da; metne dayalı başka bir eser Sait Nefisi'nin "Babek" üzerinde yazdığı eser, şuna kadar yazılmış kaynak eserlerdendir. Hürremizmi öğrenmek isteyenlerin okuması gerekir. Cizreli âlim İbn'ül Esîr'in tarih eseri (El-Kâmil fit-Târih) ile Mesudî'nin "Murûc Ez-Zehebî" ve detayına girmeye gerek olmayan tefsirler, siyerler, tabakat ve klasik Arap-İslam, Fars, Kürt ve Türk-İslam kaynaklarının; seyyahların ve kitapların tümünde doğrudan veya dolaylı yollardan Kürtler hakkında bilgiler bulup araştırma yapılabilir.

Taberi'de özellikle Dahhak konusunda, Firdevsi'de ise Kürtlerin tarihine ilişkin oldukça doyurucu bilgiler mevcuttur. Şahname'yi okumak istemeyenler; Avesta' yayınlarında, "Şahname'de Kürtler" adlı bir eser derlenip yayınlanmıştır. Süryani Vakanüvisler'in Kürtler hakkında yazdıkları önemli noktaları da çalışmamın içerisinde görebilirsiniz.

Pehlevi kaynaklarında, Sasanilerin dayandığı "Kürt Sasan"a dair bilgileri orijinallerinde gördüm. Bu bilgilerin geneli daha sonra Dineveri, İbn'ul Esir gibi Kürt-İslam tarihçileri tarafından az değişikliklerle birlikte tarih kitaplarına kaydedilmiştir. Özellikle Sanani Hadedanlığının Erdeşir'in atası olması hasebiyle önemlidir. Kürt Sasan'dan ve farklı araştırmalardan hareketle; Sasani İmparatorluğunu yöneten hanedanlığın Kürt olduğu, Sasani Hanedanlığının Perslerle aynı kökenden olmadıklarına dair yeni araştırmalar ve tezler, tarihçiler arasında kabul görmeye başlıyor.

Mani'nin elyazmaları ve kitaplarının aslı henüz Türkçeye çevrilmemekle birlikte, orijinallerine ulaşılabilir. Özellikle Almanca olan çevirisi ile birlikte orijinalinin çıktısı bende mevcuttur.. Pehlevice ve Farsçaya da yakın olmakla birlikte Kürtçe yazıldığı açıktır. Almancam yoktur, fakat gelecek zamanda bu eserler üzerinde elimden geldikçe araştırma yapıyorum... Eski Pers ve Med inançlarından kalma, İslam döneminde yaşayan Maniheist, Mazdekist ve dolayısıyla "Zındık" olarak bilinen inançları inceleyen bir eser tavsiye etmemi isterseniz; gönül rahatlığıyla okumanızı tavsiye edebileceğim eser, eğer baskısı varsa; "Zındıklık ve Zındıklar" ismiyle Melhem Chokr'un yazmış olduğu, son derece akademik ve doyurucu olan lüteratür çalışmasıdır. Bu noktada Emin Maalouf'un Mani ve Hasan Sabbah üzerinde kaleme aldığı eserler, araştırma niteliği taşımamakla birlikte; doğu-batı sentezinden oluşan bakış açısıyla kaleme aldığı "Işık Bahçeleri" adlı romanını okura tavsiye

edebileceğim nadir bir eserdir. Dikkat ettiyseniz, ilk defa bir romanın ismini andım. Çünkü romanların tarihsel değeri yoktur. Tümüyle hayal ürünüdürler. Ancak bu roman, son derece tarihsel ve Mani'yi en iyi anlatan çalışmadır. Mani'yi araştırmacı gözüyle okuduktan sonra; bu eseri okuduğunuzda, onu daha iyi anlayacaksınız, toparlayıcı olacağından eminim. Kaynakça konusunda hiçbir değer taşımayan romanlar, kaynaklara vakıf biri tarafından okunduğunda; o dönemin havasını hissetmesi için yeterli derecede hayal gücü sağlar. Kürt tarihinde ele aldığımız şahsiyetlerin çoğu "Dinler Tarihi" alanına oldukça yakın oldukları ve benim de temel ilgi alanım dinler tarihi ve felsefe olduğu için; Zerdüşt, Mani ve özellikle Arap-İslam tarihi konusunu bu bilgilerimden hareketle, mevcut tarihsel kitaplarla harmanlayıp sunmaya çalıştım. Örneğin "Eliade" gibi literatür bir uzmanın eserleri Mani ve Zerdüştü incelerken, inançlarını yorumlar ve değerli çözümler sunar. Yanı sıra Eliade daha çok Şamanizm üzerinde uzmandır. Veya Şehristan'ı; 'Zerdeşt', 'Mani' veya 'Mazdek'i anlatırken; olabildiğince objektif olmaya çalışmasına rağmen, dönemin kültür düzeyine göre, kendince bilgiler sunmaya çalışmıştır. Bazen ilgisiz bir kitapta, değerli ayrıntılar saklıdır. Biz Mazdek'e küfür edilmesine rağmen, Nizam'ül Mülk'ten son derece önemli bilgiler ediniyoruz. Tarih, zaten ayrıntılarda gizlidir. Tarihçinin sunacağı tez, dönemin sosyo-ekonomik veya siyasi çekişmelerin etkisinden ileri gelir. Kürt tarihçilerinin köken üzerindeki araştırmaları ile çeşitli ve farklı konularda yazılan eserler arasında paralellik kurmaya çalıştım.

Eserimizin Mazdek, Babek ve Hürrem Dinliler bölümüne dair; okunabilecek karşıt kaynaklardan biri "Siyasetname"nin sahibi olan türk hakanı Nizam'ül-Mülk'tür. Mazdek üzerinde ise pek çok makale, kitap olmasına rağmen; tavsiye edebileceğim doğru-düzgün müstakil bir eser yoktur. Bölük pörçük, genelde akademik makaleler ve dinler veya mezhepler tarihi başlığı altında toplandığı için söz etmeye gerek yoktur. Ben Mazdek'in hayatını yazmak için; en az yirmi farklı kitaba, makaleye ve dinler tarihi konusunda yazılmış esere müracaat ederek; her kitaptan bir satır veya bir kelime alarak -olabildiğince objektif bir kanı üzerine yazmaya çalıştım... Buna rağmen istediğim tarzda sonuç elde edemedim. İbn-i Mukafa'nın "Kitab-ı Mazdek'i henüz çevrilmemiştir. Yanı sıra şuan size tavsiye edebileceğim eserlerden biri; Irach J. I. Taraporewala'nın "Zerdüşt Dini; Zerdüşt'ün Gataları ve Unutulmuş Üç Din: Mitraizm, Maniheizm, Mazdekizm" adlı kitabıdır.

Ethem Xemgîn'in Kürt inançları üzerindeki araştırmaları Cemşîd Bender'den daha objektiftir. Mazda inancı üzerindeki araştırmaları ile Kürdistan Tarihi okunabilir. Fakat Torî'nin iki eserini anmadan geçmeyeceğim "Aşiretten Millet Olma Yapılanmasında Kürtler" ile "Kültür Çatışmasında Kürtler" adlı eserleri bu konuda oldukça sadedir. A. Öcalan'ın "Bir Halkı Savunmak" ile "Sümer Rahip Devleti" adlı eserleri de sosyolojik gözle yazılmış değerli eserlerdir. Selahadîn Mihotolî ise ihmal edilmiş, bir nevi tecrit edilmiş başka bir tarihçimizdir. Mihotoli hem eski bir araştırmacıdır, hem de yaptığı çalışmalarla Kürt tarihinin inceliklerini

yakalayan değerli bir ustadır. "Arya Uygarlıklarından Kürtlere" adlı bir yapıtı vardır. Bu eseri bulamadım, baskısı çoktandır tükenmiş; çünkü yayınevleri gereken değeri vermiyorlar. Fakat kendisinin paylaştığı ve dolayısıyla kitabın içeriğine aşına olabileceğim kadar bilgi sahibi olduğum makalelerine baktığımda; son derece doyurucu ve derin araştırmalara sahip olduğuna tanık oldum.

Kitabın bir bölümünü Hasan Sabbah'a ayırmak istemiştim... Çünkü Selçuklu sultanlara karşı en büyük mücadeleyi veren odur. Kürdistan'a karşı gelişen Türk-İslam sömürsüne karşı en büyük bedeli o vermiştir. Ancak kitabın formatı ve benim öznel insafım buna elvermedi. Zira Kürtlüğü birkaç dipnotla veya dolaylı zorlamalarla ifade edilen bir şahsı buraya almak, kanımca, ilkesizlik olurdu. Birincisi, kitapta yer alanların Kürt olması; ikincisi eski Kürt ideoloji ve inançlarından Hürremist veya Mazdacı olmaları; üçüncüsü, Kürdistan coğrafyasının merkezinde veya kültürüyle yoğrulmuş olmaları gerekirdi ki, Hasan Sabbah'ın Aryan kültürünün bir uzantısı olmasına rağmen, Kürt olduğunu söylemek oldukça kaynak gerektiren bir konudur. Kürt olduğunu iddia eden tarihçilere baktığımda -birkaç ufak ve sığ kısıtlı bilgilerden yola çıktıklarını görünce, yeni verilere ihtiyaç olduğuna ikna oldum. İkincisi, Hasan Sabbah tam anlamıyla Hürremist değildir. Etkilenmiş olmasına rağmen, daha çok Bâtini'dir. Eğer İşrak felsefesini benimsemiş olsaydı, Hürremist olsaydı veya doğrudan çalışmamın ilkelerine uyabilecek olsaydı; tıpkı Hamdan bin Eş'as gibi, onu da alırdım. İbn-i Eş'as-ın aslı bilinmemesine rağmen; hareketi, doğrudan Mazdekist bir hareket olup, İsmaililikten ayrılmış ve komün yaşam ile eski Mazda inancının reforme edilmiş şekliyle Kürtleri içinde barındıran önemli bir hareket olduğu için, Karmati'ler Örgütünü de çalışmama dahil ettim. Yanı sıra, madem konu açıldı, Hasan Sabbah'ı okumak isteyen okurlara birkaç kaynak sunmak istiyorum. Özellikle gizli Kürt örgütlenmeleri için olabildiğince ilham kaynağı olan bu lideri tanımak önemlidir. Bernard Lewis'in nefes kesici tarzıyla kaleme aldığı "Alamut Kalesi ve Hasan Sabbah" adlı kitabı bu konuda okunabilir. Hasan Sabbah'ın geçmişi ve içerisinde yer aldığı muhalif çizgiyi tanımak isteyenler için Farhard Daftary'nin "Muhalif İslam'ın 1400 Yılı İsmaililer" adlı eseri kaçınılmazdır. Ancak bu araştırmacılar batılı oldukları için, Doğu'ya -batılı - dolayısıyla oryantalist bakış açısıyla baktıkları nedeniyle; yerelde ve doğulu bir araştırmacıya da gerek duyuluyor. Burada yine yardımımıza yetişen Faik Bulut'un eleştirel ve karşılaştırmalı kaleme aldığı "Hasan Sabbah Gerçeği" adlı eseridir.

Çalışmamız bazı ilkeler üzerinde yazıldı. Birincisi, "Yurt" gerçeğidir. Medlerin kuruluşunda ortaya çıkan Kürdistan sınırlarını esas alarak, burada ortaya çıkan Yurtsever hareketler ile kahramanları esas aldık. İkincisi, inanç ve düşünce gerçeğidir. Eski Yazdanilikten ve Mazdacılıktan gelen, Ezidilik ve Yaresaniliğin kökeni olan Hürremist İdeolojileri kapsayan Mani ve Mazdek üzerindedir. Üçüncüsü, hepsini kuşatan ve hepsini etkileyen ama aynı zamanda kendi su yatağında akan Zerdüşt'ün öğretisidir. Bu öğretisi Kawa'nın kahraman kişiliğiyle bir bütündür; Zerdüşt'ün ışık-karanlık

mefkûresi, Mani'de yoğunlaşır, Mazdek'te pratiğe dönüşür. Mazdek'te pratikleşen bu düşünce, Mazdek'in eşi Hürrem Bint-i Kade ile Hürrem Din ve daha sonra Hürremiyye adı altında Kürdistan'da hiç ölmeyecek olan Êzîdîlik, Yaresanilik (Alevilik ve diğer Kürdistanî Ali Sevenleri) ve Kürtlerin büyük kısmında görülen Kürtlere Özgü Tasavvuf inancında karar kılar. Biz tarihe bakarken, iki şekilde baktık, bir; tarihten bugüne bakıyoruz, iki; bugünden tarihe bakıyoruz. Kürtler göçebe değil, yerleşik bir halk oldukları için, bugünden düne bakmak kolaylaşıyor. Bugün elimizde bulunan Êzîdîlerin Qewl'leri, Kitab-ı Cilve'si ile Mishefa Reş'i yaşayan vesikadîrlar. Êzîdîlerin kültür ve inancı, geçmişe tanıklık eden en köklü geleneği temsil eder.

Zerdüş'tün Avesta'sı ile Zend'leri; Kürt tarihinin gelişmiş ve İslam döneminde ortaya çıkan Kürt düşünürlerinden Sûhreverdi'nin "Hikmet'ül Îsrak" adlı eserinde ortaya konulduğu gibi, varlık tasavvuru olarak Îşrakilik olgunlaşır. Her bilinçli Kürt bilgin ve âliminde Zerdüş't'e dair bir fikir bulunur. İslam'daki "Nur ile Zulümat" paralelliğini alarak Kürt tasavvufunun oluşmasına yardımcı önyak olmuşlar. Kürt gerçeğinde "Nur" kavramıyla ortaya çıkan Îşrakiliğin izleri hâlâ görülmektedir. Mele Saîdê Kurdî, Işık Risaleleri/Nur Risalesi başlığıyla kitaplarını yazarken, klasik Kürt edebiyatında Îşrakiliğe ait izlere, olabildiğince yalın bir biçimde rastlanır. Sizleri ışık/nur konusu ile alakalı Felekeddîn Kakeyî'nin yazmış olduğu "Ronahiya Zerdeşt" adlı eserine yöendirerek; gerekli detayı orada bulmanızı umuyorum. Kakeyî'nin Kürtçe kaleme aldığı eseri, Türkçe'ye henüz çevrilmediği için, Kürtçesini bulup okumanızı tavsiye ederim. Kürt tarihindeki filozofların, bilgelerin ve edebiyatçıların kadim Mazda inancının etkisiyle yazmış oldukları eserler ve Kürt düşünce tarihiyle alakalı çalışmamda detaylı yer açmadım. Sadece yeri gelmişken söz ediyorum... Konu daha kapsamlı ve önemli olduğundan ötürü, başkaca müstakil çalışma konusu olması gerektiğine inanıyorum ve bu zeminde Kürt Tarihi'nin kaynakları üzerinde yeterli gördüğüm bilgilerden sonra, sunduğum ilkeler ve kaynaklar itibarıyla, okuyucunun eseri dikkatlice okumasını dilerim. Olabildiğince yoğun cümleler bulabilirsiniz. Çünkü elimden geldikçe özet ve sıkıştırılmış cümleler kullandım. Dipnot trafiği veya notlar eklediğim için, bu bölümü yazmak zorunda olduğumu hissettim. Anlamadığınız konuları ağır ağır okumaya çalışmanızı veya ileriki konuyu okuyup tekrar bakmanızı tavsiye ederim. Veya ismini duyduğunuz, aşına olduğunuz konulardan başlayarak okuduktan sonra, anlamadığınız noktalara bakarsanız, daha rahat anlayabileceğinizi umuyorum. Usta araştırmacı ve okuyucular ise böyle bir programa ihtiyaç duymadıkları için, su gibi okuyacaklarına eminim. O nedenle; kitapta hem usta okuyucular için kaynaklara atıfta bulundum; hem de acemi okurlar için hissettirmeden metnin akışını bozmamak adına kaynakça bölümünü başa aldım.

Böylece okurun çalışmamı okurken, hangi yollardan ve hangi temel esasları mehzaz olarak tarihsel verileri kullandığımı bilerek -yapacağım yorumları da bu perspektifte değerlendirmesi ve anlaması adına; üzerimdeki "kaynakça" yükünü kaldırmış olduğumu veya en azından okura

kendi apımda yardımcı olduğumu anlamak benim için sevindirici olacaktır.

II. Başlangıçlar

Bir Ulus Doğuyor!

Acıdan, göz yaşından, küllerinden

Bir Sınıf Doğuyor!

Kırsaldan, ayak takımından, baldırı çıplaklardan

Ateşin Halkı'dır, Güneşin Yurdu'dur!

Sonu gelmez istilaların yolgeçen hanı, sömürgelerin demir parmaklıkları arasında

Demirci Kawa'ların destanıdır.

Dehhaq'ların, İskender'in, Arab'ın hem Barbar'ın,

Kül ettiği küllerinden bir ulus doğdu: Kürtler!

"Tarih Sümer'de Başlar" tezi gün geçtikçe zayıflıyor. Zagros güçleniyor. Yasaklı yurdun kalıntıları gün yüzüne çıkıyor. Kürdistan tezi öne sürülürken; tarih ve uygarlık aşağı mezopotamya olan Sümer'de değil, yukarı Mezopotamya olan Kürdistan'da ortaya çıkmıştır. İnsanlığın beşiği Kürdistan'dır. İlk yerleşim alanları, sanat yapıları, mabetler ve uygarlığın temelleri Kürdistan'ın alaca bağrında yetişmiştir. Ünlü araştırmacı ve kürdolog Bazil Nitikine boşuna "*Günümüzde tarihi hakkında konuşulmaya değer yegane halk topluluğu Kürtler'dir*" dememiştir. Zerdeştî soruşturmaların Yunan adalarına uzanan felsefe izleri, tevhit ilkesinin İbrani kabilelere geçişinin tarihidir aynı zamanda ulusumuzun tarihi. İranlı Fars asıllı Sosyolog Ali Şeriati, Yunan medeniyetinin kaynağını Kardunya'ya dayandırır. "Medeniyet ve Modernizm" adlı eserinde bu realiteyi şöyle ifade eder; "*Yunan medeniyeti de (oraya) hicret eden (göç eden) Kürtlerin kurduğu bir medeniyettir*". "*Yunan medeniyetinin kaynağı Kürtlere dayanır. Kürtler iki nehir (fırat ve dicle) arasında yaşamaktadır. Mezopotamya, dünyanın kültür, medeniyet ve felsefenin merkezidir. Riyazi bilimlerin ilk gelişme gösterdiği yer bu iki nehir arası bölgedir*". Yüzyıllarca sömürgelerin silindir gibi ezip geçtiği yurdun geçmişini, sınıfsal ve ulusal tarihini ele almak cesaret ister. Korku ve cesaret Kürt tarihine sataşan binlerce sömürgeci kalemin karşısında gerçeği yazmak sadece bir Kürdün değil aynı zamanda tüm insanlığın ödevidir. Kendi geçmişini, beşiğini, medeniyet havzasını öğrenmeden insan olgusunu nasıl tanıyabiliriz ki? İnsanlık Afrika'da ortaya çıkmıştır, Uygarlık ise Kürdistan'da. İnsanın ortaya çıkış yurdu Afrika'nın Güneyinde başlamış, Kürdistan üzerinde ikiye ayrılmıştır; bir kol Avrupa'ya doğru yol alırken, diğer bir kol Orta asya ve Uzakdoğu'ya yayılarak gelecek yurtlarına ulaşmışlar.

Faşizm, Kürt tarihiyle hep sataşmıştır. Kalemleri koltuklarına göre

dönerler, Kürtleri köksüzleştirmek, asimile edip fikren imha etmek adına, Kürt ulusunu inkâr etme seçeneğiyle karşımıza çıktılar. Pers zihniyetindeki Farslı asıllı yazarlar Kürt ulusunu yok saymış, onları Farsi bir kabile düzeyine indirgeyerek hakaret etmişlerdir. Şahname'nin yazarı Firdevsi, Kürtleri bu şekilde tarif eder. Arap asıllı, Ruhulmani'nin yazarı Mahmut Alusi ise Kürt halkını Arap görüyor, ona göre Kürtler Arap kabilelerinden türemişler. Faşist Türk zihniyetiyle kuşananlar ise Kürt halkını en saçma, en bilim dışı yöntemlerle Türkleştirme yoluna koyulmuşlar. Kürt halkını Türk Oğuz boylarına bağlayabilecek kadar bilimden ve tarihten habersiz davranmışlar. Türkiye'de faşizmin dozajını anlamak için, Ordu Generali Cemal Gürsel'in sözlerine göz atmak yeterlidir; *"Kürt diye adlandırılacak müstakil hüviyetli bir ırk yoktur", "Bu memlekette Kürt yoktur. Kürdüm diyenin yüzüne tükürürüm!"*. Oysa Kürt Dili, Hint-Avrupa dil grubunda yer alır. Aynı zamanda türemeli bir dildir. Türkçe ise Ural-Altay dil grubuna mensup olup eklemeli bir dildir. Kürtleri Türkleştirme hakareti ve inkarı devletin resmi zihniyeti olarak seçilip katliamlara varacak düzeyde dayatılmıştır. Kürtlerin özgürlüğünü ellerinden almak adına tarihin ve bilimsel realitelerin kanına girmeye gerek duymuşlardır. Her ülke kendi Kürdünü kendi ırkına bağlamanın peşinde olmuştur. Bir kısım Batılı ve Avrupalı araştırmacıların tezleri de söz ettiğimiz Ortadoğu devletlerinden pek farklı olmayıp bir takım siyasi niyetlere dayanmaktadır. Kürt halkının ezildiğini gören araştırmacı arap, fars, türk ve yabancı aydınlar ise aynı kirli zihniyetten kurtulamamış, Kürt ulusuna aşağılayıcı vurgularda bulunmaktan kaçınamamışlar. İran'ın Humeyni'si Kürtlerin toprağını işgal etmekten kaçınmak yerine Kürtlere *"Ümmetin Yetimleri"* demekle yetinmiştir. Hans Hauser'in *"Allah'ın Üvey Çocukları Kürtler"*, Mısırlı âlim Fehmi Şinavi ise *"Ümmetin Yetim Çocukları Kürtler"* demekle dünyanın sağır kulağına ağız olmaya çalışmışlar. Aslında bu yarı-isyanvari tanımlar dünyanın körlüğünü orta yere sermektedir. Kürt mefhumunu anlayamama sorunu modern çağların sonucu değildir. Sözüm ona bugünkü Kürt sorununu Avrupa'ya fatura edenler de yanılığın içerisindedir. Irkçılığı Avrupa'dan aldık veya eskiden Kürtlerin hiçbir sorunu yoktu diyenler ilgisiz kalmanın yollarını aramaktalar. Eğer böyle olsaydı, Arap-İslam tarihçileri Kürtlere ata ararken abuk-subuk masallara başvurmazlardı. Bir kısım İslam tarihçisi, Kürtleri Süleyman peygamberin meclisinden kovulan "Cesad" adlı bir cinin soyundan geldiğini kabulederler. *"Kürtler, Allah'ın üzerinde perde kaldırdığı bir cin topluluğudur"* demekten geri durmamışlar. Bu masalsi köken arama çabaları İslam tarihçilerinin dilinden düşmez. Bir başka masal da şöyledir; *"Kürtler, Havva'nın kızlarıyla evlenen cinlerden gelirler."*

Yeryüzünün çivileri dağların dostu ulusumuzun en derin tarihini biz anlayıp kavrayabiliriz. Kürtlerin kökeni ile ilgili birçok Türk kaynağına baktım; hepsi bizi dönüp dolaştırıp Türk yapıyor. Onlar İskitleri, Kızılderilileri, Uzaylıları, Sümerleri, Hititleri hatta atamız olan Medleri bile hiçbir bilgi ve belge göstermeden indi Türk yapabilme utanmazlığına sahipler. Kediye Türkleştirmedikleri kalmıştır. Bugün sürmekte olan bütün bilimsel araştırmalara saygı göstermekle birlikte, diyorum ki; Kürtler kendi

dağlarını, yerleşim alanlarını, yeraltı kaynaklarını tarasınlar. Tarihimizin bütün izleri, üzerinde mücadele verilen dağlarda saklıdır. Sümerlerden bugüne Kürtler için, dağların efendisi, dağ cinleri denilmiştir. Ne zaman büyük bir istila ve zulüm olmuşsa Kürtler dağlara sığınmışlar. Bunun en eski formatını Demirci Kawa'nın kişiliğinde görüyoruz. Şüphesiz ki Kürtlerin de hanedanlıkları olmuştur. Kürdün de Saray Tarihi vardır. Ancak bu hikâye sarayların tarihi değildir. Kürdistan'da halk kahramanlığı üzerinedir. İnanç ve bağlılığın, sabır ve direnişin, destansı aktörlerini anlatır. Kürdistan'da halk kahramanları kadar Kürt dili de güzelliğiyle insanların beğenisini kazanmıştır. İngiliz araştırmacı E.B.Soane bu güzelliğin farkındadır. Kürt dilini şöyle tarif ediyor; *"Kürtlerin konuştuğu dil (...) Ari kökenli, tertemiz ve yetkin bir dil olup, hâlâ capcanlıdır. (...) Kürtçe, orta doğu dilleri arasında Arapçanın çılgın etkisinden kendisini koruyabilen tek dildir. Kürtçeye zorunlu olarak girmiş bazı Arapça kelimeler ise dinsel anlamda olup, kaçınılmazlıktan kaynaklanıyor."*

Öne atılmak isteyenlerin okuyacağı "Bilek Gücü: İsyanın Manifestosu", Kürdistan'ın gizem dolu dağlarında saklıdır.

III. Kürt Kavramı

Değişim her alanda kendisini gösterir. *"Derisini değiştirmeyen yılan ölür"* demiştir Alman düşünürü F. Nietzsche. Kavramlar da değişir. Çinliler için Araplar "Sin" derler, İngilizler "China-Çina" derken, Türkler ise "Çin" demişler. Tarih kavramları kültürlerin havasına göre biçimlendirir. Kürt kavramı da bu değişimin haricinde değildir. Nitekim Kürt kavramını her medeniyet ve uygarlık kendi eserlerinde farklı telaffuz etmekle birlikte, belki de en az değişimden etkilenen kavram Kürt kavramıdır. Uygarlıklar tarihinde Kürtler için; Karda, Kurti, Khurti, Kardukhi, Kardaviye, Kirdi, Gord, Kord, Kyrtii ve Kardakes denilmiştir. Doğubilimci Driver, bu değişik vurgu şekillerini incelerken, hepsinin Krd/Krt soneklerinden oluştuğunu fark etmiştir. İlkçağ ve daha sonraki Kürt ulusunun komşuları olan Sümerler, Asurîler, Akadlar, Grekler, Ermeniler, Araplar ve Farsların kaynaklarına bakarak Kürt kavramının geçiş şekline tek tek göz attığımızda; Kürtlerden ilk söz edenler Sümerlilerdir. Sümerlilerden önce yazı yazan bir medeniyet olmadığı için daha eski tarihlerde Kürt kavramını aramamız mümkün değildir. MÖ: 3000'lere dayanan Sümer tabletlerinde Kürtlerden "Kurti" diye söz edilir. Sümerce'de Kur "Dağ" anlamına gelir, orali anlamı taşıyan "Ti" ekini alarak; bir sözcük ile bir sonekten oluşur. Kurti "Dağ Halkı" demektir. "Tarih Sümer'de Başlar" yapıtında Sümer tabletlerini önemli boyutlarıyla toplayan Samuel Noah Kramer, Kur sözcüğünü şöyle tarif eder; *"(Kur) ... kökeninde "dağ" anlamına gelen bu sözcük, Sümeri çevreleyen dağlık ülkelerin sürekli tehdit oluşturmaları nedeniyle "yabancı ülke" anlamını da kazanmıştır."* Sümerler Kurtilere canavarlar, onların yurtlarına da ölümler diyarı derlerdi. Tabletlerde sıkça söz edilen Kur Halkının yanı sıra, başka bir tablette Kardaka diye bir halktan söz edilir. Kur halkına aynı zamanda düşman halk tabiri kullanılır. Bir tablette; *"Ey Hatun, sen Kur'a gelmek istediğin için. Ey Ninmah, benim uğruma bu düşman ülkeye gelmek istediğin için..."* tarzı dışlayıcı ifadeler kullanılmıştır.

Kûr günümüz Kürçesinde "derin", kûratî "derinlikli" anlamına geldiği göz önünde bulundurulursa, Sümerce'deki "dağlılar" tabiriyle pek uzak kalmadığı anlaşılır. Asur tabletlerinde Kurti'nin Kurtie'ye dönüştüğü görülüyor. Asurlular Kürtlere "dağların efendisi/dağların cini" diyorlar yazıtlarında. Asur Kralı I.Tiglalh-Pileser (MÖ: 1114-1076) , Van Gölü civanlarında yer alan dağlara sefer düzenlediğinde, orada karşılaştığı "Kurtie" halkının varlığından söz eder. Şerefname'nin sahibi Şerefhan (1597) Bitlis-Hizan kasabasında yer alan "Kurtie" kasabasından haberdardır. Kendi yazdığı eserinde böyle bir bölgenin varlığından söz eder ki, İsmet'in ve Atatürk'ün kanunlarıyla Kürdistan'ın her bölgesinde olduğu gibi burada da isimler Türkçeleştirilmiş, Kurtie ismi "Aksar" olarak değiştirilmiştir. Tarihin kanına geçmek, Kürdü köksüzleştirmek buna denir işte. MÖ: 1400 tarihlerinde yazıyla dökülen Akad tabletlerinde, Van Gölü kıyılarında yaşayan "Kortie"lerden; Babil (MÖ: 6. y.) yazıtlarından "kendilerine bağlı olan Kardaka"lardan söz edilir. Atinalı Komutan Ksenefon, Ermenilerin ülkesine ulaşmadan "Karduk"ların saldırılarına

uğradığını kayıt altına alır. Eski Ahit (Tevrat) ve özellikle Talmut'ta Kürt tarihine ilişkin önemli bilgiler okuyoruz. Kardunya Valisi, Kardu'larla ilgili bilgiler vardır. Bir başka kaynak Luwiler'dir. Luwiler, Kürtleri ve bölgelerini "Köylüler Diyarı-Gondwana (Kürtçe: Gund, Köy) " şeklinde isimlendirirler. Kürt kavramının geçmişi beşbin yıla dayanır. Elde bulunan en eski yazıtlarda yer alması, Kürt kavramının ne denli köklü olduğunu gösterir. Çevre halklar Kürtleri farklı ses tonlarıyla anmışlar. Persler: Gurd-Kurd, Süryaniler: Kardu, Kurdaye, İbrani ve Keldaniler: Kardu, Kardunya ve yakın Arap-İslam kaynakları: Kurd (çoğulu: Ekrad) olarak Kürtleri tanımışlar.

Kürtlerin yaşadığı coğrafyaya "Kürdistan" denir. Kürtçe'de -istan birçok kelimenin sonunda yer alır. Gor: Mezar, Goristan: Mezarlar Yurdu-Mezarlık. Dar: Ağaç, Daristan: Ağaçlar Yurdu: Ağaçlık-Ormanlık. Kürd: Kürt Irkı, Kürdistan: Kürt Yurdu – Kürtlük anlamına gelir.

IV. Kürdistan'a Giriş

"Burası tam da Hint-Avrupalı atalarımızın kaynağı ve kökenidir. Efsaneleri, bu kökeni Cennet Bahçesi, Nuh ve İbrahim'le ilişki kurar. Folkloru ilkin maymunun beyinlerinde Doğaya-Tapınma ibadetini hâlen korur. Tarihi; uygarlığın şafağını, büyük imparatorlukların doğuşunu ve çöküşünü kaydeder." (İnsanlığın Beşiği Kürdistan'da Yaşam, W.A.Wigram ile Edgar Wigram)

Afrika'da Rift Vadisi insanlığın ana-rahmi iken, Mezopotamya'da Kürdistan insanlığın beşiğidir. Buzul çağının sona ermesiyle birlikte, Kürdistan'ı sarıp kuşatan sular ve denizler çekilmeye başladı. Kuru ve sıcak bir ortamın hâkim olmasıyla birlikte, Zagros-Toros ana hatları yeşil örtülerle kaplanmıştı. Bilim adamlarının "Verimli Hilal" olarak adlandırdığı bölge, kültür, tarım ve hayvancılığın ilk yaşam bulduğu anayurttur. Aşağı Mezopotamya'da Sümer tarıma ve uygarlığa geçiş yapmadan çok önce, Kürdistan'da Neolitik devrimle birlikte tarım ve uygarlığın ilk tohumları atılmıştı bile. Bütün uygarlıklar sulak vadilerde doğumunu gerçekleştirir. Mısır Uygarlığı Nil nehrinin aktığı vadilerde, İndus uygarlığı Ganj nehrinin sulak-yeşil vadilerinde ve aynı şekilde Kürdistan'da tarım, kültür ve uygarlık devrimi; Fırat, Dicle, Zap ve Botan sularının aktığı vadilerde hayat bulmuştur. İnsanlığın avcılık-toplayıcılık devrinden tarım-hayvancılık dönemine geçiş süreci uzun devirlerden geçerek zirveye ulaşır. Kürdistan'da MÖ: 12.000'den yaklaşık 5.000'lere varacak olan süre içerisinde birçok devrime ve yeniliğe gebeydi ve doğumunu yapmıştır. Tarımın ve hayvancılığın evcilleştirilmesi, barınakların inşası ve gelişimi yaklaşık 6-7 bin yıllık gibi uzun bir süreyi kuşatacaktır. İnsanlar avcılık döneminde ihtiyaç duyduğu yabani hayvanları avlayabilmek için kovalamaca oynuyordu. Aynı şekilde yabani otları toplayabilmek için sürekli doğayı gezme ve temel ihtiyaçlarını karşılama etkinliği içerisindeydi. Dört ayakları üzerinde dolaşmaktan kurtulduğu günden bu yana kendisine doğa tarafından verilen en büyük armağan düşünebilme özelliği olsa gerek.

Kürdistan bölgelerinin yeşil bitki örtüleriyle süslenmesi, hayvanların sulak ovalara inmesi, su ihtiyacını giderme ve konar-göçer bir hayat mekaniğine bürünmesine zemin hazırlamıştır. Böylece Kürdistanlılar sulak vadiler olan Fırat, Dicle ve Zap gibi gür suların aktığı ovalara ve bölgelere yerleşme faaliyetine hız verdikleri görülür. MÖ: 10.000'lerden sonra yuvarlak kamış ve dallardan yapılmış, çamurla kaplanan barınakları inşa ettikleri görülür. 8.000'lerde bu barınaklar dikdörtgen şeklini alıyor; çatısı olan, duvarları dik, bacalı ve daha geniş kullanışlı oldukları; 7000'lerden sonra, barınaklarda kullanılan malzemelere önem veriliyor, daha sağlam olabilmesi için özenle deneme-yanılma yoluyla daha sağlam bir yapıya kavuşturuluyor. Çamuru samanla karıştırma, mimari özelliklere sahip tuğlalara evrilme, çok odalı barınaklara, kullanışlı yapılara, çok amaçlı özelliklere ve yavaş yavaş bu yapıların bir yerleşkeye doğru evirildiği görülmektedir. İlk köy toplumunun Kürdistan'da ortaya çıkması

Kürdistan'ın kalıcı yaşam alanı olmasını sağlamıştır. Yabancı Sami ırklarının hedefi hâline gelebilecek cazibesıyla tüm sömürge güçlerini büyülemiştir. Barınakların evrimiyle paralel biçimde tarım da evcilleşme sürecindedir; yulaf, bezelye, mercimek, buğday, yonca ve üzüm gibi tarımın tekerleğini oluşturan tarımsal ürünlerin kontrol altına alındıklarını anarsak; ilk tarım devriminin Kürdistan'da yapıldığı görülecektir. Mevsimlerin değişmesiyle birlikte bölge değiştiren hayvanlar insanlığın denetimine ilk girenlerdir. At, sığır, manda, keçi, koyun, köpek ve domuz gibi hayvanların peşinde gezerek zaman harcamak yerine daha pratik yöntemlere başvurulmuş; onu evcilleştirmek ve denetim altına almak için doğal ortamlar yakalanmıştır. Kürdistan'da su kaynaklarına yerleşke kuran insanlar, hayvanların su kaynaklarını ele geçirmişlerdir. Elbette evcilleştirme süreci körpe ve yeni doğan yavrulardan başlayacaktır. Yavruları yerleşik ortama alıştırmak daha kolay ve hızlı olacaktır. Hayvanların evcilleştirilmesi ile birlikte, tarımın denetim altına alınması; avcılık-toplayıcılıkla geçirilen mesainin mimari, dokumacılık, çanak çömlekçilik gibi alanlara harcanmasına yol açacaktır. Artık daha fazla zaman, daha rahat bir yaşamın içerisinde sanat, mimari ve farklı alanlarda etkinlikler olacaktır. Madencilik, kaba dokumacılık, pişirilmiş çanak-çömlekçilik; mimari, kentleşme ve medeniyet-uygarlığa doğru ilerleme süreci MÖ: 5.000'lerden sonra hız kazanmıştır. Yazının icadı, şehirleşme ve uygarlığın her safhasında Kürdistan doğrudan ya da dolaylı bir biçimde katkı sağlayacaktır.

Bilim insanları her alanda araştırma yaparlar; bazıları toplumları, bazıları kronolojiyi, bazıları gelişim sürecini, bazıları davranış biçimlerini, bazıları etnisiteleri, bazıları dilleri ve kökenlerini, bazıları dinsel ve mitolojik gelişimi incelerken; bazıları da genetik bilim alanında çalışır. Modern Bilimler eskiden olduğu gibi karmaşık değil, disiplinli ve geniştir. Düşünürler ise bilim insanlarının sunduğu verilerden yola çıkarak çözümlenmelerde ve yorumlamalarda bulunurlar. Kürdistan tarihi ve Mezopotamya hakkında son zamanlarda yığınca veri elde edildi. Arkeolojik kazıların bizlere sunduğu geniş arşiv; insanlığın tarihini yeniden yorumlamamızı gerektirecek ölçekte. Buna rağmen hâlâ kazılar yapılıyor, gün geçtikçe Mezopotamya'nın zenginliğine tanık olup tabularımızı yeniden yıkıyoruz. Bilim zaten hayret ile heyecan arasında şekillenir... Tabuların olduğu, statik değişmez bilgilerin dolaştığı bir alanda bilim olmaz. Mezopotamya üzerinde araştırmalar, tezler, tartışmalar çoktur... Bir gözlemci olarak sunulan verileri alıp yorumlamaya ve bundan bir sonuç çıkarmaya dönük -kendi tarih anlayışımı ve oradan hareketle gelişen Kürdistan'ın durumunu, Kürt gencinin veya insafly bir insanın tarihe bakışını geliştirecek bir takım net verilere yaklaşım sergileyeceğiz.

Bugün Kürdistan coğrafyası olarak bildiğimiz; kadim dilde Yukarı Mezopotamya ve araştırmacıların 'Velimli Hilal' dediği bölge, tarihçilerin ittifakıyla medeniyetin havzası olarak bilinir. Özellikle bu bölgenin çekirdeğinde etkin olmaya başlayan Hurri Uygarlığı, Millatan 3-4 bin yıl önce, günümüzden ise yaklaşık 6. bin yıl evvel ortaya çıkıp faal duruma

geldiğini görüyoruz. Toplumların avcılık-toplayıcılıktan tarıma-hayvancılığa geçişini sağlayan Neolitik Devrimin kökeni de buraya dayanır. Özellikle artık Homo Sapiens Sapiens türü olarak tanımlanan, bizim çağdaş ırkımız ve insanlığın da kendisi olan 'düşündüğünü akıl eden insan' -temkinli bilim adamlarının tanıklığıyla burada zirve yaptığı açıktır. Bu saptamamız Tevrat'ın bilim çevrelerinde önemsenmeyen Âdem'in "Cenetten Düşüş" hikayesiyle paraleldir. Zira İbrani hikâyelerde Aden Bahçesi'nin Van Gölü çevrelerine atfı ile Kuran'da geçen Nuh Peygamber'in "Cudi" dağına inmesi aynı yola geliyor. İbraniler bu dağın Cudi değil, Ararat/Ağrı Dağı olduğuna inanırlar. Bilgemiz Xanî'nin Cizre'ye övgüsü de Kuran ile aynı çizgidedir: "Nageh geriya bi Cûdî meftûh Dergahê kerem li Keştiya Nûh/Aniden Cûdî Dağı'nda kerem kapısı açıldı, Nuh'un Gemisi'ni bir kerem tufanı sardı". Bilgemizin 'kerem kapısı' dediği nokta; Kuran'da 'bereketli yer olarak tasvir edilen' Cudi Dağı ve Uluslarıdır; "Ey Nuh, sana ve seninle birlikte olan uluslara bizden barış ve bereketlerle in" (Hud, 44-48) Böylece, Kuran'da 'bereketli/kutsal/mübarek' yerler arasında; Mekke, Kudüs, Tur Dağı ve Yukarı Mezopotamya yer alır.

Yukarı Mezopotamya arkeolojik vesikaların gösterdiği şekliyle uygarlığın ve medeniyetin çıkış havzasıdır. Oraya hâkim olan ilk Proto-Kürt Uygarlığı Hurriler'dir. Hurrilerin inanç ve geleneklerini sürdüren bir topluluk hâlâ Aşağı Kürdistan'da yaşayıp bunlara Êzîdîler denir. Bu taife Kürtlerin eski inançlarından biri olan Yazdanilikten türemiş olup; Zerdüş Peygamberin tebliğine uymayarak kendi kültür ve geleneklerini koruyarak yaşamış nadir bir halktır. Bunlar hâlâ "Biz Hurriyiz" derler ve sade bir Kürtçe konuşurlar. Yanı sıra Zerdüş'tün tasvir etmiş olduğu "Nur/Ateş" kültüne de aşına olup, İsa'dan sonra çıkan Mani'nin dininden çok şey almışlar. İslam geldikten sonra Kürtlerin 'Gilan' bölgesinden olan Abdülkâdir Geylânî'nin yakın arkadaşı ve çağdaşı Şêx Adîyê Kurrê Misafirî (1075-1162) bu taifeye önderlik etmiş, Êzîdîliği yeniden yorumlayarak İslam'a yakınlaştırmıştır. Abdülkâdir Geylânî'nin, arkadaşı Şêx Adîy'i, eğer bir peygamberlik çaba/ibadet ile olsaydı Şêx Adîy olurdu, şeklinde övdüğü bilinir. Cizreli Mela'mız ise Êzîdîlerin Hacci sayılan Laleş'e ("*Mihrabê wê bi min ra wer da biçîne Laleş*") gitme şevkini Divan'ına not etmiştir. Konumuza dönecek olursak; Hurriler birçok alanda yeniliklere imza attılar... Urartu ve Hittitler gibi büyük devletlerin kurucuları olarak bilinirler; dillerinin yakınlığı nedeniyle aynı ırklardan geldikleri saptanır. Hurrilerin dilleri bugün kullandığımız Kürtçe'den farklıydı; ancak bu uygarlıkların dilleri Kürtçe içerisinde eriyip Kürtçeleşmiştir. O nedenle bunlara Proto-Kürtler diyoruz. Veya Arkaik/Birinci Tabaka Kürtler tarihi deniliyor... Hurrilerin zayıflamasıyla birlikte Mitanniler Milattan Önce yaklaşık 1.500'lerde ağırlık kazanırlar. Mitanniler bölgelerini -çekirdek Hurri bölgelerinden daha çok aşağıya doğru genişletip sağlam bir hükümdarlık kurdular. Bu halkın dili ile Kürt dili aynı kökten gelmekle birlikte; dilleri bugün kullandığımız Kürtçe'den farklıdır. Bugünkü 'Metina' bölgesinin ismi de Mitannilerden kalmadır. Zagrosların çevresinde "Zagros Halkları" olarak bilinen tüm halklar; Kassiler, Mitaniler, Subariler, Marlar; tüm güçlü aşiret yapılanmaları Asur kuşatmasıyla büyük bir uğraş içerisinde oldukları,

Medlerin Batı'ya ilerlemesiyle Kürt Ulusunun dirildiğini görüyoruz. Medlerin kuruluş aşamasındaki toprakları ile bugün kullandığımız Kürdistan haritası arasında hayret verici derecede bir benzerlik ve aynılık bulunuyor. Bu da gösteriyor ki, Kürt halkının coğrafik yerleşimi yüzlerce yıl, binlerce yıl boyunca hiç bozulmadan bugüne kadar ulaşmıştır. O nedenle gönül rahatlığıyla anayurdumuzun Yurtseverliğini yapmamızın kaynağı da kadimdir ve anne sütü kadar helaldir.

Med ismi, yabancıların veya Asurluların Hurrilerin bir aşiretine vermiş olduğu bir isim olabileceği gibi; bugünkü 'Kur/Manc/Kerman' sözcüklerinin bir ilkel ismi de olabilir. Çünkü Kürt ismi daha çok Med öncesi Zagros Halkları için kullanılıyor; Medlerin ilerlemesiyle birlikte artık tarih kitaplarında Kardü/Kardunya ismini sık sık duyuyoruz. Örneğin Gutti/Kuti/Kurdi biçiminde kronolojik bir sıralama görülüyor. Asurlular Mitanniler için Guti ismini kimi yerde kulanırken, Farsların bazen Kürtler için 'Gerd' dedikleri biliniyor. Tori'nin yorumlaması ise, Kardumiaş üzerinde yoğunlaşıyor. Eski bir Kürt tanrısı olan "Kardumiaş'tan Kürt isminin türemesi de olasıdır. Kassilerde de tanrılardan biri "Huza"dır. Bizim şuan kullandığımız "Xuda" ile sestestir. Gerek Kassilerin, gerek Mitannilerin ve gerekse diğer Zagros Halk Gruplarının; aşiretler yapılanması içerisinde "Sığ Krallıklar Kurduğunu" ancak Kürt Uluslaşmasını sağlayamadıklarını, Medlerin ilerlemesiyle bir bütünlük sağladıklarını görüp Kürt Uluslaşmasını da bu temelde yorumlayabiliriz. Kürtlerin hass ataları Medlerdir. Onlar İrano-Aryan grubu içerisinde; İraniler üçe bölünürken Kermanshah ve Van Gölü Çevrelerine dağıldılar. İranilerin bir grubu olan Farslar Parsa/Pers oldular, bir grubu Partileri oluşturdular, bir grubu ise Kermanshah'ı merkez edinerek daha sonra Hemadan'ı başkentleri yapıp büyük bir imparatorluk meydana getirdiler -bunlara da Mada/Medler denildi.

Çetin bir yurttur Kürdistan, zordur coğrafyası -insanı gibi... Burası ger medeniyetlerin ayakları altında kepaze olup inlemiş, ger şahların kahramanlığıyla nam salmış, ger peygamberlerin şiddetli tebliğine muhatap olmuş, ger peygamberlerin karşısında Nemrudi zorbalık olup İbrahimi sese ateş püskürtmüştür.. Kürdistan'ın tarihi düalisttir (du alı ye) -coğrafyası gibi. İblisin yoğunlaştığı bölge olduğu gibi aydınlığın kralı Nur'un yurdu olup tarihe şayan medeniyet havzası oluşturmuştur. Dicle ile firat nehirleri arasında akıp Sümer Ülkesine rahmet kasırgası olmuştur. Bütün Medeniyetler nehirler üzerinde kuruludur. Mısırlılar Nil'in etrafında Piramitlerini inşa ederken, Hint Aryanları Ganj'in etrafında karahgâh kurmuşlar. Ancak hiçbiri iki nehre sahip olmamışlar; botan ve zap gibi akan, dicle ile firat gibi sürüklenen âşıklara talip olamamışlar. Cizreli Mela'mızın dediği gibi (*Feyza me şubhê Nîl e em Dicle û Firat in*) "*Feyzimiz Nil gibidir; biz dicle ile firatız*".

Kürdistan'ın ikili yapısını kimse çözememişti... Bizler İbrahim'in muvahhit yüreğini kaldıramadık; ölümsüz anlamına gelen Kürt Kralı Nemrut (namirît) onu Kürt yardımcılarıyla birlikte ateşte kızartıp -

Kürtlerin eski Politeist yapısını sürdürmek istemiştir. İbrahim küsmüş olmalıydı! O nedenle çöllerin sakinliğini aramışçasına yola koyulup Mısır'a, Arabistan'a yol aldı. Kürdistan ile uğraşmak zordur... Yunus Peygamber bile katı kentlere dayanamamış; Musul (Ninova) kentini terk edip Asur Ülkesine gitmek istemişti. Lakin ilahi tecelliyat onu cezalandırmış, Kürdistan'a dönmesi için uyarılmıştı. Kim kurtaracaktı Varuna'dan; kim Mitra'dan kurtarıp 'doğanın' kasvetli ruhuna tapan ulusumuzu aydınlatıp tarihin sahnesine taşıyacaktı? Kürtlerin eskiden çok tanrıları vardı; bunlar arasında yılanlar bile vardı, hâlâ kültürümüzde görünen Şahmeran (Yılanların Şahı) buna tanıktır. Pagan dinlerine sıkı-fıkı bağlı olan Kürtleri kurtarmak çok zordu. Asurlular Kürtlere yazıtlarında "Cinlerin Efendisi" demişler, daha sonra bu söylemler Arapların da deyimlerine yansımıştır. Arap tarihçiler Kürtler hakkında; "Kürtler, Allahın üzerinden perde kaldırdığı halktır" derken, kimileri de Kürtlerin hangi cinden geldiğini merak etmiş, Süleyman Peygamberin meclisinden kovulan 'Cesad' adlı cinin soyundan geldiğine yormuşlar.

Kürtleri tarih sahnesine taşıyacak olan güç; Kürdistan coğrafyasının düalist yapısını yansıtan, onu aşiretten ulusa taşıyacak olan bir ideoloji olmalıydı. İşte bu düşünce ve ideoloji Med İmparatorluğunun fikri altyapısını meydana getiren düşünce ve inancından süzülerek ulusallaşmayı da beraberinde getirir.

V.Kürdistan'da Aryailer

(Aryailerden Kürtlere)

Hindistan'dan Avrupa'ya uzanan coğrafyada yaşayan Hint-Avrupalı grupların tümü "Aryan" kavramı altında eritilip tanımlanmıştır. Sanskritçede "Asil" anlamına gelen Arî sözcüğü; Aryan uluslarının kadim adıdır. Birçok medeniyet ve uygarlığın kurucuları olmuşlardır. Hindistan'da Brahmanizm ve Budizm; Kürdistan'da Bahdinilik, Maniheizm ve Avrupa'da felsefenin-bilimin büyük mimarlığını yapmışlardır. Aryanların anayurdu hakkında ileri sürülen dört teoriden ikisine göre Aryailerin anayurtları Ortadoğu'dur. Diğer iki teori ise biri Avrupa, diğeri ise Hindistan'dır. İleri sürülen ilk teoriler daha sonra bilim adamlarınca iyi tetkik edilmiş ve benim de kanaatime göre bütün işaretler Aryailerin anayurdu olarak Kürdistan'ı işaret eder. Aryailer anayurtları Kürdistan'dan Anadolu üzerinden Avrupa'ya yayıldıktan sonra, Buzul çağının zorlamasıyla, kuzeyden tekrar dolanarak infiltrasyon şeklinde doğuya yayılarak Ortaasya'ya açılmışlar. Aryailer iki gruba ayrılırlar. Bir grup Hint-Aryaları olan Doğu Aryanlarıdır. Diğer bir kısmı ise Kürtlerin de bağlı olduğu İrano-Aryanlar (İrani Aryanlar) olan Batı Aryanlarıdır. Batı Aryanlarını İranlı Sosyolog Ali Şeriati "Dinler Tarihi" adlı eserinde sade bir dille anlatır: *"Aryailer üç büyük kavme bölünüyorlar. Bir kısmı doğuda -Horasan'da yaşamayı tercih etti ve Partileri oluşturdu. Diğer bir kısmı Azerbaycan'dan kuzey batıya -Kürdistan'a yerleşti ve Medler diye meşhur oldular. Üçüncü bir kısmı da, Fars civarında merkez ve güneyde kaldı ve Parsiler olarak isimlendirildi."* Tarihsel kaynaklara vakıf olan Ortadoğu uzmanı Faik Bulut da benzer bir analiz yapıyor: *" (Batı Aryanlar) Parsa ve Mada kollarına ayrıldılar. Mada veya Medler Van ve Urmiye gölleri çevresine yayıldılar."*

İrano-Aryanlar MÖ: 2.000'lerde veya daha yakın bir zamanda (1.000'lerde) ayrışmaya başladılar. Kürtlerin ataları olan Medler, Persler (Farsların Ataları) 'den ve Partiler'den ayrılarak Van ve Urmiye gölleri çevresine yayılırlar. Medlerin ana karargâhı Kermaşah'dır. Kirmanc-Kurmanc kavramı da buradan kalmadır kanımca. Minorsky, Kurmanc kavramının atimolojisini Kur (kurd) manc (med) şeklinde yapar. Daha sonra Kürtler Ekbatan (Bugün: Hamedan) şehrini başkentleri yaparlar. Medler Kürdistan'a giriş yaptıklarında, burada; Gutiler, Lulubiler, Hititler, Urartular, Xaldiler, Mitanniler, Kassitler ve Hurrice konuşan halkların yanı sıra; aşiret düzeyinde kalan topluluklar ve "Zagros Halk Grupları" denilen uygarlıklar misafir olmuş, kimi de güç kazanmak için sıfat kolluyordu. Bu topluluklar Kürtlerin birinci tabaka ataları sayılır. Ve en eskileri yazılı tabletlerde 5.000 yıllık geçmişe sahiptir. Bu topluluklara "Zagros Halkları Toplulukları" denir. Ancak, Kürtlerin asıl ataları olan Medler bölgeye geldiklerinde veya geri döndüklerinde bütün aşiret düzeyinde kalan toplulukları kendi bünyesinde sentezleyerek tarihe karıştırdı.

İrano-Aryan/Batı Aryanların iki kolu olan Parsa/Persler ve Mada/Medler, Farslar ve Kürtlerin atalarını oluştururlar. Kürtlerin atalarını

oluşturan Medler, ilk defa açık bir biçimde Asur tabletlerinde (MÖ: 900'ler) geçtiği geleneksel olarak tekrarlanmakla birlikte; Medlerden ilk söz eden kaynakların daha eskilere dayandığını görmekteyiz. Kürt mefhumu, Med kavramından daha eskidir, "Kurti" kavramı Sümer tabletlerinde "Dağ Halkı" anlamıyla yerini almaktadır. Yine Gutium, Mitanni, Kassi ve Hurri olarak bilinen halklar Kürtlerin birinci tabaka atalarını meydana getirmekteler. Yanı sıra Medlerin bütün bu halkları tek çatı altında birleştirip yek ulus yapması önemlidir. Bizler Kürt ulusunu küçük topluluklardan ulusal yapılanmaya doğru evrilten Med gerçeğini analiz etmekle, ulusal bütünlüğümüzün kesilmez damarını da yakalamış olacağız. Şu bir gerçektir ki Zerdeşt Peygamberin Avesta'sında yer alan Yurtseverlik, Kawa Efsanesi'nin ulusal kurtuluş kahramanlığı Med Yapılanmasını besleyen inançsal/teorik faktörlerdi. Öcalan'ın göndermede bulunduğu bir tespiti yerinde olsa gerek, Med/Mada ismi, Asurluların Hurri aşiretlerinden birine vermiş oldukları bir ad olabilir. Medler Asur tabletlerinden önce Musa'nın kitabında yerini alıyor. Tekvin (Yaratılış) kitabının 10. bölümünde, "Mada'i" kavmine değinildiğini görmekteyiz. Nereden bakarsak bu yine MÖ: 1500'lere kadar geriye gitmektedir. Yine Babilli tarihçi Berosus (MÖ: yaklaşık 3.yy.) belirttiğine göre, Medlerin MÖ: 2000'lerde Babil'i işgal ettiklerini, 224 yıl boyunca ellerinde tuttuklarını kayıt eder. Hazar bölgesinde yapılan arkeolojik kazılarda, Medlere ait MÖ: 2000'lere dayanan kalıntılar ve eserler bulundu. Med Halkı MÖ:1000'den sonra artık Asur tabletlerinde açıkça yerlerini almaktalar. Yunanlı tarihçilerden, Ermeni tarihçilerden ve artık Medleri biz birçok farklı kaynaktan okuyabiliyoruz. Asurluların despotik yönetimi ve işgal seferlerine karşı, Med aşiretleri birleşiyorlar. Yunanlı tarihçi Herodot (484-430) 'un kayıt ettiğine göre, bunlar; altı (6) aşiretten oluşan; Busai, Struxades, Paritakinioi, Budioi, Arisantoï ve Magi'lerdir. Budioi (Boti'lerin Grekçe Yazılmış şekli olabilir) , "Magi"ler ise bir aşiret değil din adamları sınıfıdır Medlerde. Bugün Kürtler arasında Magi/Magu kavramına yakın "Mele" ismi kullanılır din adamları için. Diyako önderliğinde birleşen Med aşiretlerinin çabası, 674 yılında zaferle sonuçlanır. Feruars (Feridun) önderliğinde gerçekleşen ulusal kurtuluş bugün kutlanmakta olan Newroz'un tarihsel zeminini oluşturmaktadır. 612'de büyük bir seferle Asurlular tarihten silinince, Medler cihanşümül bir nizama kavuştular.

Medlerde toplumsal yapı aileden ülkeye doğru açılırdı. Nmana (aile) , Vis (soy, klan) , Zantuş (kabile) , dahyuş (ülke) ... İdari yapı: Xşeyatha (yönetici) , Dahyuşpatiş (ayalet prensi, miri) , Zantupatiş (kabile reisi) , Vispatis (klan reisi) , Patiş (aile reisi, sosyal birim şefi) ... Azatalar (soylular, özgürler: Azadan) , Vestrya-fşuyant (otlatıcı, davar yetiştiricisi: Zerdeşt'in bağlı olduğu sınıf) , Haxman (yarı özgür çoban: şivan) , Banda (köle sınıfı: Bende/Bendan) , Magular (din adamı, Zerdeşt'in aile reisi Magu idi: Mele) ...

Asur Tabletlerine Göre Asur: Asur Kralı Adad Ninari'ye Övgüler,

"O ki kuzeydeki ve güneydeki düşmanlarını (Kassi, Kutî, Mitanni vb.

Kürt ataları ve diğer halkları) mağlup etmiştir. Ele geçirdiği yerlerdeki insanları alıp, İştar ve Anu (Asur tanrıları) 'nun ayakları önünde dize getirmiştir."

Asur Krallarının Zulümleriyle Övünmelerini Gösterir Yazılar:

"Onların genç adamlarını geçtim ve onları bana hizmet vermesi için götürdüm."

"Dağlık ülke üzerine çok ağır vergiler koydum. Bütün gelecek zamanlarda (hayatları boyunca) ödeyecekleri vergiler koydum."

"Kendi müthiş ordumla saldırdım... Hemen onları yok ettim... Asker cesetlerini dağlarda ve şehirde etrafa saçtım... Onların büyük şehirlerini dize getirdim. Onların mallarını yanıma aldım ve servetini yanıma aldım, getirdim..."

Asurluların zulüm ve zorbalıkları Kitab-ı Mukkades'e de yansımıştır. Nahum Kitabı'ndan:

"Ey Ninova, RAB'be karşı kötülük tasarlayan, Şer öğütleyen kişi senden çıktı. RAB diyor ki,"Asurlular güçlü ve çok olsalar bile, yok olup gidecekler. Ey halkım, seni sıkıntıya soktuysam da, bir daha sokmayacağım. Şimdi boyunduruğunu parçalayıp üzerindeki bağları koparacağım." (1. Bölüm: 11-13) Elleri kanlı kentin vay haline! Yalanla, talanla dolu. Yağmalamaktan geri kalmıyor. Kamçı şaklamaları, tekerlek gürültüleri, Koşan atlar, sarsılan savaş arabaları, Saldıran atlılar, çakan kılıçlar, Parıldayan mızraklar, yığın yığın ölümler... Sayısız ceset. Yürürken ayaklar takılıyor ölümlere." (3. Bölüm: 1-3)

Asur Krallığı yüzyıllarca Kürdistan'da katliamlara imzasını atmıştır. Arilerin baş belası olan Asur hükümdarlığı, Kürdistan'da ve çevre bölgelerde yapmadığı çapulculuk faaliyeti kalmamıştı. MÖ: 900'lerden sonra Medlerin batıya ilerlemesiyle çatışmalar başladı. Medlerle giriştiği birçok savaş sonucunda Medlerden birçok bölgeyi alabildiler. Dahak-Kawa efsanesi, Asurluların Kürdistan'da yüzyıllarca düzenlediği katliam seferlerinden menşeyini almıştır. Asur krallığı bir türlü yıkılamamıştır. Ne kadim krallıklar, ne de asil Aryan ırkları Asurîleri tarihten süpürebildi - Aryanlardan olan Medler hariç. Asurlular girdikleri her bölgeyi talan edip kibirle ülkelerine dönerdiler. Yaptıkları zulüm ve zorbalığı da tabletlerine kayıt ederek övünme dayanağı yapardılar. Asurlular Kürt ataları için ölüm makinesi gibiydiler. Tarihin gördüğü en zalim krallık Asurdur. Medlerin başarılı toparlanması ile Asurlular tarihten silinecek şekilde yok edilmiştir. Bu yok oluş Kawa Efsanesini oluşturmuştur. Bütün Aryai halklar Kürt kahramanı Kawa'nın mücadelesini kutsayıp sahip çıkmıştır. Asur'u tarihe karıştırma serüvenini Demirci Kawa'dan okuyalım. Efsanevi ve tarihi mücadelenin en asil örneğini Kawa'da görüyoruz.

VI. Ulusal Mücadele: Demirci Kawa

Arap (=Taberi) ve Fars (=Firdevsi) kaynaklarının, Kürt edebiyatının önemli bir aktörü olan Kawayê Hesinkar (=Demirci Kawa), Kürdün diriliş ve direniş destanı olarak tarihe geçmiştir. Geçmişten günümüze bu diriliş ve kurtuluş günü her 21-Mart'ta coşkuyla ve ateş yakılmak suretiyle Kürt halkı arasında bayram havasında kutlanılır. Yaklaşık bin yıl önce Ömer Hayyam (1040-1122) Newroz'un Kürtlerin özel bayramı olduğunu "Newrozname" adlı eserinde şöyle anlatır; "*Kürt kahramanı Demirci Kawa'nın en yakın arkadaşı Feridun'un İrani halkları bu zulümkâr Dehak'ın şerrinden kurtardığı gün olarak, Kürtler o günü bayram ilan eder...*" Dehak'ın zulmünden kaçıp dağlarda ve ormanlıklarda isyan provası yapan gençlerle Kürt bağlantısını kuran Firdevsi (934-1020) 'nin ifadeleri de kayda değerdir. Şahname'sinde, "*İşte bugünkü Kürt kavminin aslı bunlardan (bu gençlerden) türemiştir..*" diyerek Kürt-Newroz bağlantısını Farsi bakış açısıyla kurmuştur. Newroz-Kürtler, Kawa-Dehak ve Feridun ilişkisini önce menkibe-efsane, sonra Avestik, en son ise Kürt tarihindeki yaşanmışlığını tespit etmeye çalışacağım. Efsanelerin gerçek dışı niteliklere sahip olduğunun farkında olmakla birlikte, aynı zamanda bazı efsanelerin bazı gerçeklerden türediğini de kabul etmeliyiz.

a) Kawa Efsanesi

Arap asıllı Merdas'ın oğlu Dehak, Ehriman (İblis) ile işbirliği yaparak, Med ülkesinin hükümdarı Cemşid'i iki parçaya ayırarak öldürdü. Dehak, güzeller güzeli Cemşid'in iki kızı Evrunaz ile Şehrinaz'ı nikâhına aldı. Cemşid'in tahtına oturarak halka şiddet kurmaya başladı. Med yurdunu işgal eden bu yabancı zalim, halka her türlü zulmü reva görüyordu. Ehrimen Dehak'ı kutlamak için omuzlarından öpünce, Dehak'ın omuzlarında birer ejderha olan iki siyah yılan türedi. Hekimlerin tüm çabalarına rağmen Dehak'ın başına bela olan derdine hiçbir çare üretilemedi. Ehrimen hekim kılığında girerek sarayına geldi. Ehrimen'in tek amacı insanları kötüye sevk etmek, halka şiddet ve kötülük edilmesini sağlamaktı. İblis; "Kralım eğer acılarından kurtulmak istiyorsan, her yılanı her gün birer gencin beyniyle beslemen gerekiyor" dedi ve kayboldu. Hiçbir kötülükten geri durmayan Dehak bir emirname ile her gün iki gencin getirilmesini, beyinlerinin karıştırılıp yılanlara yedirilmesini vezirlerine bildirdi. Kralın vezirleri Ermail ile Kermail iyi insanlardı. Zamanla bu vahşeti vicdanlarına sığdıramadılar. Getirilen her iki gençten birini serbest bıraktılar. Serbest bırakılan gençler dağlara ve ormanlıkların derin bölgelerine kaçarak canlarını kurtardılar. Vezirler serbest bırakılan her gencin yerine bir koyun beynini gençlerden birinin beyniyle karıştırıp yılanlara yedirdiler. Beyni yılanlara yedirilenlerden biri de Atwina'dır. Atwina'nın eşi Faranak oğlu Feridun'u yanına alarak dağlara kaçan gençlerin yanına sığındı.

Dehak'ın sarayına yakın bir bölgede oturan, demircilik yapan, savaş aletleri yapan, demir döven Kawa adında kahraman bir Kürt yaşıyordu. Kralın askerleri onun da çocuklarını aldılar. Sıra en küçük oğlu Karan veya Kubat'a gelince, bu baskı ve talana daha fazla dayanamadı. Sarı, kırmızı ve yeşil renklerinden oluşan peştamalını yanına alarak dağlara sığındı. Gür bir ateş yaktı. Dağlara ve ormanlıklara sığınan bütün gençleri ateşin etrafında toplayarak bayraklaştırdığı peştamalını salladı ve şöyle dedi; "Ey Millet, asıl problem, yılanın başı olan Dehak'tır"... Feridun'u yanına aldı, peştamalını beline bağlayarak çekicini de içine gizledi. Hekim kılığında girerek Dehak'ın sarayına gitti, kralın yaralarına bakarken başına çekici indirdi... Sarayda haberleşmek için büyük bir ateş yaktığında gençler harekete geçip kralın bütün askerlerini öldürdüler. Feridun elindeki sopasını kralın göğsüne sapladı, göğsünden yılanlar-çıyanlar fıskırdı. Feridun, Dehak'ı Medya'nın en büyük dağı olan Demavend'in bir mağarasında zincire vurdu. Halk Demavend dağında ilk Ateş Tapınağını inşa etti ve bu tapınağı Mazda'ya/Rabbe sundu. Med halkı Kawa'yı lider yapmak istiyordu. Kawa, "Ben demirciyim, herkesin işi ayrıdır, Feridun hükümdar olacak" diye itirazda bulundu. Feridun, Demirci Kawa'nın peştamalı ve çekici üzerinde yemin ederek tahta oturdu. Kawa'nın kesik û sor û zer'den oluşan peştamalını en değerli mücevherlerle süslediler, onu ülkenin uğur getiren sancağı yaptılar. Hangi savaşa götürseler uğur-başarı getireceğine inanıyorlardı. Ona "Diravş-i Kaviyan" "Kawa'ların Bayrağı" deniyordu. Bu bayrak Arap istilasına kadar Kürtlerin ve daha sonra İrani halkların bayrağı olacaktı.

Arap-İslam kaynaklarına göre, 636 yılında Arap işgali sırasında, Arap-Sasani savaşı Kadisiye'de "Kawa'nın Önlüğü-Bayrağı, Direvş-i Kaviyan" ele geçirilmiş, Araplarca mücevherlere el konulmuş ve ganimet olarak götürülmüştür. Peştamal/önlük ise Arap savaşçıları tarafından paramparça edilerek yakılmıştır.

b) Avestik Newroz ve Aji Dahaka

Kürt asıllı Urmiyeli Peygamber Zerdeşt'in Avesta adlı ilahi kitabında Newroz'un yeri özeldir. Evren yaratılmadan önce, gözlerin idrak edemeyeceği derecede parlak bir ışık sonsuzluğu kaplıyordu. Bu sonsuzluğun kendisi bilge rab Ahura Mazda'ydı. Ahura Mazda, kötülüğün mabedi karanlığı ve onun kendisi olan Angri Mainyu (Ehrimen) 'yu yok etmek için evreni bir mücadele aracı olarak yaratmıştır. İnsanın yaradılış amacı kötülüğü yok etmek içindir -tıpkı evrenin varoluş amacı gibi. Karanlığın mimarı Angri Mainyu geleceği bilmeyen, strateji kuramayan aptal bir ruhtur. Onda sadece yıkma ve saldırma özelliği bulunmaktadır. Büyük Bilge Mazda evreni yarattığı zaman, Angri Mainyu saldırıya geçmiştir. Angri Mainyu'nun evrene ilk saldırısı 21-Mart Newroz günüdür. İyilik-Kötülük, Karanlık-Işık, Ahura Mazda ile Angri Mainyu'nun ilk çarpışma günü Zerdeşt peygambere göre Newroz günüdür. "*Fravardin ayının Ahura Mazda günü (21-Mart) , akşama doğru saldırdı*" denir. Zerdeşt'in vahiy meleği Vahu Manah (Cebrail) 'dan aldığı ilk vahiy ve kıyamet günü de

Bahdinilik dinine (Zerdüştilere) göre Newroz günündedir. Eski Kürt dili olan Med dilinde Newroz/Yeni Gün'e "Nava Roca" denir.

Kawa efsanesinde geçen, Kawa, Feridun, Cemşid ve Newroz figürleri Avesta'da yerlerini almışlar. Kawa "Kavi"dir. Ve eski Med aşiret reislerine, küçük hükümdarlara Kavi denirdi. Perslerde aşiret reistlerine Kavi değil Satrap denirdi. Avesta'da geçen Kaviler Kürtlerin ataları olan Med toplumunun küçük prenslerine deniyordu. Zerdüşt Peygamberin en büyük destekçisi Kavi Viştaspa da Kavi'dir. Bu kavram zamanla Kavi-Kava-Kawa şekliyle dönüşerek bugünkü halini almıştır. Fars Newroz menkibelerinde isim değişikliğine uğramış olan Cemşid'in Avesta'daki ismi "Yima"dır. Cemşid efsanenin Farsileşmiş şeklidir. Bu isim Yima-Jima-Jims-Jimsid-Cemşid tarzı bir evrilme izleyerek Farsileşmiştir.

Zerdeşt Ahura Mazda'ya soruyor: *"Zerdüşt dinini öğrettiğin ilk ölümlü kimdi?"*

Mazda cevap veriyor: *"İyi çoban, dürüst Yima idi ey kutlu Zerdeşt"* (Vendidad, Fargard, 1-2)

Ahura'nın ölümsüzlük iksiri/krallık ışığı (Hvareno) Yima'ya intikal etmiştir. Fakat *"Yima, yasak yiyecek biftek'i yiyince ölümsüzlüğü/hvareno'yu kayıp etmiştir"* (Bundahişn) Hvareno, Sıraç Bilgin'in işaret ettiği gibi, Hvar, Far diye okunur (Kürtçe'de: Ferr, göz ışığı demek olup Türkçe'ye kaçak yoldan geçmiş bir kelimedir) , krallık ışığıdır. Yima'nın öz kardeşi Spityura Aji Dahaka ile işbirliği yaparak Yima'yı ikiye bölerek öldürürler (Yaşt ve Bundahişn) . Ve Aji Dahaka kral olur.

Aji (yılan) Dahaka (zehirli) , "Zehirli Yılan" demektir. Erderha kelimesinin kökeninde Dehak yatar, Aji Dahaka-Ajdahak-Erderha. Aji Dahaka'nın Avesta'daki tanımı: *"Üç çeneli, üç başlı, altı gözlü ve bizim yerleşik insanımızı öldüren yalanın kendisi bir ifritti. Kötü Güçler'in (Devaların) yarattığı çok muazzam güçteki bir ifritti o. Kötü ve günahkâr bir zalim. (Yasna: 9, 8)*

Aji Dahaka'nın yabancı biri olduğu, Medyalılara şiddet ve zorbalık ettiği, kötülüğün yanında yer aldığı, Yima'yı özkardeşi Spityura'nın desteğiyle öldürdüğünü Avesta'da okuduk. Aji Dahaka'nın zulmüne kim son verdi? Newroz efsanesinde de geçtiği gibi Feridun. Feridun'un Avesta'daki ismi: Thraetaona'dır. Thraetaona, Genç Avesta'da Aspiyan (Kürtçe: Hespian, Atlılar) aşiretine mensup, Gilanlı bir kahramandır, mitolojik avestik kavalier serisinde yerini alır. Gilan Med yurdundadır. Thraetaona (Feridun) ile Aji Dahaka (Dehak) 'nın savaşı Avesta'nın Yasna bölümünde çok sade bir dille şöyle anlatılır:

"Bu kutsallık ona (Athwya'ya) verildi; bu kazancı o elde etti, ona kahraman aşiretin sahibi Thraetaona (Feridun) adında bir oğul verildi. Ki o üç ağızlı, üç başlı, altı gözlü, binlerce kuvveti, kudretli gücü olan, Daevaların yalan şeytani olan, yerleşim alanlarına kötülük yapan, kötü ruh

Angri Mainyu'nun yaratmış olduğu en kudretli kişi olan, yerleşim alanlarımızın (insanlarımızın) katili olan... Aji Dahaka'yı cezalandırdı" (Yasna, 9, 7-8)

c) Tarihsel Bağlantılar

Kürtlerin tarihte ilk kurduğu imparatorluk Med Konfederalizmi'dir. (Herodot'a göre) Altı Med aşireti MÖ: 727'de Diyako'nun önderliğinde birleşirler. MÖ: 674'de Feruars'ın liderliği ve çabalarıyla Medya bağımsızlığını elde eder. Asurluların Medlere yaptığı zulüm ve zorbalığın intikamı, MÖ: 612'de Asurlular tarihten silinecek şekilde başkentleri Ninova (Musul) yıkılarak alınmış olur. MÖ: 550'de Farsilerin iç darbe yaratmasıyla Kürt İmparatorluğu yıkılır ve ayaklanmalar başlar. Fakat bundan sonrasını konu almadığımız için sadece Med İmparatorluğunun kuruluş aşamasını ve buradaki Feridun, Dehak, Kawa ile Newroz'un tarihsel köklerini ele alacağız.

MÖ: 900'lerden itibaren Asur kralları Med topraklarına sık sık seferler düzenlemeye başladılar. Yüzyıllık çaba ve işgal seferleri sonucu Medlerin Sagbuti şehri işgal edilirken, uzun bir arayla Zakurti kentini ve birçok bölgesini yönetimlerine kattılar. Asurlular Medleri uzaktan yönetmek için "iç birlikçi Kürt aşiret reisleriyle işbirliği" hâindedirler. Aşırı vergilenmeler, zulüm ve zorbalıkları sınır tanımıyordu. Tarihte Asurlular kadar baskıcı, zulümlerinde ve kahpeliklerinde acımasız olan, bununla övünen başka bir yönetim yoktur herhâlde. Asur Kralı Esarhadon Med topraklarının uzak bölgelerine yaptığı bir seferi sırasında, geçtiği Kürt bölgelerini yağmalamaya başlar. Birçok yağmalanmış mal-mülk, kalabalık Medyalı tutsaklar ve iki aşiret lideri Kavi ile birlikte Asur'a döner (Medya Krallığı: G. Rawlinson) . Küçük Hükümdarlar/Aşiret Reislerinin ismi Kavi'dir. Kavilerin yakalanması ve Asura götürülmesi, binlerce tutsağın Asur'a götürülmesi, bizlere Kawa efsanesindeki, kralın sarayına götürülen gençleri hatırlatıyor. Esarhadon'un bu son seferi bardağı taşıran son damla olsa gerek. İki Kavi'nin yakalanması aşiret reislerini kaygılandırmıştır. Kavi'lerin birleşmesi ve çağrılarıyla Medyalılar Feruars'ın önderliğinde birleşerek Medya topraklarını Asurluların işgalinden kurtardılar. Medya'nın Asurilere isyanı baharın girişinde, hatta kurtuluşu Asuri takviminin çevirisiyle tam olarak 21-Mart Newroz gününe denk geliyor. Med Devletinin başında yer alan kişi (Herodot'un Phraortes dediği) Feruars (674-653) 'dır. Feruars, Kawa efsanesinde tahta oturan Feridun'dan başkası değildir. Tarihçiler bu konuda ittifak hâindedir.

Aji Dahaka/Dehak zehirli yılan anlamına gelir. Asur vergi memurlarının, baskı ve talan ordularının, Asur krallarından birinin veya işbirlikçi Medyalı yerel bir yöneticinin, Medyalılarca verilmiş bir sıfatı Dehak olmuş olabilir. Ancak dikkatimi çeken başka bir bilgiden söz etmek istiyorum. Ermeni tarihçi Movses Xorenac (MS: 410-490) yazmış olduğu "Ermenistan Tarihi" isimli eserinin önemli bir kısmını Dehak'a ayırır (Sayfa, 140 ve 150 arası) . Tarihçi Movses Xorenac Med Konfederalizminin

son kralı Aspiyan için Ajdahak adını/sıfatını kullanır. Dehak'ın Med kralı olduğunu söyler. Ermeni tarihçinin verdiği bilgiler Avesta ve diğer kaynaklarla çelişir. Arap ve Fars kaynaklarına göre Dehak Kürt asıllı değil Arap asıllı Merdas'ın oğludur. Avesta'ya göre Aji Dahaka, baba tarafından soyu Arap ırkını oluşturan Taj'a dayanırken; anne tarafı Angri Mainyu'ya kadar gider. Ermeni tarihçi eğer kasten saptırmak amaçlı yazmamışsa (ki kitabında İrani efsanelerle de dalga geçiyor) dikkate alınabilir. O zaman Dehak Medyalı olabilir mi şeklinde bir soru sorabiliriz kendimize. Ve kanımca eğer Dehak Medyalı ise bu Aspiyan olarak bilinen Medlerin son kralı değildir. Olsa olsa Feruars (Feridun) 'tan önce Medyalı aşiretleri birleştirip bölgesel/dar bir yönetim kuran Medlerin belki de ilk kralı Diyako'dur. Diyako-Deakis-Deak-Dehak... Kürt aşiretlerini birleştirdikten sonra Asurlularla işbirliğine girip kendi halkına zulüm ve zorbalık etmiş olabilir. Ancak, bu konuda elimizde hiçbir bilgi ve belge yoktur. Vicdanen de Med Konfederalizminin kurulmasında çaba gösteren Diyako için bunu demeye pek dilimiz varmıyor. Her şeye rağmen bunu düşünmeye cesaret edebiliriz.

Kürtler için önemli bir bayram olan Newroz bayramını, doğanın canlanması veya şenliklerden öte, siyasi bir anlam kazandığını, mücadele ve direniş günü olduğunu, üç farklı açıyla; Efsanevi, Avestik ve Tarihsel yönden anlatmaya çalıştık. Yine Kürt halkının yakın geçmişe kadar kutlamış olduğu Toldan bayramını birkaç cümleyle anlatmak istiyorum. Toldan/Tolhildan Öcalan-İntikam demektir sözlük anlamında. Kutlama günü: 31-Ağustos'tur. Günü gününe bu bizlere Medlerin 31 Ağustos MÖ: 612'de Asurlulardan aldığı tarihi intikamı hatırlatıyor. Kürtler muhteşem devletleri Medleri tarihe taşıyacak temellerini 21-Mart Newroz gününde attılar. Newroz bağımsızlığın ve kurtuluşun simgesidir. 21-Mart-764'ten bu yana her Newroz'da kurtuluşun ateşini kurtuluş ve zafer için yakarız. Yakın döneme kadar da her 31-Ağustos günü Tolhildan/İntikam bayramını kutlardık. Bu da Asurluların başkenti Ninova'yı yıkarak büyük düşmanı yeryüzünden silme cezasıyla cezalandırma bayramı olan Toldan bayramıydı.

VII. Medyalı Peygamber: Zerdeşt

Günümüze kadar ulaşan Zerdüşt peygamberin ilahi kitabı Avesta üzerinde detaylı araştırmalar yapan araştırmacılar; Avesta'nın "Antik Kürtçe" yazıldığını saptadılar. Konu hakkında Kürt Dilinin Tarihçesi (Faik Bulut) ve Zarathuştra (Sıraç Bilgin) eserlerine başvurulabilir, orada yüzlerce kelime karşılaştırılmış, Avesta'nın Antik-Kürtçe bir kitap olduğu ortaya çıkmıştır. Avesta'nın dili aynı zamanda Med İmparatorluğunun resmi dili ve Med toplumunun günlük dilidir. Zerdeşt Peygamber dinler tarihinde, uygarlık tarihinde, felsefe tarihinde isminden söz ettirecek kadar; hatta felsefe, uygarlık ve dinler tarihinde başat olacak kadar, büyük bir Bilge'dir. Yunanlılar ona Zorooster, Çinliler Sou-li-tche, İbraniler Zaradot ve Farslar ona Zerdüşt demişlerdir. Medce'de, Avesta'da ve Antik-Kürtçe'de Zarathuştra veya Zarathustra olarak yerini alır. Günümüzde Kürt ona Zerdeşt veya Zerdoşt derler. Zarat (Kürtçe: Kurmanci, Zer; Kurmancki, Zerd) Sarı, Huştra (Kürtçe: Hêstir, Hûstir) Deve anlamında olup, Zarathuştra: "Sarı Develere Sahip Olan" demektir. Zerdeşt Peygamberin soyu/bağlı bulunduğu kabile Spitama'dır. Avesta'da kendisine sürekli "Ey Spitama Soylusu Zerdeşt" diye hitap edilir. Ailesi Ares ırmağının kolu Daraja/Darej kıyısında bulunan Patiragtârospo köyünde yerleşikti. Ormanlıklarla kaplı bölgede bulunan köylerinde yaşayan ailesi tarımla uğraşrdı. Aile reisi din adamları sınıfından bir Magu/Magi'dir. Zerdeşt Peygamberin annesi Dugdova (Doughdova) Urmiye'ye fazla uzak olmayan Ragâ bölgesindedir. Annesi Dugdova, babası Poşrev (Pouruşşaspa) ile evlenerek, Spitama ailesine gelin olmuştur. Arap-İslam tarihçilerinin hepsi Zerdeşt'in Urmiyeli (Şizli) olduğu üzerinde ittifak hâlineder.

Bahdiniler (Zerdüştiler) geleneksel olarak, Zerdeşt'in Büyük İskender'den 258 yıl önce yaşadığını yazarlar. Tarihte üç Zerdeşt yaşamıştır. Birincisi, (Tevrat'ın Henok, Kuran'ın İdris, Yunanlıların Hermes, Mısırlıların Orisis dediği ve Avesta'da geçen) Huşeng'dir. İkincisi, (Bizim Brahîm: "Kayaların Kardeşi", İbranilerin Awram/Awraham dediği Urfalı peygamber; Hintlilerin teslisinde yeralan tanrı Brahman) İbrahim'dir. Hz. İbrahim, Kral Nemrut (Kürtçe: Namrît, Ölümsüz) 'a karşı mücadele vermiş olan üç semavi dinin kurucusudur. Üçüncüsü de hayatını anlatacağımız Avesta kitabının sahibi meşhur Zerdeşt'tir. İsa'dan Önce/MÖ: 637'de Medya topraklarında dünyaya gelen Zerdeşt Peygamber, Kürt asıllıdır. Rivayetlere göre doğduğunda gülüyordu. 77 yıl yaşamış ve 560'da Turalarla yapılan bir savaş sonucunda şehit düşmüştür. Ailesinin beş çocuğundan üçüncüsüdür. Doğduğunda yaşama sevinciyle, gülüşüyle, iyiliğin ve aydınlığın timsali oluşuyla, çevrenin dikkatleri üzerindedir. Onu gören ifritler, sihirbazlar, gelecekte haber veren bilginler, önemli biri olacağından emindiler. Babası Poşrev, ifritlerin, sihirbazların uyarıları üzerine çocuğunu emin ellere teslim etmenin peşindedir. Yedi yaşını dolduran Zerdeşt, dönemin önemli hocalarından Burzin-Kurus'un yanında dersler almaya başlamıştır. Büyüdüğünde karşısında duracağı Ari dinlerinin bekçilerini çocukluğundan itibaren sevmemiştir. Turanî dinlerin sapkınlıklarıyla çocukluğunda bile çarpışmaya hazırdır. Turanî dinlerin etkisi

altında kalmış olan Bratok-Reş'ler, Durarobo'lar, hem Daeva-Yasnacı rahiplerle tartışmalara giriyor, sorgulayıcı zihninde yer edinememiş olan sapkınlıkları tartışmaktadır. Nur timsali Zerdüş Peygamber sevgi doludur. Şefkatli, merhametli, insancıl, hayvan-sever biridir. Yiyeceklerini hayvanlarla paylaşmaktadır. Halkı ona "müşfik yürekli-sevgi dolu" sıfatını layık görmüştür.

15 yaşını doldurduğunda ailesi içerisinde sözü geçerli bir delikanlıdır. Kardeşleriyle anlaşarak babalarının yanına giderler. Babalarına "Mülkümüzü aramızda paylaşalım" derler. Mallarını paylaştıklarında, payına düşen bir kemeri alıp, payına düşen diğer tüm mülkünü kardeşlerine dağıtır. Hâlâ gelenek olarak takılan bu "kemer", tüm Arî ve Kürt ulusu arasında kutlu sayılır. Kürtler arasında son zamanlara kadar kısmen uygulanmakta olan bir gelenek vardır. Evlenecek olan erkek, evleneceği kızı görmek istemesi veya görmesi ayıplanır. Bu gelenek Antik-Kürt tarihinde (Medlerde) katı bir kuraldır. Zerdeşt Peygamberin ilk isyanı bu yönde olacaktır. O evlenmek istediği kızı görmek istiyordu. Tüm itirazlara rağmen bu geleneği delmiş, hayatında ilk toplumsal muhalif duruşunu sergilemiştir. Eşinin ismi Hovi (Hvovi) 'dir.

Peygamberlik tarihinin geleneklerinden biri de inzivadır. Hz. Muhammed 40 yaşına doğru Hira mağarasına çekilmiştir. İbrahim, Musa ve Buda'nın da böyle tecrübeleri olmuştur. Zerdeşt'in inviza dönemi çok erken, 20 yaşında başlıyor. Dünyadan el-etek çekme, sessizliğe bürünerek dünya nimetlerinden ilahi atmosferin baş gösterdiği doğaya kendini bırakma, baba evini terk ederek dağlara doğru yürüyüşün zamanı 20 yaşında başlayacaktır. Baba evini terk ederek yola çıkıyor Zerdeşt. Uzun soluklu yolculuğun bir gününde, ölmek üzere açlıktan kıvranan beş yavru sahibi bir kurt görünce, ona yiyecek bulmak için geri dönüyor. Yiyecek bulup aynı yere geldiğinde yavrularıyla birlikte kurt ölmüştür.

Ve 23 yaşında! Tümüyle mekân değiştirecektir. Baba evini hakikatleri bulana dek terk edecektir. Savalan (veya Sabalan) dağları onun yeni yurdudur. Yedi yıl boyunca, otuz yaşına kadar kalacağı dağdır -Savalan dağları. Bu süre zarfında sadece peynir, süt vb. hafif gıdaları alarak nefsini öldürmeye, terbiye ve tezkiye olmaya çalışır. Bir baharın girişiyle birlikte, Savalan dağlarının doğaüstü manevi bir ateşle parıldadığını gördüğünde takvimler 20-Mart'ı gösteriyordu. Newroz bayramında Gosn-î Vaha kasabasına uğruyor. Daitya nehrine Kutsal Homa sıvısını atarak saygısını gösterir. Nehrin kıyılarında mola verdiği bir sırada, gözlerinin önünde muhteşem ilahi bir görüntü canlanıyor. Görüntüde, Zerdeşt Peygambere ilk iman eden (Zerdeşt'in amcası Arasti'nin oğlu) Maidyo ve Maidyo'nun kumandalık ettiği tüm insanlık görünmektedir. Zerdeşti bilginler bu olaydan yola çıkarak herkesin bir gün Bahdini/Zerdeşti olacağını söylerler. Zerdeşt'in "*Sadece bir kişiyi doğru yola çevirebildim*" şeklinde yakınması üzerine; Mazda'nın "*Gün gelecek sen (Bahdini) olmayanların sadece birkaç kişi olarak kaldığını göreceksin.*" cevabı örnek verilir. Vaho Monah (Anlamı: İyi Düşünce, İslam'da: Cebrail) Zerdeşt'e "*Maddi bedeninden*

soyutlan" dedikten sonra, vahyin ilk satırları vahyedilir: "Ahura Mazda'ya İnan/Saygını göster!" Avesta'da geçen ilk diyaloglardan biri de şöyledir:

"İyi Düşünce (Vaho Monah) bana gelip şunu sorduğunda: "Sen kimsin? Kime aitsin? Sahip olduğun şeyler ve kendinle ilgili sorular soran günleri hangi işaretlerle tayin ettin?"

(...) Ben Zerdeşt'im, gücümün azameti noktasına kadar Yalanın gerçek düşmanıyım ama Doğrunun güçlü bir destekçisi olacağım ki sana Ey Mazda, övgüler dizdiğime ve ilahiler söylediğime göre, sonsuz Egemenliğin gelecekteki şeylerine ulaşabileyim." (Yasna: 43, 7-8)

Aynı gün içerisinde üç defa Mazda'nın katına/miraca çıkar. Ahura Mazda onu katına aldığı anda, Zerdeşt uzun uzun ona sorular yönelterek cevaplandırılmasını ister ve Mazda tarafından cevaplandırılır. Zerdeşt Peygamber topluma indiğinde, onu büyük tehlikeler bekliyordu. Başta "Kavi" denen şefler, Ari dininin kadim bekçileri Daeva-Yasnacı "Rahip"ler ve şımarık toprak sahipleri Zerdeşt'in önünde dikili birer dogmaydılar. Davar sürülerine sahip, bolca mülkü olan şımarık Vaêd-Vôişti'nin, Zerdeşt'in (Ahura Mazda'ya) çağrısına verdiği cevap bile toplumun sapkınlığını tanımaya yeterlidir: "Ben bir ilahtan daha fazla bir şeyim. Benim zenginliğim, Ahura Mazda'ninkinden daha fazladır!" Aslında Zerdeşt Peygamber neden dinlenmediğini, dışlandığını biliyor. Şeflerin, rahiplerin, zenginlerin tepeden bakışlarını çok iyi çözmüş. İsyanı var topluma: "Başarısızlığımın/güçsüzlüğümün nedenini biliyorum ey Mazda, çünkü çok az sürüm (mülküm) var ve sadece birkaç adamım var (etrafımda) " (Yasna: 46, 2) Sekiz yıl boyunca kimse Zerdeşt'in mesajına kulak asmayacak bile. Zerdeşt'in tüm çabasına, sabrına, gayretine, azmine rağmen kimse dinlemiyor. Geçtiği yolları kapatıyorlar, hakaretler ederek toplumdaki kovuyorlar. Ailesinden bile kovuluyor... On yıl boyunca vermiş olduğu kararlı mücadelesinden sonra ilk kes biri kulak asıyor: Maidyo! Aile ve çevrenin korkusundan yaban domuzlardan başka kimseciklerin uğramadığı kamış ormanında buluşuyorlar. Darej nehri kenarında bulunan ıssız kamış ormanında amcası Arasti'nin oğlu Maidyo ile buluştuklarında; ilahi mesajını iletiyor. Maidyo böylece ona ilk iman eden kimsedir. Zerdeşt'in "On yıldaki başarıma bak, sadece bir kişiyi doğru yola çevirebildim" cümlesindeki dokunaklı sözcükleri bu olayı anlatıyor. Allah, Zerdeşt'i kırk yaşına geldiğinde, kendisine kurulacak olan tuzaklara karşı uyarmak için miraca/kendi katına bir kes daha çıkarmıştır. Maidyo'dan sonra otuz dokuz kişi daha iman etmiştir. Ancak daha fazla Med topraklarında kalabilecek gücü kalmamıştır Zerdeşt'in. Ve bir yer arıyor. Kaçacak, hicret edecek bir yurt.

"Hangi topraklara kaçmalıyım, nereye kaçmalıyım?"

Onlar beni ailemden ve kabilemden ayırdılar/kovdular.

Ne bu insanlardan hoşnuttum, ne de memleketin Yalancı yöneticilerinden hoşnuttum.

Seni nasıl hoşnut edeyim/seni nasıl inandırırım ey Mazda?" (Yasna: 46, 1)

Zerdeşt'i kim koruyacaktı? Onu tuzaklardan koruyup yüce öğretisini kim kutsayabilecekti?; Kavi Viştaspa! Arapların "Bûştasif" dediği Viştaspa. Zerdeşt ile aynı soydan gelen Medyalı bir Kavi'dir. Tos-i Nodaran'da kral olan Viştaspa'nın uzak dedesi Nodar ile Zerdeşt'in uzak dedesi olan Râk amcaoğullarıdır. Viştaspa da Urmiye'nin uzak bölgelerinden Nodar'da doğmuştur. Zerdeşt Peygamber kendi kavmi içerisinde dayanılmaz bir duruma gelince, hicret etmek zorunda kalacaktı. Öyle ki büyük cefanın tablosu acımasız bir Kavi'nin şahsında anlatılır, *"Kavi'nin şehvet düşkünlüğü Spitamalı Zerdeşt'i kış kapısında, onu içeri almayarak memnun etmedi. (Zerdeşt) tir tir titriyordu."* (Yasna: 51, 12) Zerdeşt'in kavminden hicret isteği Mazda tarafından onay alındığında, Zerdeşt ve beraberinde birkaç inanırı ile cehennemi soğuşun tavan yaptığı Kasım ayında Horasan'a yönlerini çevirdiler. Uzun bir yolculuğun ardından nihayet Kral Viştaspa'nın sarayına varırlar. Sarayın muhafızlarına şöyle seslenir Zerdeşt: *"Gidin Kavi Viştaspa'ya şöyle deyin, ben Spitamalı Zerdeşt, tek akıl tanrısının peygamberi, onu görmeye ve iyi ile doğrunun yolunu öğretmeye geldim."* Muhafızlar onu alaya alarak kahkaha atarlar. Dilenci zan ederler. Zerdeşt'in ısrarı üzerine muhafızlar krala haber verirler, kral içeri alınmasını ister. Kral rahiplerin Zerdeşt'i sorguya çekmelerini emreder.

Başrahip sorar Zerdeşt'e: "Nedir senin yeni dinin ve ecdadımızın/atalarımızın dininden farkı nedir?"

Zerdeşt: "Ben yeni bir din öğretmiyorum. Eskisini ıslah ediyorum/yeniliyorum. Öğrettiğim, yaratıcı gerçeğidir. Onun için iyidir. Sizin putperestliğiniz iyi değildir."

Başrahip: "Yaratıcı kimdir?"

Zerdeşt: "Ahura Mazda. Akıl tanrısı."

Rahip: "Kötülükleri kim yaratıyor?"

Zerdeşt: "Angri Mainyu (Ehrimen/Ahriman veya İblis) "

Rahip: "O halde neden İyi Ruhu takip etmek gerek? Neden Kötü Ruhu takip etmeyelim?"

Zerdeşt: "Çünkü İyilik, Kötülüğü yenecektir."

Rahip: "Nerden biliyorsun?"

Zerdeşt: "Çünkü kötünün basireti/aklı yoktur."

Kral: "Akıl tanrısının yolunu takip etmek için ne yapmalıyım?"

Zerdeşt: "Hûmata, Hûxta, Hûvarşta: İyi Düşünmeli, İyi Konuşmalı,

İyi Yapmalı."

Kralın hoşgörüsünü gören kötülüğün dini Zak'ın rahipleri, İblisin takipçileri ortalığı velveleye vermenin peşindeydiler. Peygamberi sihirbazlık iftirasıyla suçladılar. Kralı dolduruşa getirerek Zerdeşt peygamberi zindana attırdılar. İşkenceler uygulandı. *"Onlardan üç sorgucu ile konuşuyorken, katillerin, hainlerin; yani İblis tapıcılarının otuz üç zinciriyle bağlandım"* diyor Zerdeşt. Kavi Viştaspa yalnız kaldığında büyük bir iç çekişme ile kendisini hesaba çekti. Zerdeşt'i zindandan çıkardı, inanmak için bir istekte bulundu: Mûcize! Zerdeşt Allah'a dua etmeye başlayınca, Nurdan bir tabloda cennet görüntüsü oluşur, Kralın sarayı titredi, Kavi Viştaspa korktu. Ahura Mazda'nın ateşi şöyle seslendi Viştaspa'ya: *"Korkma! Sen ey Viştaspa! Senin korkman gereken şeyler değil onlar. Eğer dünyevi varoluşun ihtiyaç duyduğu rab-tapıcılarının dini olan Bahdine (Zerdeşt'in dinine) , ki saf nakledilmek suretiyle Spitamalı Zerdeşt tarafından tebliğ ediliyor, yardım edersen, sana hikmet gelecektir"*

Kral iman edince; sarayda başlayan iman, dalga dalga her tarafa yayıldığını görenler engel olmaya çalıştılar. Zerdeşt'e gönülden inananlar; doğaya saygı, hayvanlara saygı, kadın-erkek eşitliği, akıl tanrısını savunan, tarıma teşvik eden, aydınlığı ve ışığı kutsayıp putperestliği lanetleyen Zerdeştî Peyamı yaymaya çalıştılar. Zerdeştî iman kaçtığı Medya topraklarına bir daha çıkmamak üzere akmaya başladı. Med toprakları onu çıkarmıştı, ancak her peygamber çıkarıldığı yerlere geri döndüğünde bir daha çıkmamak üzere öğretisini oraya taşır. Fakat hâlâ düşmanlar vardı! İblisin takipçileri: Tûrlar! Ve bu kavim Mazdek'in de katilidirler. Bu kavim tüm iyiliklerin katilidirler. Bu kavim Kötülük Ruhu tarafından, özellikle kötülük, barbarlık etmek üzere yaratılmış bir soydur. Zerdeşt'in düşmanı Tûrlar şehre girerek binlerce din adamı, sivil dinlemeden kan deryasına boğarlar her tarafı. "Bradrôrêş" adlı bir Turanî bir yolunu bularak Zerdeşt peygamberi şehit eder. Takvimler MÖ: 560'ı gösterirken, Zerdeşt 77 yaşındaydı. Onun katili de "Bradroreş": (Kürtçe: Bra, Kardeş; Rûreş, Yüzükara) " tıpkı ismindeki "Karayüzlülüğün Kardeşi" anlamı gibi Yalanın Evi'ne misafir olmuş, İblis'in dostu Hakk'ın düşmanı olarak tarihte yerini almıştır.

a) Pers ve Yunan Kuşatması

Büyük Med İmparatorluğu, kuruluş, kurtuluş, intikam, dört bir yana yayılışından sonra çökme sürecine girdi. Fars asıllı Kyros (Kiyros) , Med Hanedanlığını, iç koşulları kullanarak MÖ: 550'de darbeleyip yerine Farsi bir devlet kurdu. Pers Akamenid Hanedanlığı eksenli kurulan devlet, zaman zaman Kürd-Fars ittifakını barındırmakla birlikte, ağırlıklı olarak Fars devleti karakteriyle ön plana çıkmıştır. Kürtler 539'da Kaumata önderliğinde büyük bir ayaklanmayla Perslere karşı ayaklandılar. İç darbeye devrilen eski devletlerini kurmayı amaçlayan Med halkı, Kyros'un acımasız katliamlarıyla püskürtüldü. Kyros'dan sonra, Persler iç-isyanlarla başa çıkamamaktan olsa gerek, Med asıllı Darius Pers hükümdarı yapıldı.

Darius'un Kürt asıllı olduğunu Kitab-ı Mukkades'ten öğreniyoruz. *"Medlerin zürriyetinden Ahasveros'un oğlu Darius"* (Tevrat, Daniel, 9) Ekbatan (Hamedan) 'ı ve birçok Med kentini merkez yapmıştır. Birçok yerde Med asıllı olduğu vurgulanan Darius'a karşı da Medler isyan içerisinde olmuştur. Med prenslerinden Çetertohme ve Franvortiş bu dönemde ayaklananlardır. İki Medli prens (kavi) katliamlar sırasında öldürüldüler.

Perslerin batıya doğru yayılmacı bir politika izlemeye çalışmaları, Yunan kapısında takılı kalmalarına kadar sürmüştür. Pers-Yunan, Sasani-Bizans, daha sonra Arap-Bizans çatışmaları tarih boyunca, bu güne dek Doğu-Batı ekseninde sürüp gitmiştir. III. Darius ile Büyük İskender'in Ege sahillerinde MÖ: 334 yılında başlayan birinci savaşları, Adana bölgesinde bir yıl arayla ikinci savaşları, Perslerin gittikçe geriye çekilmeleri, 329'da Erbil bölgesinde büyük bir savaşla İskender'in başarısıyla sonuçlanmıştır. İskender'in savunmayla başlayan savaşları Pers ve Med bölgelerine doğru açılmasına, işgallere varacak seferlerine zemin hazırlamıştır. Medlerin, ellerinden alınan krallıklarını geri alabilmek adına Perslerle sürtüşmeleri, Yunan savaşlarından ötürü durabilmiştir. Perslere hiçbir zaman ittiat etmeyen Medlerin isyankâr durumu Yunan yazıtlarında açıkça görülmektedir. Yunanlıların doğuya açılma faaliyetleri Medlerin hedef değiştirmeleriyle sonuçlanmıştır. Büyük İskender Erbil savaşını kazandığında, Kürtler kentlerden Zagros dağlarına çekildiler. Büyük İskender, boyun eğmeyen etmeyen Kürt halkını görünce farklı taktikler uygulamak zorunda kaldığı anlaşılıyor. İskender'in doğuya açılan orduları engellenmiş, her seferinde Yunanlı İskender, büyük kayıplarla Erbil bölgesine çekilmek zorunda bırakılmıştır. Kürtlerin boyun eymez tavırlarını gören Büyük İskender, Kürt aşiretlerinin hiçbir krallığa boyun eğmediğini belirtiyor; *"Bu aşiretlerin kendilerine ve yerlerine güvenmelerine bakılırsa, bunların önceleri de hiçbir krala bağlanmadıkları anlaşılıyor."* Büyük İskender Zagros dağlarında set oluşturan Kürt aşiretlerini yarıp geçmenin kolay olmadığını anlamış, vur kaç (kır savaşı, gerilla savaşı) eylemleriyle İskender'e büyük kayıplar verdiren Kürtlere karşı savaşmanın yollarını aramıştır. Kürt müziğine de yansıyan İskender'in çaresizliği, İskender'in Kürt dağları karşısındaki çözümsüzlüğü, bizlere bugün sürmekte olan Çağdaş Kürt savaşı karşısında çaresiz kalanların durumunu andırıyor. Büyük İskender Erbil'e döndüğünde "özel birlikler", "kır savaşına alışık askerler" yetiştirmenin tek çare olduğunu anlar. Uzun süre özel birliklerle Zagros dağlarında takılı kalan İskender, büyük kayıplar verdikten sonra doğuya açılabilmiştir.

Kürdü esir alabilirsiniz, onun kentlerini yıkabilirsiniz, devletini yok edip devletsiz bırakabilirsiniz, ancak dağlarını esir alamazsınız. Kürtlerin en sadık dostu dağlarıdır. Tarih boyunca Kürtler dağlarında özgür yaşayabilmişlerdir. Bu nedenle tarih boyunca onlara "Dağ Halkı" denilmiştir. Kürt kavramının kendisi bile "Dağ Halkı" anlamına gelir.

VIII. Bir Çoban: Kürt Sasan

Kürtlerin ulusal bütünlüğünü oluşturan Med Konfederalizmi Persler'in ihanetçi iç darbesiyle MÖ: 550'de yıkıldı. Kürt aşiret birlikleri ve din adamları Maguların bütün direniş ve ayaklanmaları kanlı biçimlerde bastırılmış, Med İmparatorluğu gibi güçlü bir imparatorluk bir daha kurulamamıştır. Büyük İskender'in 334'lerde başlayan Kürdistan'ı ve doğuyu işgal etme seferleri, karşı direnişleri gerektirmiş, bunun sonucunda Kürtler her zaman olduğu gibi iki düşmandan birini (yereldekini) bırakıp yabancılarla çatışma koşullarına girmek zorunda bırakılmışlardır. Med Konfederalizmi yıkıldığından beri Kürtler dinsel ve siyasal olarak Perslerle çatışma hâlindeydiler. Persler ağırlıklı olarak eski Politeistik dinlerini bırakıp Medyalı Peygamber Zerdeşt'in dinine girmiyordular. Kürtlerin din adamları Magular ile bu nedenle büyük sürtüşmeler yaşadıkları eski belgelerde sık sık karşımıza çıkmaktadır. Pers krallarıyla sorunlu olan Maguların soyundan gelen biri vardı: Kürt Sasan!

Sasani İmparatorluğunun kurucusu I. Erdeşir, Kürt Sasan'ın oğlu Babek'ten doğmadır. Baba tarafından soyu şöyledir: Erdeşir, Bâbek, Sâsan el-Asgar, Fâfik, Mehrîs, Sâsan Ekber, Kral Behmen, İsfenyâd ve babası Buştâsif. Buştâsif, Arapların Zerdeşt peygamberin en büyük destekçisi Kavi Viştaspa'ya verdikleri isimdir. Kürt Sasan'ın hikâyesini ilk elden kaynaklardan okuyalım. Kürt Sasandan dönemin Pehlevi kaynakları da söz ederler. Büyük Kürd-İslam Tarihçisi Ebu Hanife Dineveri (Doğumu: MS: 820) "Ahbâru't-Tival" adlı tarih kitabında şöyle anlatır: "*(Sasan'ın) Babası (Kral Behmen, Erdeşir'in uzak dedesi, yerel bir yöneticidir) saltanatı kızı Hümânâyâ verdiklerinde, Sâsân orayı terk etmiştir. Koyun sürüleri edinmiş, dağda (kendi aşiretinden olan Bezrengi) Kürtlerle beraber yaşamaya başlamıştı... Bundan dolayı Sâsân'ın soyundan gelenler, bu güne dek koyun çobanı diye ayıplanmışlar ve kendisine de Kürt Sâsân veya Çoban Sâsân denmiştir.*" (Sayfa: 75) Sasan Medli bir rahiptir (orjinali: Magu veya Magi) . İştahr kentinin Zerdüsti tapınağında başrahiptir. Şabankareh (Kürtçe'de: Şivankarî, Çobanlık) aşiretinin Bezrengi kolundandır. Kendi aşiretinin lideri Gotşir'in kızı Ding (Kürtçe: Deng, Ses) adında bir kadınla evlenir. Doğan çocuklarına Babek ismini verdiler. Babek ise Rutak adlı bir kadınla evlendi ve Sasanilerin kurucusu I.Erdeşir bu evlilikten doğmuştur. Babek, babasından miras aldığı yerel hükümdarlığını oğlu Erdeşir'e devretti. Erdeşir'in gözüpek cesareti ve zekâsı sayesinde sınırlarına yeni bölgeler dâhil oldu. Erdeşir'in cesareti ve atılganlığını gören hoşgörüsüz gözler onu "Kürtlük" üzerinden vurmaya çalıştılar. Eskanyan Kralı Ardawan, Sasani Kralı'na gönderdiği mektupta şunlar yazılmıştır: "*Sen çok ileri gittin. Göz yumulduğundan daha da ileri... Ölüm fermanını imzaladın. Sen Kürt kökenlisin; Kürtlerin çadırlarında yetişirildin. Kendini kral olarak taçlandırmana iznini kim verdi?"* (Bakınız: Taberi. Aktaran: Faik Bulut "Horasan Kimin Yurdu") Mektubun arka perdesini bir de İbnü'l Esir'in "El Kâmil Fi't-Tarih" adlı devasa tarih eserinden okuyalım; "Basra kârfezi sahillerinde Asyûn (Ebtenbûd ?) adında kendisine saygı duyulan bir hükümdar vardı. Bu defa Erdeşir bunun

üzerine yürüdü; onu ve beraberinde bulunanları kılıçtan geçirip öldürdü, ayrıca hükümdarın yer altında sakladığı hazinelerini ele geçirdi ve bu vesile ile pek çok kıymetli mallar elde etti. Diğer taraftan Erdeşîr, bir kısım hükümdarlara mektuplar yazarak onlardan kendisine itaat etmelerini istedi, fakat hiçbir hükümdar onun bu isteğini kabul etmedi. Bu hükümdarlardan birisi de Erdeşîr-Hurre'ye bağlı olan Ebrsâs (İrasistan) şehrinin sahip ve hükümdarı olan Mihrek idi. Bunun üzerine harekete geçen Erdeşîr önce Mihrek'in üzerine yürüyüp onu öldürdü, sonra Gur'a geçti ve Gur şehrini kurdu. Ayrıca burada "Tırbâl" adıyla bilinen bir saray ve bir de ateşgede yaptırdı. Tam bu sırada, Erdeşîr bu işlerle uğraşırken Erduvân'm elçisi bir mektupla huzuruna çıkageldi. Bunun üzerine Erdeşîr halkı toplayıp Erduvân'm gönderdiği mektubu okudu. Mektupta Erdeşîr'e hitaben : *«Ey Kürt! Haddini aştin ve kendi elinle ölümünü istedin. Taç giyip bu memleketleri ele geçirmene kim izin verdi? Sana bu şehri inşa etmeyi kim emretti?»* Ayrıca Erduvân ona, kendisini bağlayıp huzuruna getirmesi için Ehvâz hükümdarını yanına gönderdiğini de bildiriyordu. (El Kâmil Fi't-Tarih, Bahar Yay, Trcm, Cilt-1, S: 369-379)

IX. Babil Fırtınası: Mani

Sasaniyan Hükümetinin kuruluşu ile yıkılışı esnasında iki büyük bilge çıkmıştır. Biri Mani, diğeri ise ilerde anacağımız Mazdek'tir. Önce Mani'yi anacağız. Işığın kaynağını, yüceliğın anlamını, yaşamın kendisini, benliğe dualizmin çözümünü sunan ulu mimar Nakkaş Mani'yi anacağız. Mardinli Mani, "Beni Babil ülkesinde yarattığın için sana minnnettir bir tilmizim" diyordu. Mardin'in tam da Mardin köyünde dünyaya gözlerini açan Mani (Aktaran: Bilgin ve Tarihçi Biruni) , hakikatin uğruna İsa'nın müjdelediği şehit Faraklit denilmiştir kendisine. Babası Patek/Babek Medya topraklarının çok değerli bir din adamı bilginiydi. Sabii/Mandaist inanca sahip oluşu nedeniyle olacak ki Babil ülkesinin Seleukeia-Ktesipha bölgesine sürgün edilmiştir. Patek, sırlar âleminden duymuş olduğu gizemli ses, "Üç gün boyunca et yemeyeceksin, şarap içmeyecek ve kadınlardan uzak duracaksın", bunun üzerine, mensup olduğu inancı terk eder. MS: 100'lerde El-Kesai tarafından kurulmuş olan Heterodoks Yehudi-Hristiyan karışımı bir mezhep olan El-Kesai cemaatine katılır. Kendi ailesi ve daha sonra oğlu Mani'yi de bu inanç üzerine eğitime tabi tutacaktır.

Mani Peygamber İsa'dan sonra 14 Nisan 216'da Mardin'in Mardin köyünde dünyaya gelmiştir. Rivayetlere göre, o büyüdüğünde ve yürüdüğünde ağaçlar ve bitkiler önünde saygı duruşuna geçiyorlar, secdeye kapanıyorlar. Sakat olduğu için dünyanın zahmetli şartlarında çok zorluklar çekmiştir. Daha küçük yaşlardan itibaren babası Patek ile birlikte Elkesai cemaatine gidiyor, sıkı Yehudi-Hristiyan öğretileriyle yetiştiriliyordu. 12 yaşına geldiğinde gayb âleminin ışıklar dünyasından kendisine şöyle bir ses işittirildi:

"Bu topluluğu terk et.

Sen bunların inancına mensup olanlardan değilsin.

Senin görevin, gelenekleri/adetleri düzenlemek ve zevklere hâkim olmaktır.

Ancak senin küçük olan yaşından dolayı

öğretilerini apaçık yayma zamanın henüz yaklaşmadı/gelmedi."

Mani Peygamber almış olduğu ilahi uyarı doğrultusunda hareket eder, bağlı bulunduğu cemaati terk eder. Zevklerine hâkim olur ve ahlaki ilkelere uyararak yaşamını sürdürür. 24 yaşına geldiğinde aynı sesi tekrar duymaya başlar. Mani Peygamberin "Ruh İkizim" olarak tarif ettiği "Vahiy Meleği", ışıldayan dünyadan aldığı mesajı kendisine iletir;

"Ey Mani!

Barış seninledir/selamet seninle olsun.

Beni sana yollayan ve seni risaletle/elçilikle görevlendiren tanrıdan selam var.

Tanrının Mesajcısı olarak halka gerçekleri anlatmanı sana emrediyor.

Öğretin olan gerçekleri açıkça halkına anlatmanın zamanı gelmiştir."

Mani Peygamber, aldığı vahiyler üzerine, ilk olarak kendi kavmi olan Kürt ulusunun yaşadığı firat ve dicle arasındaki bölgelere giderek halka gerçekleri anlatır. Orada bulunan Hattularap bölgesinde bir süre kaldıktan sonra diğer bütün kavimlerin arasında gezerek evrensel bildirgesini sunar. Mani'ye göre, önceki tüm peygamberler kendi kavimlerinin peygamberleriydi. Peygamberlik Mani'de son aşamaya gelmiş, evrensel düzene kavuşmuştur. İnsanlık Peygamberi Mani, bundan sonraki seyahatlerini kendisi anlatır:

" (Sasanilerin ilk Hükümdarı) Kral Erdeşir'in krallığının son yılında, dini inancımı yaymak için seyahate çıktım. Ve bir gemi ile Hindistan'a taraf yol aldım. Orada insanların yaşam umutlarını diriltip iyi taraftar topladım. Fakat Erdeşir'in ölmesi ve Şahpur'un kral olması ile bana haberci gönderdi. Ben Hindistan'dan Fars ülkesine gittim. Buradan da Babil'e geldim. Kral Şahpur'un huzuruna çıktım. O beni ülkesinde dolaştığım insanların yaşamlarını kutlu kıldığıma inanıyordu. Farsların ülkesinde, Partların ülkesinde ve Romalıların sınır bölgelerinde çok yıllar geçirdim."

Sasanilerin hükümdarı I.Şahpur ve oğlu Hürmüz (273-274) döneminde, Mani ve öğrencileri hoşgörülü Sasaniyan hükümetinin uygulamalarından istifade ederek yeni dinin yayılması adına olanca şevk ve heyecanla çalıştılar. Her peygamber, yenilikçi, devrimci ve reformistin kâbusu fazla sessiz kalacağına benzemiyordu: Din Adamları Tayfası! Zerdüşti din adamları olan Maguslar/Mubezler yeni dinin yayılmaması için tahta oturan Kral Behram Gur'u baskı altına almayı başardılar. Yeni Kral Behram Gur, rahiplerin kışkırtmasıyla Zerdüştilik dışında kalan dinlere tavrını sertleştirdi. Din adamları tayfasının Başrahibi (Maş Magusu) Kartir, bir belge yayınlayarak Mani Dini ve Öğretilerinin devlet eliyle yasaklanmasını yasallaştırdı. Kral Behram Gur, bir haberci göndererek Mani Peygamberi sarayına çağırdı. Yüce Mani, hükümdarın kirli niyetinden haberdardı. Doğup büyüdüğü yerleri ziyaret etti, gençliğini geçirdiği mekânları, kendisi için özel anlamlar taşıyan yolları ve bayırları doya doya ziyaret ederek vedalaştı. Öğrencileriyle tek tek vedalaşarak saraya doğru yola koyuldu. Bir yandan da saraya gitmek istemiyordu. Çünkü kendisini bir tuzağın beklediğinden emindi. Ama ilahi emirdi, gidecekti, kaçış olamazdı. Öyle ki Mani Peygamberin yarı isyan yüklü dokunaklı bir yakarışı, saraya gitmeden önceki son sözleri olması açısından önem arz ediyor:

"Yüceliğin oğullarına yolu gösterdim.

Beni bu dünyaya gönderme nedenin olan buyruğunu yerine getirdim.

Şimdi Bırak (Tanrım!)

Kurtuluşun huzuruna ereyim, güçlü seslerini bir daha duymayayım.

Bu kes zaferin tacını bana bağışla."

Saraya vardığında, rahipler ordusu, başrahip ve kral onu bekliyordu. Önce Baş Magus Kartir konuştu. Onu "İnsanları Saptırmakla" suçladı. Mani Peygamber şöyle seslendi:

"Bütün insanlar bana soruyorlar; "Bunları nereden öğrendin?"

Benim hiçbir usta ve hiçbir öğreticim yoktur ki, bu gerçekleri onlardan alayım.

Bunları tanrımın kendisinden melekleri aracılığıyla öğrendim.

Tanrıdan, bu gerçekleri insanlara anlatmam için elçi olarak gönderildim.

Çünkü insanlar yanılığ içerisinde olup yanlış yoldadırlar.

Bunu Rab görüyor ve biliyor.

İnsanları yanılığlarından ve yanlış yollarından kurtarmam ile gerçekleri anlatmam adına

Rab beni görevlendirdi.

Bununla insanların çoğunun günah ve cezalarından kurtarılmasını diler.

Tüm bunların belgesi benim her getirdiğimdir.

Her ne söylüyorsam, bunlar geçmiş nesillerde var olanlardır.

Ne var ki alışkanlıklar gerçeklerin önünde engel olmakta ve yollarını kapatmaktadır."

Kral Behram Gur ateş büskürerek Mani'nin üzerine yürür:

"Bu vahiy niye sana indi de, ülkenin efendileri olan bizlere niye inmedi?"

Mani Peygamber:

"Tanrının iradesi böyleymiş."

Ülkenin Hükümdarı Behram Gur, Mani'ye, öğretilerinden vazgeçmesi, iddialarından dönmesi ve eğer kabul etmez ise öldürüleceğini söyler. Mani Peygamber tehditlere aldırmaz etmeden teklifleri geri çevirdi.

Kral zindana atılmasını emredince; günlerce işkenceye tabi tutulur. Mani Peygamberin tilmizlerinden biri olayı şöyle anlatır; *"Kral emir vererek efendimi bağlattırdı. Üç zincirle bağlamıştı. Ayakları birbirine bağlanmıştı, boynuna zincirler takılmıştı. Birkaç genç zabıt onu sürüklüyordu."* Mani Peygamber 26 gün boyunca kaldığı zindanda açlık grevine girdi. Verilen tüm yemekleri geri çevirdi, tarihte ilk açlık grevi örneği Mani'de görülmüştür, kanımca. Kralın işkencecileri aralıksız her gün kendisine işkence ettiler. İsa'dan sonra 276 yılında, 26 Şubat gününde, Mani'nin derisini yüzdüler. Cesedini dört parçaya ayırıp, başını kentin giriş kapısına asarak teşhir ettiler. Bedenini ise köpeklere yedirerek, Mani Peygamberin öğrencilerine yönelik katliam emirleri verildi. Her tarafta büyük kıyımlar gerçekleştirdiler. Mani Peygamberin sadık öğrencileri katliam ve vahşet ortamından kaçarak Hindistan ve Doğu tarafları, Sasani krallığının sınırlarının dışına doğru kaçarak, orada Mani Peygamberin öğretilerini yaymak için büyük çabalar sarf ettiler. Mani'nin takipçileri her tarafta zulüm, işkence, insanlık dışı uygulamalara maruz kaldılar. Roma imparatorları Manicilerin mallarına el koyup vahşi hayvanlara yem olarak vermek suretiyle işkenceye tabi tuttukları dönemin kayıtlarında mevcuttur. Hristiyanlara yapılan olağanüstü işkenceleri bu sefer Manicilere uyguladıklarını görüyoruz. Maniciler de tıpkı ilk İseviler gibi Roma topraklarında ateşe atılır, türlü işkence aletleriyle dinlerini terk etmeleri konusunda baskı ve şiddet ortamına maruz bırakılmaları, dönemin bağnazları tarafından sevinçle karşılanmıştır. Hristiyan tarihçiler bu olayları alkışlayacak şekilde naklediyorlar: *" (Maniciler dediler ki) "Mani öğretisi için yanmaya, tüm eziyet ve sıkıntılara katlanmaya hazırız. İncancımızı değiştirmeyeceğiz". Bunun üzerine imparator (...) denizdeki canlılara (yem olarak) atılmalarını (...) aralarında bulunan tanınmış kadın, ileri gelen ve patrisyenlere ait mal varlıklarının hazineye devredilmesini emretti. Böylece hatalarından (!) dönmeyi rededen Manicilerin çoğu bu ateşte yok etme yargılanmasıyla telef oldular."* (Anlatan Tarihçi: Efesli Jean, Dini Tarih) Mazdek'in ortaya çıkmasından sonra, İslam tarihinde kendilerine zındıklar deniyordu, aynı muameleye tabi tutuluyordular. Mani'ye "Zındık Mani" denilmiştir Fars ve Arap kaynaklarında.

Kürtçe yazdığı Kitapları: Riya Rast (Doğru Yol) , Veşartî (Gizlilik-Saklılık) , Olperestî (Dincilik, Bağnazlık) , Nivîsta Gernasa (Kahramanlıklar Kitabı) ve bunların dışında Sahberden, Sendokojine ve benzeri diğer dillerde yazdığı kitapları da vardır. Mani, kitaplarının bir kısmında resimler çizerek mesajını yansıtmaya çalışmıştır. Dolayısıyla kendisine "Nakkaş Mani" sıfatı verildiğini görüyoruz.

X. İlk Sosyalist Manifesto: Mazdek

Mazdek'in yaktığı ateş, öyle gür bir seda ile alevlendi ki, yüzyıllar geçmesine rağmen hâlâ diridir. İran'ın Kürdistan bölgelerinde bulunan "Ehl-i Hakk-Yaresanî" cemaati Mazdek'i bir aziz olarak bilmekteler, onun eşitlikçi öğretilerini kabul etmektedirler. Güney Kürdistan'da aziz olarak bilinen Mazdek, Kürt bölgelerinde kendisine hâlâ saygı duyulur. Aziz Mazdek, bugün İran sınırları içerisinde yer alan, Doğu Kürdistan kenti Hemedanlı Kürt kökenli bir düşünür ve bilgedir. Mazdek ismi (Kürtçe: Mezin, Büyük) "Büyük Bilge" veya tanrıya verilen "Ezda/Yezdan" (Me-Bizi, Ez-Beni Da- Veren/Beni-Bizi Veren/Yaratan) isminden türemiştir. Mazdek kendisine sonradan verilen bir sıfat olduğu düşünülür, asıl isminin İndarazor olduğu kayıt edilir. Babasının adıcgünümüzde nadiren çocuklara verilen bir isimdir. Bâmbâd veya Bâmbâz, bugün çok nadiren çocuklara verilen bir isim Binbaz'dır. Sasaniyan Hükümetinin yıkılışından iki asır önce yaşamıştır. İsa'dan sonra dördüncü yüzyılın orta dönemlerinde dünyaya gelen Mazdek, astronomi/felekiyat ve dini bilgisiyle dönemin bilginleri arasında yer alıyordu. Sasani Hükümdarı Şah Kawa (Kubat, Kubaz, Kavad: MS:488-531) döneminde, din kurulunun başkanı olarak Başrahiplik/Baş Magus'luk görevini yürütüyordu.

Görevi icabı insanlara dini vaazlar veriyordu. İnsanları birbirine karşı muhabelet, nefretleşme, öldürmeden ve kötülüklerden men etmek için öğütler veriyor, ikazlarda bulunuyordu. Ancak, kendisinin bütün çabaları, vaaz ve nasihatleri sonuç vermiyor, insanlar iyiliğin ne olduğunu bilmelerine ve kötülüklerin işlenmemesi gerektiğini söylemelerine rağmen, tekrar kötülüğe bulaştıklarını görüyordu. Kötülüğün kaynağı konusunda kafa yormaya başladı. Zerdeşt'in ve Mani'nin derin hayatından esinlenerek tarihi bir tespit yaptı: Kötülüğün Kaynağı "Mülk ve Kadın"dır. Çağdaş Marksist öğretinin kötülüğün kaynağı "Sermaye ve Aile"dir söyleminin ilk parıltılarıydı bunlar. Mülk ve Aile hastalığının toplum arasında kaldırılıp, yerine "Gönül İlişisine Dayalı Özgür İlişkiler" ve "Ortak Mülkiyet" formülüne dayalı zihniyet bildirgesi toplumun alt tabakası ezilen sınıfın gönlüne umut kaynağıydı. Tarihte ilk Komün Kuramını ortaya atan Medyalı Bilge Mazdek, yüreğinde saklı olan hayallerini açıklama cesaretini kendisinde topladığında, Şah Kawa'ya rüyalarını açıkladı:

"Zerdüşt Peygamberin dinini yenilemek ve halka doğru yolu göstermek adına gönderildim. (Zerdüşt Peygamberin ilahi Avesta) kitabının mânası bugün kullanıldığı gibi değildir. Ben o mânaları sizlere açıklayacağım."

Bilge Mazdek'in insan odaklı eşitlikçi öğretisini duyanlar, uzak şehir ve kasabalardan gelerek ona bağlılıklarını bildirdiler. Mazdek'in halka dokunan söylemleri, halka dokunan sınıfsız toplum bildirgesi gün geçtikçe taraftar topluyordu. Bunu gören Şah Kawa, siyaseten Mazdek'in yanında durmayı uygun gördü. Mazdek ve taraftarları sermayeyi elinde bulunduran toprak ağaları dihanlar ve toplumun hortumcu zenginlerinden bütün

malları aldılar. Herkesin malını kentin büyük alanlarında topladılar. Ve herkese ihtiyacına göre mal ve mülk eşitçe dağıtıldı. Sınıfsız toplum modeli Mazdek'in açıkladığı ilkelere dayanıyordu. Mazdek şöyle diyordu:

-Dünya'da hiçbir kimsenin mülkü ve serveti yoktur. İnsanlar malda ortak olup, Mülk Allah'ındır.

-Mülk ve altın kralın/şahın/meliğin değil halkındır. Kimin ihtiyacı olursa bunu bir diğerinin malından karşılayabilir.

-Kim hangi kadını dilerse/severse kimsenin engel olmaması, helal sayılması gerekir.

Her yenilikçi reformistin kâbusu din adamı tayfası sessiz sedasız hakikatin uygulanması sırasında suskunluğu tercih ettikleri görülmemiştir. Kendi makam ve mevkilerinin elden çıkmaması adına yalan üzerine kurulu düzmecelerine tapınılmasını isteyen din adamları, dini ve maneviyatı selpak gibi kirli emelleri için kullanırlar. Din adamları Mubetler, toprak ağaları Dihkanlar ve Kawa'nın oğlu dönemin genç şehzadesi hükümdarlık danışmanı Nûşirevan'ın kışkırtması ve baskısıyla Kawa Mazdekilere karşı tavrını sertleştirerek yasaklamalara kalkışmasıyla birlikte; Mazdek ve taraftarları büyük bir isyanla hükümeti devirip Şah Kawa'yı zindana attırdılar. Yerine kardeşi Camasp/Jamaspa'yı hükümdar seçtiler. Kawa bir yolunu bularak zindandan kaçmayı başardı ve Eftalitlere (Ak Hunlara) sığındı. Eftalitler Sasanileri kendilerine bağlama ve vergi alma pahasına otuz bin süvari-askerle Şah Kawa'yı desteklediler. Kawa 501 yılında büyük bir baskınla eski krallığını geri aldı. Kawa'nın oğlu ve sinsi danışmanı Nûşirevan, hile ve planlarıyla Mazdek'i tuzağa düşürmeyi planlıyordu. Din adamlarının desteği ile birlikte babasına gizli tuzağını açıklayıp ikna edebildi. Her yıl sarayda kutlanan Mihrican bayramına Mazdek ve taraftar kitlesini davet ederek, Mazdek'e bağlılıklarını ifade edecek habercilerini yollamıştı. Mazdek, Nûşirevan'ın kirli niyetinin farkına varmadan davete icabet edebilmişti. Mazdek ve taraftar kitlesini ayrı salonlarda yemek sofrasında oturtturarak, muhafız alayına Mazdek'i yakalamalarını emretti. Nûşirevan Mazdek'e hitaben hakaretler savurdu:

"Ey Haramzade Köpek!

Sen insanların mallarına, kadınlarına ve çocuklarına zarar vermek için

Bu kadar senelik padişahlığı hanedanlığımızdan almaya gelmişsin."

Nûşirevan orada bulunan topluluğa Mazdek'i şöyle tarif ediyor:

"O şeytani mezhebin mahsulünü görün"

Mazdek her şeye rağmen halka güveniyor, hiç korkmadan:

"Bütün halkı (benim gibi) katl edebilir misin?" diyordu, son sözleri de bu olmuştur.

Medyalı Aziz Mazdek'i göğsüne kadar toprağa gömdüler, üzerine kireç dökerek hunharca öldürdüler (Tarih: MS, 531) . Daha sonra Nûşirevan iktidar ve otorite hırsıyla babasını da suçlayarak aynı barbar yöntemleriyle zincire vurup öldürdü. Nûşirevan (Husrev:531-579) yapmış olduğu barbar ve insan düşmanı politikalarından ötürü Din Adamlarının takdirini kazanabildi. Ona Anuşak-Revan, Nûşirevan veya Anûşirvan sıfatını layık gördüler. Anlamı: "Ölümsüz Ruhun Kendisi"dir. Din Adamları Mazdek için "Aşemaoğa: Gerçeği Saptıran" veya en hafif anlamda "Uğursuz" derlerdi. Zalim kral Nûşirevan silahlı güçlerine barbarca emirler vererek tüm Mazdeki kitap ve yazıların yok edilmesini emretti. Nerede bir Mazdeki buldularsa öldürdüler. Mazdek'in sadık eşi Hürrem Binti Qade (Kade'nin Kızı Hürrem) iki adamını yanına alarak Sasanilerin başkenti Medain'den kaçıp Rey'e sığındı. Orada ölene kadar eşi Mazdek'in öğretisi ve inançlarını yaydı. Güçlü taraftar toplayan Hürrem, daha sonra taraftarlarına "Hürremiye" veya "Hürrem Din" denilmiştir. İslam tarihinde de kesintisiz Ebu Müslüm ve Babek'le devam etmiştir Mazdek'in öğretisi ve düşünceleri.

XI. İslam Kuşatması

Hız. Muhammed (571-632) tarihe ismini büyük harflerle yazdıran ender bir şahsiyettir. İnanan-inanmayan herkese, kendisine karşı saygıyı diretecek büyük ve yüce pratiklere imza atmıştır. 23 yıl boyunca, hatta peygamberlik ilanından önce de sürekli toplumla iç içe olmuş, insanların dertleriyle dertlenmiş, işgal ve talan yönünde herhangi bir emirnamesi görülmemiştir. İslam'ın birinci kaynağı Kuran'da, Mecusiler (Zerdeştiler) Ehl-i Kitap arasında sayılmıştır. İslam'ın ikinci kaynağı kabul edilen hadislerde ise Zerdeşt'in peygamberliği kabul edilmiştir. "Kazwini"de geçen bir rivayete göre, Hz. Peygamber şöyle demiştir: *"Azerbaycan ile Ermenistan sınırları arasında Sabalan Dağı bulunur. Bu dağda bir peygamber gömülüdür"*. Hz. Muhammed'in Türkler hakkında çok ağır suçlamaları bulunmasına rağmen, Kürtlere dönük böyle bir beyanı bulunmamıştır. Kürtlerden Hz. Muhammed döneminde inanmış kaç kişi vardır onu bilemeyiz. Ancak İbn-i Hacer'in meşhur "Sahabe Ansiklopedisi" olan "İsabe"de "Ebu Meymun Cebân el-Kurdi" adlı Kürt kökenli bir sahabiye "Cebân" maddesinde görmekteyiz. Muhammed Peygamberin yaşam hikâyesi gerçekten de birkaç cümleye sığdırılmaz. Konumuzla bağlantı kurabileceğimiz kısa birkaç cümleyle söz etmek istiyorum. Hz. Muhammed'in kendi beyanıyla, soyu İbrahim'in oğlu İsmail'e dayanır. Hz. Muhammed'in ataları (İsmail) Arapların arasına yerleşmiş olan, ancak aslen Arap olmayan bir ailedir. Biz İbrahim'in Kürt olduğuna Arap-İslam kaynaklarında sık sık rastlıyoruz (doğrudan veya dolaylı yollardan) . Karşı durduğu Nemrut'un ve kendi ismi Kürtçedir. Ayrıca yaşadıkları toplum Kürt toplumdur. Biz buradan yola çıkarak Hz. Muhammed'in Kürt olduğunu savunacak değiliz. Hz. Muhammed Kürt asıllı olsa bile, uzun zamandan beri Arap toplumu arasında kalarak Araplaşmıştır. Ki Hz. Muhammed'in kendisi de "Ben Arab'ım" diyor. Muhammed Peygamber, vefat ettiği zaman Araplar kendisine ilk ihanet eden kavim olmuştur. Bunu biz indi söylemiyoruz. Cenazesi bile yerde bırakılmış, arap kurmaylar iktidara koşarak cenazesini yerde terk etmişler. Cenazesini bekleyen Hz. Ali dışında tüm kurmayları "Ben-i Sakife" çardağında toplanarak nerdeyse hilafet için birbirlerine kılıç çekecektiler. Nitekim Ebu Bekir halife olduğunda Arap bedeviler toplu dinden çıkmışlar (er-Ride) , bu olaylardan ötürü birinci halife döneminde nerdeyse dışarıya açılmamışlar, fetih seferleri yapamamışlar. Hz. Muhammed'den kızı Fatıma'ya kalan "Fedek Arazileri" yönetimce gasp edilmiş, Hz. Muhammed'in bir numara düşmanları Ümmeye Oğulları iktidara alınarak/sızarak karşı-devrim geliştirmişler. Muaviye döneminde ilk Müslüman Ali'ye savaş açılmış, ta ki bu Hz. Ali'nin şahadetiyle sonuçlanmıştır. Yüzyıl boyunca resmi Emevi-İslam camilerinde Hz. Ali'ye ve Peygamberin "Ev Halkı-Ehli Beyti"ne lanet okutulmuş, Hz. Muhammed'in en yakın dostları teker teker kılıçtan geçirilmiştir. Torunları Hasan ve Hüseyin, biri zehirletilmiş, diğeri de barbarca Kerbela çölünde öldürülmüştür. Şimdi, Hz. Muhammed'in Ev Halkı, Torunları ve Yakın Arkadaşlarına el uzatan, kılıçtan geçiren, zulme uğratan ve tasfiye eden bir zihniyet; Kürtler ve diğerk halklar üzerinde sömürü çarkı kurmaları, dilini kesmeleri veya kılıçtan geçirip yurtlarını talan etmeleri garipsenebilir mi?!

Adıyla hareket ettiğin peygamberin ve dinin çekirdek kadrosunu imha edeceksin, peygamberinin torunlarını kılıçtan geçireceksin, Kâbe'ye saldırıp binlerce Sahabeyi öldüreceksin, sonra gelip Mezopotamya'da İslam adına fetih yapacaksın!... Bu nedenle ben başlığı "İslam İstilasası" şeklinde atmadım. Bu İslam istilasası değildir, İslam adına yapılmış Arap İstilasası'dır. Bu nedenle tarihin iyi okunması adına girişi bu şekilde yaptım.

Birinci Halife Ebu Bekir döneminde Mezopotamya'ya açılma ve fetih seferleri kayda değer yapılamamıştır. Çünkü bu dönemde iç savaşlar patlak vermiş, er-Ride denilen toplu dinden dönmeler Araplar arasında baş göstermiştir. Birinci Halife tüm gücünü iç sahaya çevirerek dışa açılmayı düşünmemiştir. Birinci Halife öldüğünde yerine İkinci Halife olacak olan Ömer İbn-ul Hattab'ı (MS: 634) atamıştır. Ömer başa geldiğinde ilk işi İran-Mezopotamya hattında görev alan Halit bin Velid'i görevden alarak yerine Ebu Ubayda Sakafi'yi atamak oldu. Takvimler 637'yi gösterdiğinde Ebu Ubayda Sakafi ile Sasanilerin efsanevi komutanı Rüstem "Kadisiye (Arapça: el-Qadisiye) mevkiinde karşılaştılar. Büyük çarpışmada Sasanilerin direnişi sonuç vermeyince Sasani ordusu büyük bir yenilgi yaşayarak efsanevi komutan Rüsrem bin Faruxzad esir düştü. Bu başarıdan cesaret alan Araplar, birkaç ay aradan sonra Saad komutasında Sasanilerin başkenti Medain'e saldırdılar. Kent görmemiş Araplar kente saldırarak taş üstüne taş bırakmadılar. Kentin merkezinde büyük bir Cami inşa ederek, siyaset icabı Salman-ı Farisi'yi vali olarak atadılar. Asıl adı "Rûzbeh" olan Salman, Mecusilikten Hristiyanlığa, oradan İslam'a geçiş yapmış esrarengiz bir karakterdir. Sasanilerin son hükümdarı Yezdecerd Zagros dağlarına çekilmek zorunda kaldı, Rey'i merkez kılarak tüm ordu birliklerini Arapların el-Cibal dediği Kürt dağlarına toplamayı başardı. 642 yılında Arap ordusu Nihavend hattına yöneldi. Hile ve planlar kurarak bu hattı kırıp içeri girdiler; Rey, Kermansah ve Horasan'a açılan yol böylece açılmış oldu. Yezdecerd içeri çekilmek zorunda kaldı. Arapların ilerlemesiyle, Yezdecerd Belhe doğru kaçtı. Rivayete göre orada bir değirmenciye sığındı. Elbise, kılıcı, mücevherlerini değirmenciye vererek, karşılığında bir gece kendisine yatacak yer vermesini istedi. Yorgunluktan uzanıp yatan Kürt hükümdar, değirmenci tarafından baltayla öldürülür (651: Osman dönemine denk geliyor) .

Arap ordusu ilerledikçe önlerine gelen/fetih yolu üzerinde buldukları ne kadar Zerdüsti tapınağı (ateşgede) varsa yıkıp geçtiler. Diyarbakır ve diğer bölgelerde bulunan kültür hazinesi kütüphaneler, Horasan'da bulunan tarihi "Nûbahar" tapınağı, çoluk-çocuk ayırt etmeden önlerine geleni kırıp döktüler. Narşahi, ipe-sapa gelmez bu uygulamaları ballandıra ballandıra anlatıyor; *"Kuteybe İslamiyeti yaydı ve Şeriatın hükümlerine uymaya mecbur etti. Birçok mescitler yapıldı. Küfrün izleri ve Zerdüştlüğün alametleri silinip gitti. Kuteybe bu uğurda büyük gayretler sarfetti ve Şeriatın hükümlerini uygulamada ihmali görülenleri cezalandırdı".* (E. Aydın, N.M.Olduk, Sayfa:73) Kürt ve İran'i halkların yüzlerce yıldır Kawa'dan kalma özgürlük sembolü "Direvş-i Kawiyan-Kawaların Bayrağı" ganimet olarak alındı. Üzerindeki mücevherler ganimet olarak götürüldü,

bayrak ise parçalanarak imha edildi. Kürt erkekleri öldürülüyor, kadınları "cariye" olarak götürüyordu. Kürt dili yasaklandı, Kürtçe konuştukları için dilleri makasla kesiliyordu. İşte bu bile yapıldı. Halife Ömer döneminde Şehrezor/Süleymaniye birçok defa işgal edilmeye çalışılmış, ancak Kürdün direnişiyle karşılanmıştır. İşgal edilen Kürt yurdunda büyük katliamlar yapılmıştır. İslam tarihçisi İbn'ül Esir'in de tarih kitabına yansımış bu katliamların izleri."Bunun arkasından Utbe b. Ferkad Şehrizar'u fethetmiş (...) Bu bölgede Kürtlerden çok kimse öldürülmüştü." (Cilt-3, Sayfa: 43-44) . " (Arap komutanı) Seleme (Bin Kays) ve adamları, gaza için yola çıkarlar, yolları üzerinde müşrik (!) Kürtlerden bir düşman grubuna rastladıklarında onları İslama girmeye veya cizye (kelle başı para-vergi) vermeye davet ettikleri halde bu davetlerine icabet etmediklerini görürler. Bunun üzerine onlarla savaşır onları hezimete uğratırlar, askerlerini öldürüp geri kalanlarını, kadın ve çocuklarını esir alırlar ve onları kendi aralarında pay ederler. Elde edilen ganimetler arasında Seleme güzel bir kaba doldurulmuş bir miktar mücevherat bulmuştu. Seleme yanındaki müslüman askerlerin gönlünü ve rızasını aldıktan sonra bu Mücevheratı Hz.Ömer'e göndermişti." (Cilt-3, Sayfa: 53-54) . Şehrezor'da bulunan, deri üzerine işlenmiş Kürtçe bir ağıt bu faciayı özetleyecek niteliktedir:

"Hürmüzan raman, atîran kujan

Wîşan şard we gewre gewrekan

Zorkerê ereb kirdine xapur

Gînay palê heta Şehrezor

Şîn û kenîkan we dîl beşîna

Merdê aza telî jî roj hewîna

Rewîştê Zerdeşt mawe bêkes

Bezîka nîka Hurmuz ve hîçkes"

Türçesi:

"Hürmüzgâhlar virane oldu, ateşler söndü

Büyük büyükler saklandılar

Sitemkâr Araplar her tarafı harap ettiler

Hatta Şehrizora yetiştiler

Kadınlar kızları esir götürdüler

Azad erkekleri kana boyadılar

Zerdeştin ayini sahipsiz kaldı

Hürmüz kimseyi bağışlamayacak.”¹

Araplar Hıristiyan memleketlere girdiklerinde tapınakları yıkmaktan geri dururlardı. Ancak söz konusu Kürt ve Fars olunca af yoktu. Bunu en iyi anlatan araplara müteşşekir bir Süryani tarihçidir: " (Araplar) ateş tapınaklarını yıktılar. ve diğer tüm dinlerin tarikatçılarından daha fazla Hıristiyanlara saygı gösterdiler." (E.İ.Yousif, Süryani Vakanüvisler, Sayfa: 381) "Allah onların hâkimiyetini güçlendirip muzaffer kılsın" (Sayfa: 383) İşgalci Arap güçleri Kürtleri yönetime almamak, hiçbir hak tanımamak üzerine yeminliymiş gibi davranırlardı. Abbasi halifesi Mu'tazid döneminde ilk defa Musul şehrine Kürt kökenli Ali b. Dâvud b. Rezhâd el-Kürdî vali olarak tayin edilince herkes şaşırmıştır. Bu bu şaşkınlık şâir el-Uceynî'nin iki beyitinde görülmektedir.; "İnsanlar bu güne kadar Bunun bir benzerini görmediler. Musul hep boynu bükük kaldı. Nihayet Kürtler şehre hâkim oldular!"Kürt halkı yine tarihin verdiği mesajla dağlarına çekildi. Dağların dostu Kürtler, yüzyıllarca sürececek olan mücadelelerini hiç aksatmadan sürdürdüler. Her zamanki gibi işbirlikçi toprak ağaları Dihkanlar, mülk sahipleri, kaygı sahibi zenginler Araplara boyun eğdiler; Kürdün emekçisi, köylüsü, alt-sınıfı dağlarına sığınarak yüzyıllarca mücadelesini verdi. Bundan sonraki bölümlerde Kürt ulusunun Arap-Türk istilasına karşı vermiş olduğu mücadelesinin tarihini işleyeceğiz.

¹ Bu şiirin herhangi bir dayanağını bulamadım. Buna rağmen Kürt yazarlarının çoğu bu şiiri kitaplarında kullanır.

XII. Bir Devrim: Ebû Müslüm-î Xorasanî

Baba adı Ebdurrehman Rewandi'dir. Rewandi aşiretine mensup bir delikanlıdır Ebu Müslüm. 718 yılında Kürdistan'ın kuzeydoğu sınırlarında yer alan Mawit köyünde doğdu. Araştırmacılara göre, Rewandi aşiretinin o günkü nüfusu kalabalıktı; 12.000 (on iki bin) civarındaydı. Rewandilerin bağlı olduğu aşiret on iki koldan oluşur; Mamgurd, Mamsa, Mamsil, Mamxal, Mamlis, Marneyi, Mamkal, Mamiski, Mamsan, Pêrbal ve Gêlo'dur. Aşiret isimlerinin hepsi günümüz Kürtçesiyle örtüşmektedir. Mam (amca) , kal (yaşlı) , xal (dayı) , gur (kurt) , sil (küs) , (ski-zki: başka Kürt aşiretleri için de kullanılır) ... Ebu Müslüm'ün Kürt olduğunu söyleyen doğu-batı tarihçileri arasında; Ortaçağ İslam tarihçileri İbn-i Kuteybe, İbn-i Halikan, el-Hanbeli ve batılı araştırmacı Arşak Poladyan sayılabilir (*Horasan Kimin Yurdu, F.B. Sayfa, 149*) . Demirci (Hesinkar) Ahi Hurdek, Ebu Müslüm'e bir balta yapmıştır. Kendisine bu nedenle "Ebu Müslüm Tebedar-ı Mervi" denmiştir -bazı masallarda. Kürt efsanesi Demirci Kawa'nın imgelerinden biri olan balta ve çekiç burada gelenek olarak sürdürüldüğü görülebilir.

Arap ordularının Kürdistan köylerini, bölgelerini, kentlerini talan etmesiyle birlikte, birçok köy yakıldı, insanların malları ganimet olarak götürüldü, tapınakları yerle bir edildi; kadın, kız, çocuk demeden insanlar köleleştirilirken; eli silah tutan azad erkekler kılıçtan geçirildiler. Arap orduları Kürdistan topraklarını kana boyarken; köleleştirip götürdükleri azad erkekler arasında Kürt genci Ebu Müslüm de vardı. Arap boylarından Benû İcl kabilesine sığıntı/mevali olarak verilen Ebû Müslim; becerikli, zeki, kavrayış sahibi, tecrübeli, çömert ve dünya malına aldırmayan karakterli bir kişiliktir. Ebû Müslim'i düşmanları bile takdir etmekte, hayatı boyunca bu özelliklerine ters hareket etmediği herkes tarafından kabul edilmektedir. Ebu Müslüm'ün efendisi, Benu İcl kabilesinin önde geleni İsa bin Maqil Emevi valileri tarafından (muhtemelen vergi için) yakalandığı zaman; Ebû Müslim efendisi İsa bin Maqil'i ziyaret etmek için hapis haneye gidip gelirdi. İsa bin Maqil ile birlikte zindanda kalan Bekr bin Mahan, Ebu Müslüm'ü bu ziyaretler sırasında tanıdığı zaman hayran kaldı. Bekr bin Mahan Sind memleketinden ticaret için/veya seyahat sırasında Kûfe'ye geldiği sırada Bâtini Ehl-i Beyt hareketleriyle tanışmış, bu harekete destek için Kûfe'de faaliyet yürütüyordu. Zindandan çıktığı zaman ilk işi Benû İcl kabilesine gidereke Ebu Müslüm'ü bin dirhem karşılığında satın alıp aza etmek oldu. Ebu Müslüm özgürlükten faydalanarak Kûfe'de kendisine yakın bulunduğu Mûğiriye mezhebinin derslerine katılmaya başladı. Mûğiriye mezhebi Ali'yi İlah Kabul eden; Ebu Müslüm'ün geleneksel dini olan Zerdüşti ve Manici öğretilerinin etkisiyle oluşan bir fırkadır. 737'den itibaren Batını hareketin derslerine, sohbetlerine, çalışmalarına katılarak kültür düzeyini geliştirmekle birlikte, hareketin aktif eylemlerinde yer aldığı için 741'de yakalanarak Mekke'de zindana atıldı. Horasan diyarından gelen Abbasi nakibleri Ebu Müslüm'ü zindandan kurtararak Abbasi soyunun lideri İbrahim b. Muhammed'e götürürler. Liderinin beğenisini zekası, becerisi, samimiyeti, bağlılığı ile elde eden Ebu Müslüm kısa sürede

Horasan vilayetine "başnakib/başpropagandacı" olarak gönderilir.

Ebu Müslüm Horasan vilayetinde taktikleriyle büyük kitleleri kısa sürede etkileyerek "Emevilerden Kurtuluş" sloganı etrafından toplayabildi. Ebu Müslüm vermiş olduğu talimatlarda, özellikle baldırıçıplaklar, köylüler, ezilen sınıflar ve ezilen halklara propaganda yürütülmesini istedi. Bölgede bulunan "Arapça konuşan hiç kimsenin bulunmamasını", yönetimi uyandıracak tüm şüphelilerin ortadan kaldırılmasını emretti. Kısa sürede bölgeyi Yer altı faaliyetleriyle bir bütün olarak toplayabilen Ebu Müslüm, 747 yılının Ramazan ayında başkaldırı emri verdi. Bütün taraftarları peygamberin torunu Hüseyin'in matemi anlamına gelen "Siyah Giysi" giyerek, Ebu Müslüm'ün siyah bayrağı altında isyana kalkıştılar. Arap bağnazlar, Ebu Müslüm'ün taraftarlarını kara-iblisler, piçler veya baldırıçıplaklar şeklinde damlıyorlardı (aynaya bakmış olmalılar) . Ebu Müslüm'ün isyan hareketi bir yıl içerisinde Hamedan, Rey, Kermaşah, Kürdistan Dağları, Şehrizer ve tüm Kürdistan'ı kapsayacak şekilde, tüm Emevi Arap Emperyalizminin askeri güçlerini püskürterek kurtarılmış bölgeler hâline dönüştürdüler. 748 yılının Ekim ayında büyük bir devrimle tüm Kürdistan'ın kadim toprakları emin ellerdeydi. Abbasilerin Ehl-i Bey'tin ismini kullanarak Seffah (kan dökücü) lider ilan edildi. Lakin Ebu Müslüm kandökücü olarak adlandırdığı Seffah'ı boşa çıkarmak için uğraşıyordu. 750'de Abbasi sülbü tarafından Kûfe'ye tayin edilen Ebu Seleme'nin Ebu Müslüm tarafından öldürülmesi bu rahatsızlığın somut hâle gelmesidir. Arap yazarlar Abbasi halifesi seçilen Ebu Cafer el-Mansur'a "bir ülkede iki lider olmaz" ve Ebu Müslüm'ün giderek bir tanrı olarak algılanması Abbasileri paniğe sürüklüyordu. Halife ile Ebu Müslüm arasında sürüp giden restleşme, mektuplaşmadan sonra; Ebu Cafer'in yalan, hile, düzmece dolu vaatleriyle Ebu Müslüm saraya gelmesi için ikna edilebildi. Mektuplaşmalardan anladığımız kadarıyla Ebu Müslüm sürekli eski Kürt inancı Zerdestiliğe vurgularda bulunuyor, Abbasilerin ilk halifesi Seffah'ı zalimlikle, sahtekârlıkla suçluyor. Ebu Müslüm'ün saraya girmesiyle birlikte halife tarafından karşılandı. Günlerce süren fikir alışverişi, istişareden sonra; sarayın muhafızları bir gün Ebu Müslüm'ün saraya girerken kılıcını bırakmasını söylerler. Bu tuhaf bulan Ebu Müslüm saraya halifenin divanına girerken sütunların arkasına gizlenen muhafızlar tarafından haince öldürülür. Cesedi bir halıya sarılarak Dicle nehrine atılır. Bunun üzerine sarayın yalaka şairi Ebu Müslüm'e ve Ebu Müslüm'ün halkı olan Kürtlere hakaret dolu sözler sarf eden beyitler okur:

"Ey Ebu Mücrim! (Mücrim: Cani)

Allah kötöleri değiştirmeden iyi kullarını değiştirmez

Mansur'a hainlik etmek istedin

Hainsin, Kürt ataların da haindi

Beni ölümlle korkutuyordun

Lakin büyük savaş seni elleriyle parçaladı". (E.X: Kürdistan Tarihi)

Sarayın etrafından nöbet tutan binlerce Ebu Mansur'un askeri altınlarla oyalanarak uzaklaştırıldılar. Karşı çıkanlar kılıçtan geçirildi. Horasan'a seferler düzenlenerek Kürdistan'da büyük kıyımlar yapıldı. Bunun üzerine Kürtler ve diğer destek veren halklarla birlikte büyük isyan, başkaldırı, suikast timleriyle Abbasilere ve Dostlarına kök söktürdüler. Arapların işgalci egemenleri Barbarlarla birleşerek Kürdistan'ı egemenlikleri altında tutmayı denediler. İşbirlikçi diħkan, toprak ağaları, din adamlarıyla Kürt halkı dize getirilmeye çalışıldı. Ancak Kürtler yine direniş heyecanlarını yitirmeden çarpıştılar. Öyle ki Ebu Müslüm tanrı ilan edildi, Hürremist bayrak altında tekrar isyan hareketleri başladı.

XIII. Kızıl Bayrak: Hürremist Düşünce

Egemen Arap ordularına karşı Kürt mücadelesinin fikri altyapısını tanımamız, direniş ruhunu yüzyıllarca ayakta tutan dipdiri gücü - hâlâ günümüzde bile çeşitli Kürt bölgelerinde süregelen düşünce damarlarının aktifliğini de içeren- asli-değişmez teorik zihin dünyasını çözümlememiz, Kürt tarihini yürüten yüce düşünceyle tanışmamız demektir. Sadece egemen arap erklerine karşı değil, ondan çok önceleri Kürt yurdunu işgal eden tüm emperyalist güçlere karşı, yine Arap işgal ve talanlarından sonra yurdumuza akın eden diğer tüm sömürge güçlere karşı sürekli olarak yurtseverliği, paylaşımcı toplum modelini savunan tüm hareketler sürekli olarak fikri bir alt yapıdan beslenerek güçlenmiştir. Hürremist düşünce sadece Aziz Mazdek'in eşi Hürrem'den, Mazdek'den bu yana inşa olmuş bir fikriyat değildir. Arap-İslam kaynakları sürekli olarak Mezopotamya halkları arasında meydana gelen tüm isyanları Maniheist, Mazdekist, Zerdüşti, Ateşperest, Mecûsi veya Bâtini hareketler olarak değerlendirmişlerdir. Ağırlıklı olarak bu hareketleri de üç isim etrafında dönderirler: Zerdeşt, Mani ve Mazdek... Zerdeşt en eskilerindedir. Mani ikinci sırada yer alır, Mazdek ise son ağır ithamlara maruz kalmış kişiliktir. Zerdeşt, Mani ve Mazdek isimleri özellikle 10. yüzyıllardan sonra "Hürremiler" kavramı altında eritilerek, Hürremiliğin tanımı da Zerdeşt, Mani ve Mazdek'in öğretilerinden oluşan "Hürrem Din" şeklinde yapılır. Elbette ki dışarıdan yapılan yorumlar eksik olmakla birlikte isabetli birçok tarifi de satır aralarında saklar niteliktedir. Hürremi hareketler Ulusal Kürtlük düşüncesini taşımakla birlikte diğer birçok teorik, sosyal, siyasal, dini düşünceleri ve amaçları da inanırına sunmaktadır. "Yurtseverlik" ve "Sınıfsal Mücadele" ilkeleri "Karanlık-Işık" fikri altyapısı üzerinde şekil almaktadır. Yurtseverlik, sınıfsal mücadele, karanlık-ışık fikri Zerdeşt peygamberin zihin dünyasında yerini alır. Ancak Zerdeşt'in zihninde yer alan bu üç düşünce de detaylı, açıklanmış, somuta dönüşmüş değildir. Karanlık-Işık düşüncesi Mani tarafından en kâmil şeklini almış, Mazdek'in birkaç ilavesiyle en zirve tanımını bulmuştur. "Sınıf Mücadelesi", Zerdeşt'in dilinde amatörce yer almasına almış, kavilere (soylulara-üst sınıfa) sitem veya tarıma teşvik, emeğe kutsiyet yükleme, lakin sınıf mücadelesi Mazdek'in teorik çözümlemeleriyle kâmil tariflere kavuşarak aynı zamanda yarı-uygulanabilirlik düzeyine çıkabilmiştir. Öyle ki artık Mazdek'ten sonra gelen tüm hareketler açıklama uğraşısıyla değil, uygulama uğraşısıyla ilgilenmişler. Zerdeşt, Aji Dahaka şahsında istilacılara, sömürgecilere karşı çıkarak "yerli insanımızı öldüren zalim" tarifiyle Medyanın en Yurtsever şeklini göstermiştir. Ulusal düşünce Zerdeşt ile başlayarak Zerdeşt ile tüm Kürd, İrani halklar ve hatta Kawa-Dahak çatışması, tüm çevre halkların sempatisiyle karşılanmıştır.

Hiç kimsenin mülkü yoktur, herkes ihtiyacına göre mülkten almalıdır, kimse kimseyi iş sahasına alamaz düşüncesinin ahlaki temeli karanlık-ışık teorisinden beslenmektedir. Zenginler, mülk sahipleri, dihanlar, münneçim varsıllar, kodaman mubez/din adamları karanlığı temsil ederler. Onlar "karanlık" güçlerin oyuncağı, kötülüğün kendisidirler. İşçi mücadelesi, alt-

sınıf, emeğiyle kazanan baldırıçıplak köylüler ise "aydınlığı" temsil ederler. Onlar "iyiliğin" kendisidirler. Aynı şekilde Aji Dahaka/Dahak işgalciler, başkasının yurdunu fetih yoluyla alanlar, başka bir halkı kendi egemenliği altına alanlar ehrimenin karanlık ordularıdır. Yurdunu savunmak, yurtseverlik, ulusal gerçekliğini görmek, her halkın kendi geleceğini takdir edeceğini savunmak ise Hürmüzün/Ahura Mazda'nın pak aydınlık ışığını savunmaktır. Bu nedendir ki Zerdeşt ile başlayan Mazdek ile süren tüm Hürrem Dinliler yeryüzünde ateşi kutlu bilmişlerdir. Ateş, aydınlığın, parlak geleceğin, güzelliğin, iyiliğin, yüce tanrının yeryüzündeki işaretidir. Ateşi kıblegâh edinmişler, onu Allah'ın yeryüzündeki sembolü bilmişlerdir. Hürremist düşüncenin kök aldığı Zerdeşt, Mani, Mazdek ve tüm dualist akımlarda, insanın yaratılış amacı farklı bilinir, farklı anlatılır. Bütün felsefi akımlar, dinler, düşünceler; insanın yaratılış amacını iki şekilde açıklamışlardır. Bir grup; insan öylesine vardır, o rastgele meydana gelmiştir, yeryüzünde hiçbir amacı yoktur derken, diğer bir grup (semavi dinler dahil) insanın "ibadet için yaratıldığını veya bir amaç için, cennet için, tanrı için yaratıldığını" söylerler. İnsanın tanrı tarafından istenildiği için yaratıldığını söylerler. Burada birileri kalkıp "neden bizi yarattı, ihtiyacı mı vardı?" diyebiliyor. Oysa Zerdeşt peygamber bu meseleyi kökten çözmüştür. Ona göre, evren yaratılmadan önce gözlerin idrak edemeyeceği derecede parlak bir aydınlık/ışık sonsuzluğu kaplıyordu. Sonsuz aydınlığın kendisi Ahura Mazda (yani bilge tanrı/rab) idi. Bir tarafta ise aptal ruh, basiretsiz ve çirkin bir karanlık vardı. O karanlığın kendisi Angrî Mainyu/Ehrimen (karanlık gücü) idi. Karanlık aptaldır, tesadüfen hareket eder, iradesi yoktur; sadece saldırabilir, yıkabilir. Hürmüz/Aydınlık varolan karanlığı metafizik âlemde (maddi olmayan varlıkta) yok edemeyeceği için "evreni bir mücadele aracı olarak yaratmıştır". Evren yaratılırken, Ehrimen/karanlık evrene saldırdı ve iyilik-kötülük, karanlık-aydınlık savaşı başlamış oldu. Bu savaş insan hayatına da yansımıştır. Zerdeşt'in tarif ettiği tanrı (Hürmüz) insanın düşmanı değildir. Hürmüz insana yardım eder, insanın dostudur, aydınlığın yanında yer almasını ister; karanlığa karşı savaşmasını öğütler. İnsanı hayır-sevap işlemesi için değil, karanlıkla/şer güçleriyle savaşması için yaratmıştır. Bir insan "niçin yaratıldım?" derse; Zerdeşt, Mani ve Mazdek ona şu cevabı verirler; "karanlıkla savaşmak için yaratıldın". Büyük kozmik karanlık-aydınlık savaşına sen de katıl! Savaş her alanda sürüyor. Sonunda kazanacak olan da aydınlıktır. Çünkü o akıllıdır, strateji bilir, iradesi vardır, yaratma gücü vardır. Karanlık ise aptaldır, geleceği bilmez, sadece yıkar. Durum böyle olunca kazanacak olan Hürmüz'dür.

Zerdeşt, Medyayı işgal eden Aji Dahaka'yı karanlığın en güçlü temsilcisi olarak gördü. Ülkesini işgal etmeye kalkan, talan eden, binlerce insanı kılıçtan geçirdikten sonra kendisini de öldüren Turlara karşı büyük mücadele verdi. Büyük kozmik karanlık-aydınlık savaşının tüm boyutlarını anlattı. Hayvanların yaşamını bile kutluyordu. Mani bu ışığı biraz daha ilerletti. Bütün hayvanlığın haklarını garanti altına alacak olan ahlaki ilkeyle "hayvan etinin yenmemesini" öğütledi. Mazdek karanlığa karşı savaşmanın toplum temelini "komün modeli" üzerinde gerçekleştirdi. Zerdeşt, Mani ile

Mazdek'in büyük kozmik karanlık-aydınlık savaşının billurlaşıp bir senteze ulaşması "Hürremilik/Kızıllar" etrafında birleşerek büyük devrimlere, isyanlara, direnişlere sahne oldu. Kanı pahasına yurdunu savunabilmek "kırmızı-sor" rengiyle ortaya çıkar. Doğaya saygıyı ifade eden "yemyeşil/kesk" ile güneşin pak rengi ve ateşin kızılımlarından sarı/zer renklerinden oluşan "kesk û sor û zer", tarihi Kürt renkleri, ulusal Kürt bayrağı hâlâ en derin mânalarını barındırmaktadır. Arap istilasının sonrasında gelişen katı egemenliklerin tümü; Emevi, Abbasi, devam eden Selçuklu, Osmanlı yönetimlerinin tümü Kürt yurdunu kasırga gibi savaş alanına çevirmişler, sonunda dört parçaya parçalayarak emperyalist odakların garantörlüğünü yapabilmişlerdir. Kasırgaların karşısında başından beri direniş üzerine direniş hareketleri sergileyen Hürremist düşünce sisteminin köklerini biraz olsun tanıdıktan sonra, tarihsel gelişimini ele almakta fayda vardır. Hürremizm ismini, Mazdek'in ölümünden sonra Medain'den Rey'e kaçarak orada gizlice Mazdekist öğretiyi yayan eşinin ismin (Hürrem Binti Qade) 'den alır. Arap istilasından sonra Hürremist düşünceye sahip olan Ebu Müslüm el-Xorasanî'nin ihanete uğrayarak Arap Kralı Ebu Cafer Mansur tarafından öldürülmesi, bölgede Kürt ve diğer halkların kaynaşmasını sağlamış, Kürtler dağlara, yeraltına inerek büyük isyanlara imza atmışlardır. Bunların başında Babek'in, Karmatilerin, Hasan Sabbah'ın isimleri yer alır. Hürremist hareketin kimliğini, gelişim sürecini muhtelif kaynaklardan okuduktan sonra, Babek'i ayrı bir bölümde anlatacağız. Edessalı Meçhul bir Süryani tarihçisi, Babek isyanının başlangıç noktalarını, Kürtlerin eski birtakım inançlarından söz ettikten sonra değinir. Olayın gelişim süreci Arapların Musul etrafındaki Kürt kazaları işgal etmesiyle başlar. Arap işgalinden sonra Kürtler dağlarına çekilirler. Bundan sonrasını Edessalı Süryani tarihçi şöyle aktarıyor;

"O zamanlar dinleri pagan (!) olan ve bugün de mevcut olan Kürtlerin ırkından insanlar yaşıyordu. İlk başta kaleleri ele geçirdiler (...) Farsları ve Pagan Ermenileri yanına alarak özel bir ırk (birlik) oluşturdular. (...) Kendi aralarında kalmış bir kehanete göre, aralarında "Madhi" adında bir kral çıkacak ve adından da anlaşıldığı gibi, halkları kendisine inandıracak. Tanrı diye çağırdıkları bu kral hükümdarlığını bir başkasına miras bırakacak, o da bir başkasına ve böyle sürüp gidecek. (...) O zamanlar, bekledikleri kişinin bu olduğu düşüncesiyle "Madhi" dedikleri bir lider çıktı. Kimsenin dokunamadığı bu lider yüzünü peçeyle örtüyordu. (...) Her gün müritlerinin zenginliği ve gücü artıyordu. Fars, Arap ve Paganlardan oluşan bir halk topluluğu talan ve yağma için etrafında toplandı. İkametgâhını Kürtlerin sarp dağlarında kurdu. Bu adamın korkusu Gazira ve Ermenistan'a yayıldı. "Mazdalı" olan bu insanlar Madhi'yi kutsal peygamber olarak tanımayan herkesi dini olarak yabancı sayıyorlardı. Kral Me'mun bile onların önünde titriyordu. (...) Me'mun İshak Komutasında bir ordu göndererek öldürdü. (...) Madhi'nin sonu bu şekilde üzücü oldu. Müritleri kendilerine "Harun" adında başka bir lider seçtiler. Onun yerine de "Babak" geçti ve bu şekilde günümüze kadar devam etti. Yayılarak çoğaldılar, Farsların

ülkesinde kaleler ele geçirdiler". (Ephrem-Isa YOUSIF, Süryani Vakanüvisler, Sayfa: 245-246)

Süryani tarihçi önce Kürtlerin Putperest, sonra Mazdalı (Mazdacı) olduklarını söylüyor. Çünkü Hıristiyan ve Müslüman tarihçiler/yazarlar; Zerdüştilere, Manicilere, Mazdekilere müşrik/putperest derlerdi. Arap tarihçiler; Kürtler, Farslar, Budistler, kendilerinden olmayan herkesi putperest/müşrik olarak görüyorlar. Hatta Araplar Hıristiyanlara bile putperest/müşrik diyorlar. Süryani tarihçinin "Babek" isyanına ışık tutan beyanları önemlidir. Babek'in mensup olduğu Hürremilik ile alakalı önemli gördüğüm bir alıntıyı daha buraya alacağım. Selçuklu Sultanı Nizamülmülk'ün "Siyasetname" adlı kitabında yer alan Hürremilik analizi dikkate değerdir. Dönemin yazarları, tarihçileri arasında, Hürremiliği karalamasına veya düşmanca yaklaşmasına rağmen, kronolojileri/bağlantıları iyi yapıyor. Garip bir ayrıntı, Nizamülmülk'ü öldürten de Hürremi kanadın yaşayan önderi Hasan Sabbah'ın fedaileridir. Zaten kitabında Hürremiliği bu kadar çok konu almasının nedeni başına bela olan Alamut Kalesi'dir. Siyasetname'de; Hürremiliği, Mazdek öldürüldükten sonra, Hürrem Binti Qade, Ebu Müslüm, diğer isyancılardan sonra Babek ile birlikte güçlenip devam ettiğini özetle nakletmiştir.

"Mazdek'in ceza günü (öldürüldüğü zaman) , karısı Hürrem Binti Kade kendilerine tâbi iki kişi ile Medayin'den kaçarak Rey şehri köylerine gelip halkı gizliden gizliye tekrar Mazdek'in dinine davet etmeye başladı. Bu iki adamla ateşperestlerden pek çoğunu yanıltıp, kendi dinlerine çektiler. Buna Hurremdin ismini verdiler. Fakat dinlerini gizli tutup açığa vurmaya cesaret edemiyorlar, tekrar isyan etmek için fırsat kolluyorlardı. (...) Hicretin 137. yılında Ebu Müslüm, Ebu Cafer Mansur tarafından katledilince, Ebu Müslüm'i yakından tanıyıp, ona hizmet etmiş, Ebu Müslüm tarafından yetiştirilip, kumandanlığa kadar yükseltilmiş, Nişabur'da yaşayan bir ateşperest olan Sinbad büyük bir ordu ile gelip Rey ve Taberistan Mecusîlerini de etrafına topladı. (...) İnsanları açıktan Mazdekî dinine davet etmek için, Ebu Müslüm'ün hazinelerini elinde bulunduran, Mansur'dan önce Rey şehrinin âmilliğini yapmış Ubeyde Hanefi'yi öldürüp hazineyi eline geçirerek kuvvetlendi ve Ebu Müslüm'ün katillerinin cezalandırılmasını istedi. (...) Mazdekilerle yalnız kalınca, "Ben Sasani oğullarından kalma bir kitapla, devletin Arapların elinden çıktığını, ben geri dönünce, güneşin yerine diktikleri Kabe'yi yıkarak, eskiden olduğu gibi tekrar güneşi Kâbemiz yapacağımı gördüm" diyor. Yedi yıl boyunca Mansur'un pek çok ordusunu mağlup edip, kumandanlarını öldürdü. Nihayet karşısına Cumhur-ı İclî adlı bir kumandan gönderdiler. (...) Cumhur, Sinbad'ı öldürüp Rey şehrine girince, ateşperestlerden yakaladıklarını öldürdü. Mallarını yağma etti; kadın ve çocuklarını köle ve cariye olarak satmak üzere götürdü. Hurrem dinlilerin her isyan edişinde

Bâtînîler onlarla birlik olarak, onlara kuvvet vermişlerdir. Bâtînîler nerede başkaldırmış olurlarsa olsunlar, Hurrem dinliler onlarla birlik olarak, onları manen ve maddeten desteklemişlerdir. Her iki mezhep de dini bozmada aynıdır. 162. H. senesinde halife Mehdi zamanında kendilerine kırmızı bayraklı (Surh âlem) denilen Gûrgan Bâtînîleri isyan ederek Hurrem dinlilerle iş birliği yaptılar. Ebu Müslüm'ün sağ olduğunu iddia ederek "İktidarı ona geri vereceğiz" dediler. Oğlu Ebu Lağra'yı kendilerine lider yaparak, Rey'e kadar ilerlediler. Bu olaydan dokuz sene sonra Bâbek Azerbaycan'da ayaklanıp, onlarla birleşmek istedi. (...) 212 H. senesinde, Halife Me'mun zamanında Hurrem dinliler Isfahan ve Kereh bölgesinde isyan edince, Bâtînîler derhal onlara iltihak ettiler. (...) ve Bâbek'le birleştiler." (Siyasetname, Nizamülmülk)

Siyasetname'de Hürremilerin tarihi birçok yönüyle doğru verilmiştir. Bu bilgileri Süryani ve diğer tarihçilerin vermiş olduğu bilgilerle birleştirdiğimizde ortaya doğru bir tarih çıkmaktadır. Süryani Vakanüvislerin Babek hakkında verdiği bilgiler, Hürremiler hakkında yazılan birçok yalan-yanlış bilgiyi tersyüz edebilecek niteliktedir. Bunlardan birisi; Babek'in daha önceleri "Kürt Dağlarını" karargâh edindiği, İkincisi; Babek'in kökeni hakkındaki tartışmalar, Üçüncüsü; "Madhi" denen bir liderin Kürtler arasında çıktığı, daha sonra Ermeni, Fars ve birçok halktan taraftar toplayarak Kürt dağlarında büyük bir isyan başlattığı anlaşılmaktadır. Süryani tarihçinin söz ettiği "Mahdi Kimdir?" Tarihçinin ifadeleri, "*O zamanlar dinleri pagan (!) olan ve bugün de mevcut olan Kürtlerin ırkından insanlar yaşıyordu. İlk başta kaleleri ele geçirdiler (...) Farsları ve Pagan Ermenileri toplayarak alarak özel bir ırk (birlik) oluşturdular. (...) Kendi aralarında kalmış bir kehanete göre, aralarında "Madhi" adında bir kral çıkacak ve adından da anlaşıldığı gibi, halkları kendisine inandıracak.*" 'den kastı "Mehdi"dir. Yazım hatası veya tercümeden kaynaklanan teknik bir hatadır. "*Adından da anlaşıldığı gibi, halkları kendisine inandıracak.*" bu ismin "Mehdi" olduğunu açıkça gösteriyor. Çünkü Mehdi Arapça bir kelimedir, terim anlamıyla "İnsanlara gerçek yolu gösteren kişi" demektir. "*Madhi'nin sonu bu şekilde üzücü oldu. Müritleri kendilerine "Harun" adında başka bir lider seçtiler. Onun yerine de "Babak" geçti ve bu şekilde günümüze kadar devam etti. Yayılarak çoğaldılar, Farsların ülkesinde kaleler ele geçirdiler.*" Mehdi'den sonra "Harun" ve devamında "Babek" in lider seçildiği, Fars ülkesinde kaleler ele geçirdiklerini belirtiyor. Tarihçi Ebu Hanife Dineveri "Ahbar'ul-Tıval" adlı eserinde, Babek'in soyunu Ebu Müslüm'ü Xorasani'nin kızı Fatıma'nın oğlu "Müteher"e dayandırıyor. Buradan hareketle "Siyasetname"de tamamlayıcı bir bilgiye rastlıyoruz, "*Ebu Müslüm'e, Ebu Müslüm'ün kızı Fatıma'nın "küçük âlim" dedikleri oğlu Mehdi b. Firuz'a...*". 'den yola çıkacak olursak; Süryani tarihçinin kast ettiği "Madhi" Efsanevi Kürt komutan Ebu Müslüm-i Xorasani'nin torunu Mehdi b. Firuz'dan başkası değildir. Ebu Müslüm ihanete uğrayıp öldürüldükten sonra, Kürt halkı onun torunu Mehdi b. Firuz'u lider olarak seçmiştir. Mehdi'nin öldürülmesi üzerine yerine "Harun", onun yerine de meşhur dağ gerillası

Babek geçmiştir. Tarihsel kaynakları analiz ettiğimizde her şey güneş gibi ortaya çıkmaktadır. Hürremist Hareketin tarihi belirttiğimiz gibi Mazdek'in eşi Hürrem Binti Qade ile devam ediyor. Hürremilik/Hürremiyye ismini Mazdek'in eşi Hürrem'den almıştır. Hürrem, aynı zamanda bir bölgenin ismidir. Kürtçe'de Hürrem (Xwarin-Xarin) yiyecek-içecek; Farsça'da hoş-güzel anlamında kullanılır. Hürremist hareketin İslam tarihinde Ebu Müslüm-i Xorasani ile devrime dönüştüğünü görüyoruz. Ancak bu devrim Abbasi lideri Ebu Cafer Mansur'un ihanetiyle karşı-devrime dönüşecektir. Kürtler, Musul, Hamedan, Şehrezor hattını Abbasi döneminde isyan hattı olarak kullanmaktalar. Ebu Müslüm'ün torunu Mehdi Bin Firuz onların önemli bir lideridir. Musul'dan Azerbaycan'a doğru kaçtıkları, Fars bölgelerinde birçok kaleyi ele geçirdiklerini tarihsel kaynaklardan okuyoruz. Babek ve Hürremilerin Azerbaycan'ın Kürt bölgelerini bir dönem karagâh edindikleri, Bazz dağlarında sağlam bir kale edindikleri doğrudur. Babek neden Kürdistan'ın Azerbaycan bölgelerini karargâh edinmiştir gibi bir soru sorulabilir. Abbasi döneminde Musul, Şehrezor kentlerinde Kürtlere büyük katliamlar uygulandığı zaman, Kürtler de taktikler uyguluyorlar; İran ve Azerbaycan'ın Kürt bölgelerine kaçarak oraları saldırı üssü olarak kullanıyorlardı. Bu konuda iki tarihçinin açıkça bilgi verdiklerini görüyoruz. İbnül-Esîr'in "el-Kâmil" tarihi ve Sait ed-Dîvecî'nin "Tûrihu't-Mewsu" adlı tarih kitabı. Halife Müktefî döneminde vali olarak tayin edilen Ebü'l-Heycâ isyan hâlinde olan Kürtlere karşı savaş ilan etmiştir. Abbasi valisi Ebü'l-Heycâ Kürtlere karşı düzenlediği saldırıda bir kısmını öldürmeye muvaffak olurken, dağın doruğuna tırmanarak kaçanlara yetişememiştir. Bunun üzerine vali, Musul'a geri dönerken, tarihçilerin ifadesiyle *"Kürt gruplar da Azerbaycan taraflarına gittiler"*. Aynı dönemde Azerbaycan'a doğru giden Kürt grupları vardır. Babek'in başında bulunduğu Hürremist Kürt Hareketi de başından itibaren Şehrezor, Hamedan ve Musul hattını üs edinirken, daha sonra Kürdistan'ın doğu ve İran'ın batı, Azerbaycan'ın ise Kürdistan sınırını kullanmışlar. Bu konuda Sait Nefisi'nin "Babek" üzerinde yazdığı kitabında, Babek'in yayılım alanları şöyle tarif ediliyor; *"Babek'in yurdu, güney tarafından Erdebil ile Merend'e, doğu tarafından Hazar denizine, Şamahı ve Şirvan'a, kuzeyden Muğan Ovası ile Muğan ve Aras çayı sahiline, batıdan ise Culfa, Nahçıvan ve Merend bölgesine ulaşıyordu..."* 'in yayılım alanı görüldüğü gibi tüm Medya yurdunu kapsayacak biçimdedir. Babek'in karargâhı ise Sabalan'ın kuzeyi/Bezz dağlarıdır.

XIV. Dağ Gerillası: Babek

Kürt gerillası Babek'in yaşam hikâyesi ibretlerle doludur. Ebu Müslüm haince öldürüldükten sonra Mezopotamya kaynamaya başladı. Hürremiler birçok isyana giriştiler. 750'den sonra Kürtler, Kürt dağlarında (el-Cibal) Mehdi'nin komutanlığında Abbasi krallarına kök söktürecek, korku salacak derecede büyüdüler, güçlendiler. Hürremiler, İsfahan, Rey, Kermansah ve her tarafta halkları kenetlemeye çalıştılar. Hürremilere kimi zaman "Kurdani" denilmiştir. Van Gölünün güney bölgesi Kurdani'de 9. yy. Yoğun oldukları için bunlara Kurdani denilmiştir. Hürremiler canları pahasına özgürlüğü aramaktalar. Şarkiyatçı Poladyan; *"Kan rengi (kırmızı) onların sembolüdür ve özgürlük adına canlarını kurban etmeye hazır kişilerdi"* diyor. Hürremiler ile Bâtıniler Abbasi despotizmine karşı kenetlenerek 778'de İsfahan bölgesinde isyan girişimlerini başlattılar. 778'den 816 yılına kadar, yani Babek'in hükümdarlığına kadar sürekli isyan, başkaldırı ve bir sürü kitlesel ayaklanma ile bağımsızlık için mücadele edildi. 807'den Babek'in hükümdarlığına kadar Hürremist hareketin önderi Cavidan'dı.

Babek'e gelince... Babek, Medainli yağ satan bir şahsın oğludur. Babası Merdas (Kürtçe: Mêrxas, Has Adam) Kürdistan'ın (Azerbaycan sınırında) yer alan Arran bölgesine gelerek yaşamaya başladı. Tulumuna yağ doldurarak satar ve geçimini böyle sağlardı. Yine bir gün bölge bölge gezip işini yaparken tek gözlü bir kadına rast gelir. Aşık olduğu kadınla birlikte köyün kırlarına-dışına çıkıp gezmeye başladılar. Bu durumdan haberdar olan millet toplanarak Merdas ve tek gözlü eşine saldırdılar; köye getirip rezil ettiler. Bunun üzerine kızın babası, kızını Merdas ile evlendirdi ve bu evlilikten Babek doğdu. Babek'in annesi önceki bölümde değindiğimiz gibi Ebu Müslüm'ün soyundan gelir. Babası Savalan dağlarına çıktığı bir günde, birinin saldırısına uğrar; saldıran kişi ile babası birbirlerini yararlarlar, ikisi de orada ölür. Annesi geçimini sağlamak için başkalarının çocuklarını emzirerek ailesinin geçimini sağlamaya başladı. Babek annesine yardımcı olmak amacıyla; çevre bölgelerde çobanlık yapıyor, hayvanlara bakıyor; dağ köylerinden birinde yaşayan Şahl Bin Mengi Ezdi adlı bir varsılın hayvanlarına bakarak ailesine katkıda bulunuyordu. Burada hizmetçilerden tembur çalmayı, birçok marifeti daha öğrendi. Yaşı ilerlediğinde Tebriz'e gitti, döndüğünde yaşı on sekizi bulmuştu.

Dönemin Hürremi önderi Şehrek Oğlu Cavidan, köylerini ziyaretlerde bulunuyordu; o dönemde köyün büyüğü ile araları pek olamadığı için Babek'in evine misafir oldular. Babek'i gören Cavidan, zekâvetini görünce yanına almak istedi. Bunun için annesine *"Ben Bezz dağlarında yaşıyorum. Malım çoktur. Bu çocuğu bana ver. Onu malıma bekçi yapmak istiyorum. Karşılığını sana veririm"* deyince; annesi de *"Sen iyi bir insana benziyorsun, sözlerine inanıyorum"* diyerek izin verdi. Babek böylece Cavidan'ın evine giderek orada kalmaya başladı. Babek, erkenden Cavidan'ın eşinin dikkatlerini üzerine çekmişti. Cavidan, düşmanlarından Ümran ile sürekli çatışmalıydı. Bir çatışmada yaralanarak öldü. Cavidan'ın eşi Babek'e eşinin şöyle dediğini söyledi; *"Babek yeryüzünün sahibi"*

olacak. Mazdek'in dinini yeniden diriltecektir". Ertesi gün Cavidan'ın ordusuna bu vasiyeti okuyarak herkesin Babek'e biat etmesini sağladı. Sıra evlenmeye geldi. Cavidan'ın eşi ile Babek topluluğun arasında gizli aşklarını açıkladılar; kadın, bir demet reyhan alıp Babek' uzattı, Babek alınca evlenmiş oldular. Şarap, yiyecekler, çeşitli içeceklerle evlilik kutlandı; Babek 816 yılında lider olmasıyla birlikte Hürremi hareketinde 22 yıl sürecek olan uzun hükümdarlığı başlamış oldu.

Yeni Mazdekçiler olarak da isimlenen Babek'in ivme kazandıran liderliğinde Hürremiler, vur kaç eylemleriyle, büyük kalkışmalarla ismini tüm Ortadoğu'ya yaydı. Hürremiler, Bâtıniler, diğer Grupçuklar arasında meydana gelen ihtilaflar Babek'in liderliğinde birleşerek ilk büyük başkaldırıları İsfahan'da yaptılar. Abbasi Halifesi Me'mun döneminde başlayan ilk başkaldırıları; yüzyıl sürecek sürekli olan dinamik bir hareketin zemini oldu. Me'mun güvendiği komutanı Muhammed bin Hamit komutasında ordusunu Babek'e doğru çıkarma yaparak tüm dikkatleri Mezopotamya'ya çevirdi. Altı kes karşılaşma olduktan sonra Me'mun'un ordu komutanı Muhammed bin Hamit öldürüldü. Bununla birlikte güç kazanan Babek'in namı tüm Arabî erklere korku salıyordu. Babek'in her bölgede yardımcıları, komutanları vardı. İsfahan bölgesinin genel sorumlusu/komutanlık eden yardımcısı Ali Mazdek; Marnd kentinin sorumlusu ise İsm el-Kurdi'dir. Savalan dağlarını kendisine karargâh edinen Babek, şehir isyanlarını bu sarp dağlarda yönetiyordu. Abbasi halifeleri yıllarca Babek'i etkisiz hâle getirmek için denemedikleri yöntem kalmadı. Mu'tasım döneminde yönetime sızan barbarların da işbirliğini kazanan Araplar; soysuz Afşin'i görevlendirdiler. Afşin komutasında Abbasiler tüm güçleriyle, işbirlikçilerle, planlarla Babek'in üzerine yürüdüler. Afşin'in ordusu El-Bezzi alarak günlerce katliam yaptıktan sonra Babek'in peşine düştüler. Babek Ermenistan'a doğru kaçarak eski bir dotu olan Ermeni kralı Selh Bin Sunbat'a sığındı. Ermeni kral Babek'in başına konan ödülü almak Afşin'e gizlice haber gönderdi. Sunbat, onu ava götürmek, gezmek amacıyla götürüp Afşin'in ordusuna teslim etti. Afşin onu Mu'tesim'in sarayına doğru götürürken büyük halk kitleleri toplanarak sevinç çığlıkları atıyordu. Bunu gören Babek; *"Ne kadar da ölmesi gereken insan bırakmışım"* diye söylendi. Mu'tasım Babek'i karşısında görünce *"Ey it Babek sen misin, neden bu kadar dünyada karışıklık yarattın"* deyince; Babek, ona karşı -aslında tarihe konuşarak- şöyle seslendi:

"Ey kör yapalog (aciz, tırsak) ! Bütün müstebitler/zalimler gibi sen de yanılıyorsun. Çünkü benim destanım öyle bir destandır ki, ne Babek'le başlamıştır, ne de Babek'le bitecektir. Ey zavallılar, siz hiçbir zaman özgürlük yangınının (ışığının) ne demek olduğunu anlamayacaksınız... Özgürlük benim secde gâhimdir!"

Tarih kaynaklarında kayıt edildiği gibi, insanları çoğu zaman zevk için öldürdüğü bilinen Abbasi halife Mu'tesim, cellâtlarına işkence emri yağdırdı. Babek'in sol eli kesildiğinde; Babek, sağ elini kana boyayarak yüzüne sürdü. Halife şaşırarak bunun ne anlama geldiğini Babek'e

sorduğunda; Babek ona bunun bir anlamı olduğunu söyledi. Çünkü insanın bedeninde kan boşalınca yüzü sararır, yüzüme kan sürüyorum ki, insanlar korktuğumu zan etmesinler, diye cevapladı. Bunun üzerine Babek'in cesedini paramparça attılar, başını kent girişine ibret-i âlem olsun diye sergiye açtılar. Babek'in dediği gibi; " *(Bu destan) ne Babek'le başlamıştır, ne de Babek'le bitecektir.*" Babek'ten sonra yetmiş yıl boyunca Hürremiler direndiler, Abbasilerin sülbüne rahat vermeyerek özgürlük için çarpıştılar. Bu hareketler gâh Hasan Sabbah, gâh Bâtıniler, gâh Simko gibi cihangir liderler tarafından bu güne kadar devam ettirilmiştir. Bu destanlar ne bugün başladı, ne de bugün bitecektir.

XV. İsyân Ateşi: Hamdan Bin Eş'as

Hamdan bin Eş'as kimdir? Zeki, becerikli, üretken, yetenekli, bilgiye hasret, fedakâr, aykırı bir insandır. Gözlerindeki "kırmızılık" nedeniyle kendisine "Kermite" lakabının verildiği anlatılır. Böylece önderlik etmiş olduğu Karmati örgütünün isim menşeiinin buradan geldiği tahmin edilebilir. Hamdan bin Eş'as-ın bütün mal varlığı; bir inek, bir eşek, bir de yaşadığı hakir bir kulübeden ibarettir. Söz ettiğimiz zaman dilimi 10. yüzyıldır. O dönemde doğunun despotik Arap-İslam İmparatorluğu Abbasiler hüküm sürmekteydi. Hamdan bin Eş'as, hizmetkârlık yaptığı toprak ağalarına bağlı feodal bir köle sayılırdı. Yine, bir gün işin verdiği yorgunlukla evine dönerken, tesadüf eseri görmüş olduğu İsmaili bir yetkili nedeniyle hayatı değişir. Misafiri İsmailî mezhebinin bölge sorumlusu Hüseyin el-Ehvaz'dır... Onu kulübesine davet eder ve Hüseyin el-Ehvaz da davetini kabul eder. Onunla birlikte uzun uzun konuşup tartışılar ve bu sayede ufku açılır. İsmaili Hareketin lideri Dendan'ın atadığı Hüseyin el-Ehvaz, Küfe'nin Sevad bölgesinde örgütün baş sorumlusuydu. Hamdan bin Eş'as-ı eğiten ve ona hocalık eden El-Ehvaz oldu. Küfe'nin baş sorumlusu el-Ehvaz öldükten sonra, Hamdan bin Eş'as Karmati örgütünün lideri seçilir. Hamdan bin Eş'as, önce, İsmailî mezhebinden koparak üç kişilik bir heyet oluşturur. Sağ kolu olarak Abdan'ı seçer. Abdan, aynı zamanda kayın biraderidir; felsefe alanında oldukça bilgindir, bu nedenle örgütün ideologu olarak hareketin teorisini düzenlemekle meşgul oldu. Yedi ciltlik bir eser kaleme alıp -birlikte yaşamayı, paylaşımı, eşitlikçi ve komünal bir toplum üzerinde kitaplar hazırlamıştır. Heyetin ikinci adamı, Hamdan bin Eş'as-dan sonra hareketin başına geçecek olan Ebu Sait el-Hasan bin Behram el-Cannabi'dir. Hareketi örgütleyen ve komünal toplumu pratiğe döken, örgütün en cesur lideri el-Cannabi'dir. Hareketin üçüncü adamı ise Hamdan bin Eş'as-ın öğrencisi ve İran kolundan sorumlu olan İbn Mikreveyh bin Mihreveyh el-Dendasi'dir.

Karmati'ler bir yeraltı örgütüdür; eylemlerini gizli ve kararlı bir biçimde yaparlar. Bütün Hürremist hareketler gibi; kararlılık, gizlilik ve temel ilkeler olan komünal yaşam ile Hürremist İdeolojiyi esas almıştır. Hareket aynı zamanda "devrimden sonra" hayaliyle uğraşan bir teoriye sahip değillerdi. Onlar için "teori" ve "pratik" paralel yürümeliydi. Harekete üye olan herkes kazançlarının beşte birini (hums) bir yere toplayarak; ihtiyacı olanlar "komünal fon"dan dilediği kadar alıp temel ihtiyacını gideriyordu. Hamdan bin Eş'as, teorik ve pratik örgütlenmeden sonra, yaklaşık Hicri takvime göre 178'de, hareketi örgütleyip 286'da ayaklandırmayı başlatmıştır. Abbasi yönetiminde kümelenen Türk ve Arap işgal güçlerine karşı, her taraftan örgütlendiler. Irak, Bahreyn, Suriye, Horasan, Mezopotamya ve Afrika'da kayda değer yandaşlar topladılar. Grubun içerisinde yer alanlar ise mazlum halklardı; Fars, Kürd, köylüler, bedeviler, köleler ve baldırı çıplaklar hareketin tabanını oluşturuyordu. "Karmatiler" üzerinde bir eser yazan İbn-ül Cevzi, Karmatileri oluşturan halklara hakaretler savurarak, kimlerden oluştuklarını şöyle anlatıyor: *"Karmatiler; akılları kıt, boş kafalı, ahmak ve ilim irfandan nasibini*

almamış sefillere ek olarak, Irak Sevad bölgesindeki çeşitli unsurlarla, Kürtler, Acem/İranlı ve Arapların baldırıçıplaklarından oluşuyordu." "Mezhepler Arasındaki Farklar" üzerine bir eser kaleme alan el-Bağdadi ise benzer bir saptama yapar: *"Nabatiler, Kürtler, Mecusilerin torunları gibi ..."* halklardan oluştuğunu belirttikten sonra "kıt" akıllı olduklarını da belirtmeyi ihmal etmiyor. Karmatiler örgütü çok gizli teşkilatlanmış, mazlum ve insan paydasını esas almıştı. Kadın-erkek eşitliğini esas alıyorlardı. Yine evlilik denen resmi tören yerine özgür ilişkileri savunuyorlardı. Felsefeleri Kürtlerin eski inançları olan Zerdüştilik, Maniheizm ve paylaşımı esas alan Mazdekizm/Hürremizm gibi teorik ve pratik yapılanmalara kadar gidiyordu. Karmatiliğin bir diğer felsefi kaynağı "İhvan-ı safa Risaleleri" külliyatlarıdır. Ayrıca Ebu Müslüm-i Horasanî'nin komünal toplum hasreti gerçekleşmediği için mazlum halkları derinden sarsmıştı ve hareketin üzerinde onun da etkisi yok değildi. Daha sonra çıkacak olan bir Kürt hareketi Hasan Sabah'ın da ilham kaynağı Karmatiler olacaktır. Evlilik kurumunun yerine "gönül ilişkileri" uygulanıyordu. Örgütün kurucuları gizliden Arap faşizmine düşmanlıkları pektir. Lakin düşmanlıklarını gizliden yürütürlerdi.

Hamdan bin Eş'as Kufe'ye köle olarak görüşülmüş Fars veya Kürt asıllı bir köle-hizmetçidir. O dönemlerde Araplar kendilerine efendi, diğer halklara sığınak-mevali deyip aşağılıyorlardı. Kürtleri ve Zerdüşti halkları köleleştirmek için tüm yönetim erklerini devreye sokmuşlardı. Doğunun despotik yönetimleri Emevi ve Abbasi diktatörlüklerinde ilkel faşizm hükümetin resmi öğretisi oluvermiştir. Ezilen halklar Karmati, Hürremi ve devrimci hareketlere katılarak kurtuluşu aramaktaydılar. Karmati hareketi vur kaç taktiği uygulayarak Abbasi devletini canından bezdirdi. O dönemde Kâbe'ye saldırıp Hacerül Esved'i götürdüler ve İslam dünyasının her tarafında kök saldılar. El-Gazali gibi İslam âlimleri yönetim tarafından görevlendirilerek, özgürlükçü batını fırkalara karşı psikolojik harekât için kalem sallıyorlardı. Anne-oğul ilişkisi kuranlar, ahlaksızlar, baldırı çıplaklar, akılsızlar, siyahi köleler, zenciler ve cinlerin/şeytanların soyu Kürtler gibi aşağılayıcı ifadeler kullanarak veya akıllarınca, aşağılık gördükleri kavramlarla insanları özgürlükçü hareketlerden uzak tutmaya çalışmışlar. Abbasi imparatorluğu vur kaç eylemleriyle iflasa uğramıştı. Karmatiler, Bahreyn'de nihayet bir devlet kurdular ve Karmatiler için bu kurtarılmış bölge komünal yaşamın propaganda üssü oldu. *"Bahreyn'de iktidarı ele geçirmeye ve bir devlet kurmaya muvaffak olan Karmatiler, burasını hilâfete karşı bir asırdan fazla bir propaganda ve askeri harekât üssü olarak kullandılar"* (Bernard Lewis, "İsmâililer", İA, V/2, s. 1121a) . Abbasiler, Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'dan yardım istemek zorunda kaldılar. Abbasi'lerin yoğun propagandasıyla halk kullanılmaya başlandı. İnsanların dini ve manevi duyguları okşanarak kara propaganda yaptılar ve Karmatiler zayıflamaya başladı. *"Karmatiler, Fatimî Halifesi Mustansır devrinde yıkıldılar. Onların ortadan kaldırılmaları iki safhada gerçekleştirildi. Birincisi, Ehl-i Sünnet mensuplarının gerçekleştirdiği bir dizi isyandan sonra 458/1066 yılında Uval Adası, Bahreyn Karmatileri'nin hâkimiyetinden çıktı ve Abbasîlerin hâkimiyetine girdi. İkincisi,*

Bahreyn'deki Sünniler, Karmatiler'e karşı isyan eden Abbâsi taraftarlarının etrafında toplanarak, Ahsâ şehrinin kuzeyinde Karmatiler'i kuşattılar. 470/1078 yılında yapılan Hendek savaşında onları yendiler. Bu savaş, tarihin en önemli savaşlarından biri sayılır. Çünkü bu yaklaşık iki asır boyunca özellikle Abbâsi Devleti için korku ve heyecan kaynağı olan Karmatî Devletinin ortadan kalkmasına sebep olmuştur" (H. İbrahim Hasan, İA, IV/5, 314) .

Karmatilerin yaşam felsefesi Aziz Mazdek ile aynıdır. Mülkiyetin ortak olduğunu benimsemişler, kararlar halka danışılarak alınmış, kadın-erkek ilişkilerinde özgür ve hür "gönül ilişkileri" temelinde savunulmuş ve sağlanmıştır. Her dinden mensupları bulunmaktaydı. Ancak en-üst felsefeleri Kürt asıllı olan "Hallacı-ı Mansur" gibi Bâtını ustaların metinleriydi. Hallac-ı Mansur, o dönemlerde yaşamıştır. Hallac'ın çarmıha gerilme sebebi, Karmati Örgütünde üst-düzey yönetici olmasından ötürüdür.

100-150 yıl boyunca kent gerillacılığıyla büyük işgalci Arap-Türk akınlarına karşı; örgütlenen ve işgal güçlerine kan kusturan (Yarı-Gizli) Karmati Örgütü; Dağ Aslanı Hasan Sabbah'ın varlığında, Alamut Kalesinin esrarengiz bütünlüğünde yeniden tarihin önüne çıkacaktır.

Hülasa!

Kürt mücadelesi ve direnişinin ana merkezleri olan Kermansah, Şehrezor ve Hemedan hatları ile Kürt Dağları ve yine hepsini kapsayan Mezpotamya Coğrafyası her zaman 'uygarlığın merkezi' olduğu gibi; kan ve gözyaşının, bölünmüşlüğü ve iktidar savaşımının da merkezi olmuştur. Burada örgütler kurulmuş, dinler kurulmuş, felsefeler kurulmuş; imparatorluklar gelip geçmiştir. Fakat yine de burada kalan buranın asıl sahipleri olarak binlerce yıl varlıklarını koruyacak olan Kürdistanlılar olabilmıştır. Doğu-Batı çatışmasının kilit merkezi Mezpotamya olmuştur tarih boyunca. Persler ile Romalılar; Bizanslılar ile Sananiler; Abbasiler ile Emeviler, Osmanlı ile Safeviler, İran Şahları ile Moğollar; Abbasi Hanedanlıkları ve Roma Diktatörleri arasındaki kilit nokta Kürdistan olmuştur -her zaman. Kürdistan'ımız nehirleriyle, güzelliğiyle, asi dağları ve halkları ile hiçbir zaman ve hiçbir gücü işgalci gücü kendi varlığında eritip kabullenememiştir. Ne işgalciler Kürde rahat verdi, bu Kürtlere ders olsun; ne de Kürtler işgalcilere teslim oldu, bu da tüm yabancılara dert olsun. Seyyid Rıza'nın Türk devletine söyledikleri de bundan ibarettir.

Ancak, yine de Ehmedî Xanî'nin yüzlerce yıl önceki feryatları her Kürdün kullağında çınlanmıyor değil; *"Ev Rom û 'Ecem bi wan hesar in, Kurmanci hemî li çar kenar in"*. Türkçesiyle; *"Türkler/Romlar ve Yabancılar/Acemler Kürtleri kuşatmışlar, Kürtlerin tümü dört parçaya ayrılmışlar."*

Antik Mazda inancından kaynaklanan tüm Hürremist Hareketler; Zerdeşt'in reformist çabasıyla Işık-Karanlık temelli ve doğaya saygıyı içeren Med kaynaklı Zarathuştraizme kadar uzanır. Zerdeşt'in Işık-Karanlık düşüncesini kitaplarında netleştiren Mani'nin gnostik/gizli ve batını dini anlayışı ile Mazdek'in devrimci yönü Hürrem Bint-i Kade tarafından sürdürüldü. Onun adıyla "Hürrem Dinliler", daha sonra ise kısaca Hürremiyye/Hürremizm olarak çeşitli tarihlerde hiç kesilmeden yakın dönemlere kadar ve hâlâ Kürdistan'daki topluluklarda izleri görülebilecek düzeyde "kapalı topluluklar" içerisinde kendilerini günümüze kadar koruyabilmişler. Kürt Yurtseverliğinin süregelen tüm Yurtsever hareketleri de bu temelde kurulmuşlardır. Kürdistan'da varlık gösteren iki dini inanç; Mazdek'in komün fikriyatı, Antik Yazdanilik ile Mazda düşüncesi üzerinde gelişmişlerdir; bunlardan biri Êzîdîliktir. Diğerisi ise Yaresanilik'tir.

Êzîdîlik, Adi Bin Misafir tarafından reforme edilen, geçmişi ise binlerce yıllık adetler barındıran, yanı sıra Mazdek'in ölümünden sonra bölgede varlığını "Kapalı Toplum" olarak sürdüren ve Osmanlı dönemine kadar Kürtlerin büyük bir kısmına tekabül eden, Şengal merkezli Êzîdîler olup bu topluluğa zaman zaman Saçlı Kürtler veya Zındıklar denilmiştir. Varlığın birliğini savundukları için; Şeytanperestler olarak adlandırılmışlardır. Tavus Melek olarak bildikleri Azazil, Semavi Dinlerdeki "Şeytan"dır. Tavus Melek fikrinin izlerini Hallac-ı Mansur'un "Tawasin" adlı eserinde de görüyoruz. Hallac'ın bu kitabında; Şeytan'a "muvahhit"

denilmiştir.

Êzîdîliğin yanı sıra; Antik Kürt düşüncesinin kalıntısı olup, aynı zamanda Aziz Mazdek'i saygıyla öven başka bir topluluk ise Yaresanilik'tir. Bu topluluk Güney Kürdistan'da ve Doğu Kürdistan'da varlık gösteriyorlar. Kutsal Kitapları "Lori" lehçesinde olup; tıpkı Êzîdîler gibi Kürtçe konuşurlar. Êzîdîlerin de "Mişhefa Reş" ve 'Kitab-ı Cilves'i Kürtçe kaleme alınmıştır. Bütün Qewl'leri Kürtçe olduğu gibi; Êzîdîlerin inancına göre (ki bu Mishefa Reş'te geçer) Kürtçe en eski dildir. Yine Mishefa Reş'te; Kürtler/Êzîdîler, 72 millet olan diğer insanlardan ayrı olarak, Âdem'in bir Cennet Hurri'nden olma neslinden türemişlerdir. Daha sonra diğer 72 milletin dilleri farklılaşmış, Âdem'in dilini ise Kürtler sürdürmüştür. Yaresanilerin varlık tasavvurları pek farklı değildir Êzîdîlerden (Çöle Düşen Deli adlı eserimizde metinlerinden alıntılar vardır) . Yaresanlar'a "Ali İlah" grubu veya "Ehl-i Hakk" denilmiştir. Anadolu'daki Aleviliğin kökeni Yaresan'a dayanır... Anadolu'daki Alevilerin kaynakları yakıldığı için, asimilasyona uğramış, birçok Alevinin tarih anlayışı bozulmuştur.

İslamiyet buralara geldiğin zaman; Yaresaniler, Hz.Ali'yi Emevilere karşı kabul edip, bir ilah olarak yâd etmişlerdir. O dönemlerde Farmlar, Sünnileştiler. Farmlar, çok sonraları Osmanlı'ya karşı Şii mezhebini alıp resmi mezhep kabul etmişlerdir. İran Safevi Devletinin Şiiliği kabul etmesi ile Farmlara Ali'yi kabulettirmesi siyasi nedenlere dayanır ve İslam'dan çok sonradır. İslam'ın ilk dönemlerinde "Ehl-i Beyt" bayrağı altında gerçekleşen tüm isyanların ana merkezi Mezopotamya'dır. Tarih boyunca Hz.Ali'yi en çok seven Kürtler olmuştur. Sünnileşen Kürtlerin anlayışları, Arap ve Türk Sünniliğinden tamamıyla farklıdır. Kürtler, Mevlana Halid'i Şehrezori (Konyalı Mevlana değil) 'nin getirmiş olduğu tarikata tabidirler. Bu tarikatın kurucusu Mevlana Halid (el-Kurdi ve Bağdadi, e-Şami olarak da bilinir) , Şah Veliyullah Dehlevi'den Nakşî tarikatını alarak Kürdistan'a getirdikten sonra; artık Kürtler kendilerine hass bir tasavvuf inancı geliştirdiler. Bu temelde, yazılan tüm Kürt kaynaklarında, Kürt tarihinin izleri görülebilir.

'Düşünce', 'yurtseverlik' ve 'emek sınıfına' dayanan tarihsel mefkûreyi okuduktan sonra; yapmış olduğumuz çalışmanın, yani tam ismiyle "*Kurdname: Ulusal, Sınıfsal ve İdeal Yurtseverliğin Kaynakları*" adlı eserimin sonuna gelmiş bulunuyorum.

Kimseyi "Kürtperest" olmaya davet etmek amacıyla yazmadım. Garip ve tümüyle zalimlikten ileri gelen faşizan düşüncelere sahip olan kişilere karşı yazdığım bir çalışmada "faşizm" ve "ırkçılık" mefkûresini savunmaktan beri olduğumu ifade etmeliyim. Sadece;

Yok sayılan ve varlığı tanınmayan ve benim de mensup olduğum Kürt Halkının varlığını dile getirecek, belki de ezilen bir halkın Yurtseverliğine dayandığı için, bir takım abartılı ifadeler bulmanız kaçınılmaz olacaktır. Ancak;

Eseri yazdığım dönem ve ortamda hâlâ Kürtlerin hakkı, hukuku, uluslararası herhangi bir statüsü mevcut değildir. Yurtseverlikten kastım; yurdunu sevmektir, vatanına ve tarihine sahip çıkmaktır. Aksine "ırk tapıcılığı", "faşizm", ve "soyculuk" bambaşka kavramlardır ve karıştırılmaması gerekir. Faşizm kafatasçılığa, diretmeye dayanır; Irkçılık kültür perestliğe ve etnik unsurlara dayanır. Yurtseverlik ise 'yurda, yuvaya ve herkesin yaşadığı ortak kültüre verilen addır. Herkesin yurdunu ve yuvasını sevmesi, özenle koruyup saldırılara karşı savunması ile yurdundaki dağlara, nehirlere ve çevreye sahip çıkması ile o yurdun kadim dilleri ile kadim dillerinden süzülen ulusa sahip çıkması kadar hak ve hukuk içerisinde yorumlanabilecek başka bir konu yoktur. Yanı sıra;

Geleceği bilemiyoruz... Bazen en çok ezilen bir etnik unsur; belli bir süre sonra faşizme varabilecek uygulamalara sahip olabilir. Örneğin Yahudiler, onlar da çok ezilmelerine rağmen, bugün başka bir ulusu çoluk-çocuk ayırımı yapmadan ezip geçiyorlar. Bunu yapan ise başlarındaki Siyonist İdeolojidir. Aynı biçimde Kürtlerin de böyle olması veya gelecekte bu tür durumlara başvurması olası ise; bundan araştırmacılar değil, diktatörler sorumlu olacaktır.

Kürtler konusunda, sadece Kürtler için değil; her insanın faydalanması gereken 'olabildiğince evrensel bilginlere ve örneklere' başvurduğum. Kürdün kötüsüne "kötü"; iyisine "iyi" dedim. Kawa gibi Yurtsever bir kürdü andım, Spityura gibi hain ve satılık bir işbirlikçiyi ise lanetle yâd ettim. Kürt olmayanı Kürt göstermedim, Kürt olanı ise inkâr etmedim. Bu düşünürlerin ve kahramanların her birinin başka kültürler üzerinde etkili oldukları görülüyor. O nedenle, Kürt özelinde yazdığımız "Kuriname"nin faydalı olmasını diliyorum. Sizleri başarılı ve hoşnut bir biçimde Allah'a emanet ediyorum...

Yazar Hakkında²

1. Tevrat, İncil ve Hindu Kaynaklarında Hz. Muhammed
Baskı: Gaye Ofset, 2008
Hz. Muhammed'i müjdeleyen geçmiş kutsal kitaplardan alıntıları içeren 30 (otuz) sayfalık bir kitapçıktır.
2. Çöle Düşen Deli (Yeni Yazıtlar)
Baskı: Alter Yayıncılık, 2013; ISBN: 978-605-4745-70-8
Varoluş üzerine felsefi ve sosyolojik bir inceleme olup 136 (yüz otuz altı) sayfadır.³
3. Kurdname (Ulusal, Sınıfsal ve İdeal Yurtseverliğin Kaynakları)
I. Baskı: Alter Yayıncılık, 2014; ISBN: 978-605-4922-00-0
Kürt Tarihi üzerine araştırma-inceleme olup 80 (seksen) sayfadan ibarettir.⁴
4. Kafdağı'nın Gölgesinde Âlem-i Suğra (Bilim, Felsefe ve Din Ekseninde)
Baskı: Hermes Yayınları, 2016; ISBN: 978-975-6130-62-2
İlk bölümü Kafdağı'nın akademik analizi, diğer bölümler bu sembolizm diliyle Bilim, Felsefe ve Din Ekseninde insan varlığını konu edinir, 168 (yüz altmış sekiz) sayfadır.⁵
5. Varoluş ve Ötesi (Kutsalın Tecrübesi ve Vahdet-i Vücûd Felsefesi)
Baskı: Hermes Yayınları, 2017; ISBN: 978-975-6130-69-8
Varoluş ve Metafizik, Vahdet-i Vücûd Felsefesi, Dinlerin Birliği, Peygamberlik ve Velayet gibi çeşitli konuları inceler. 199 sayfa
6. Arşiv 2005-2014
Özel Baskı, 2014
Düşünce günlükleri, notlar, denemeler, hikâyeler ve yayınlanan makaleler ile yayınlanmayan kitapları içerir, 585 (Beş yüz seksen beş) sayfa olup Uzun Bir Yolculuğun ürünüdür. Bu arşivin içeriği, 'Erken Notlar, İslam Üzerine, tanrıya Yolculuk, Evrim Üzerine Arayış, Sonsuz Akış, tanrı Üzerine, Lucy'nin Hikâyesi, Otorite ve Anarşi, Kürt Gerçekliği, Cinsiyet Üzerine, Bilek Gücü: İsyanın Manifestosu, Felsefeye Giriş, Siyahî Notlar, Bildirge, Sapkın Simalar, Karanlıklar, Şiir: Işıklar, Kürt Dosyası, İçrek Yürüyüşler, Saptamalar, İnsan ve Toplum, Heyvika Feyizdar ile Erken İslam (Mekke Hanifleri ve Hz.

² Detay: "Kafdağı'nın Gölgesinde", "Düşünce Ekseninde Çeşitli Kareler"

³ http://www.kitapyurdu.com/kitap/cole-dusen-deli-amp-dine-cole-keti/314770.html&manufacturer_id=165236

⁴ http://www.kitapyurdu.com/kitap/kurdname/332592.html&manufacturer_id=165236

⁵ <http://www.kitapyurdu.com/kitap/kafdagin-golgesinde-amp-alemi-sugra/405611.html>

Muhammed)'dan oluşur, böylece kitap, kitapçık, makale, şiir ve incelemelerden oluşan konu başlıklarından meydana gelmiştir. "
Yayına Hazırlanan: *"Düşünce Ekseninde Çeşitli Kareler"* ve *"Qala Kesayeta Kurdan"*

7.İletişim ve Web:

Web: www.metyus.co

G-Mail: ozalpmehmetsalih@gmail.com